Archeologie ve středních Čechách 26, 2022, str. 215–255

Doklady lidských aktivit v pohoří Brdy do konce středověku

Tomáš Krofta

ÚVOD

Tento příspěvek navazuje na článek, který se věnoval potenciálu výzkumu krajiny pohoří Brdy z archeologického hlediska a zdůraznil některé význačné okruhy, které udávají výjimečnost této oblasti. Článek vycházel z přednášky proslovené v roce 2017 na konferenci *Brdy – krajina, historie, lidé* v prostorách Podbrdského muzea v Rožmitále pod Třemšínem a následně byl vydán v konferenčním sborníku (*Nováček – Krofta 2018*). V textu je zmíněno množství lokalit z brdského pohoří, které jsou známé, ale též mnoho neznámých, často jsou však pouze jmenovány v rámci širších souvislostí a vzhledem k charakteru článku jim nebyla věnována bližší pozornost.[1]

Předložený soupis si klade za cíl uvést veškeré dosud známé lokality z pohoří Brdy. Zahrnuty jsou lokality uvedené v dosavadní literatuře, v dostupných nepublikovaných pracích a/nebo vstoupily do systému Archeologická databáze Čech (ADČ), resp. Archeologická mapa ČR (AMČR),[2] které spravují Archeologické ústavy AV ČR v Praze a v Brně. Oproti výše uvedenému článku, který se věnoval prostoru současné CHKO Brdy, tento soupis zahrnuje oblast větší, vymezenou na základě současného geomorfologického členění (*Demek – Mackovčin a kol. 2006*), a zahrnuje jižní a střední Brdy.[3] Soupis je zaměřen na lokality datované do období od pravěku do konce středověku, mladším lokalitám již pozornost věnována není. Zahrnuty také nejsou lokality zjištěné v poslední době právě probíhajícím terénním a archivním výzkumem a nemalé množství dosud nepublikovaných lokalit, často identifikovaných místními amatérskými zájemci o archeologii a historii regionu. Ty totiž dosud čekají na své podrobné vyhodnocení.

Soupis je řazen dle současně platných hranic okresů (tedy okresy Beroun, Plzeň-jih, Příbram a Rokycany) a současných katastrálních území. V rámci katastrálního území jsou jednotlivé lokality číslovány. Číslo v závorce za názvem je shodné s číslem v mapových přílohách (*obr. 1* a *2*). Struktura zápisu je odvozena od zápisů lokalit v ADČ, resp. AMČR. Za názvem lokality je uvedeno případné jiné katastrální území.[4] Následuje popis lokalizace, nadmořská výška, popis jednotlivých komponent, soupis základní literatury a komentář, který obsahuje podrobnosti k dataci, lokalizaci a významu lokality. Název archeologických period uváděných v dataci a jejich chronologické vymezení odpovídá tomu, který je využíván v systému AMČR.[5]

U dosud existujících vesnic středověkého (nebo předpokládaného středověkého) původu byl proveden pokus o rozbor původní podoby retrospektivní metodou na základě běžně dostupných starých map – Müllerovy mapy Čech z roku 1720, I. vojenského mapování z 2. poloviny 18. století[6] a zejména map stabilního katastru z 1. poloviny 19. století.[7]

1 Příspěvek vznikl za podpory MŠMT ČR udělené UP v Olomouci (IGA_FF_2022_021), Společnost v historickém vývoji od pravěku po moderní věk VIII.

2 Systém AMČR lze používat po registraci na adrese *http://www.archeologickamapa.cz*.

3 Vymezené území zahrnuje jádrovou oblast Brd s celou Třemšínskou vrchovinou, částí Strašické vrchoviny (vlčská část a Strašická kotlina) a většinou Třemošenské vrchoviny (vyjma části za údolím Litavky).

4 Jde o případy, kdy se lokalita rozkládá na hranici dvou nebo více k. ú. či její lokalizace je nejistá.

5 Periodizace popsána zde *https://teater.aiscr.cz/5-chronologie/periodizace-dejin/archeologicka-periodizace*.

6 Obě mapová díla jsou dostupná na adrese *http://oldmaps.geolab.cz/index.pl?lang=cs*.

7 Mapy dostupné na adrese *https://archivnimapy.cuzk.cz/uazk/pohledy/archiv.html*.

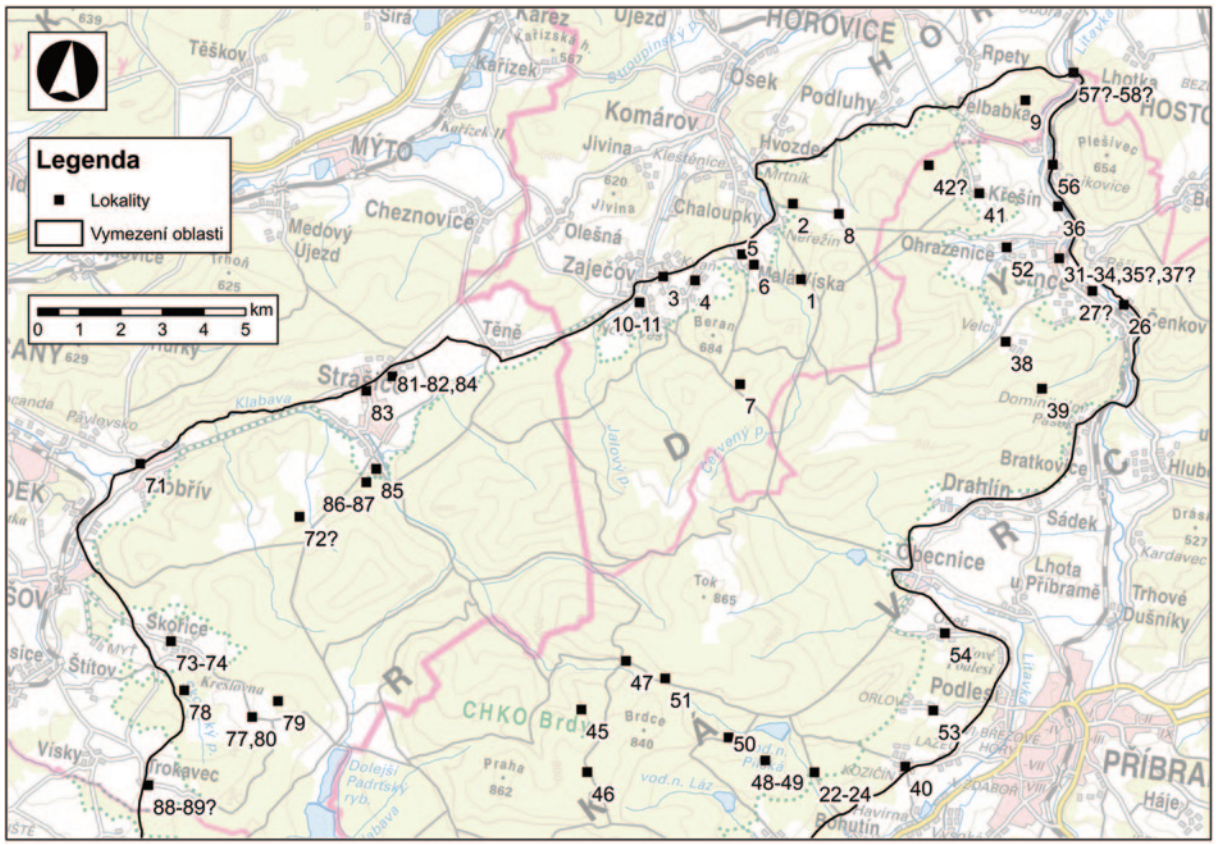

Obr. 1. Severní část sledované oblasti. Čísla lokalit odpovídají číslům uvedeným v závorce za názvem lokality v textu.

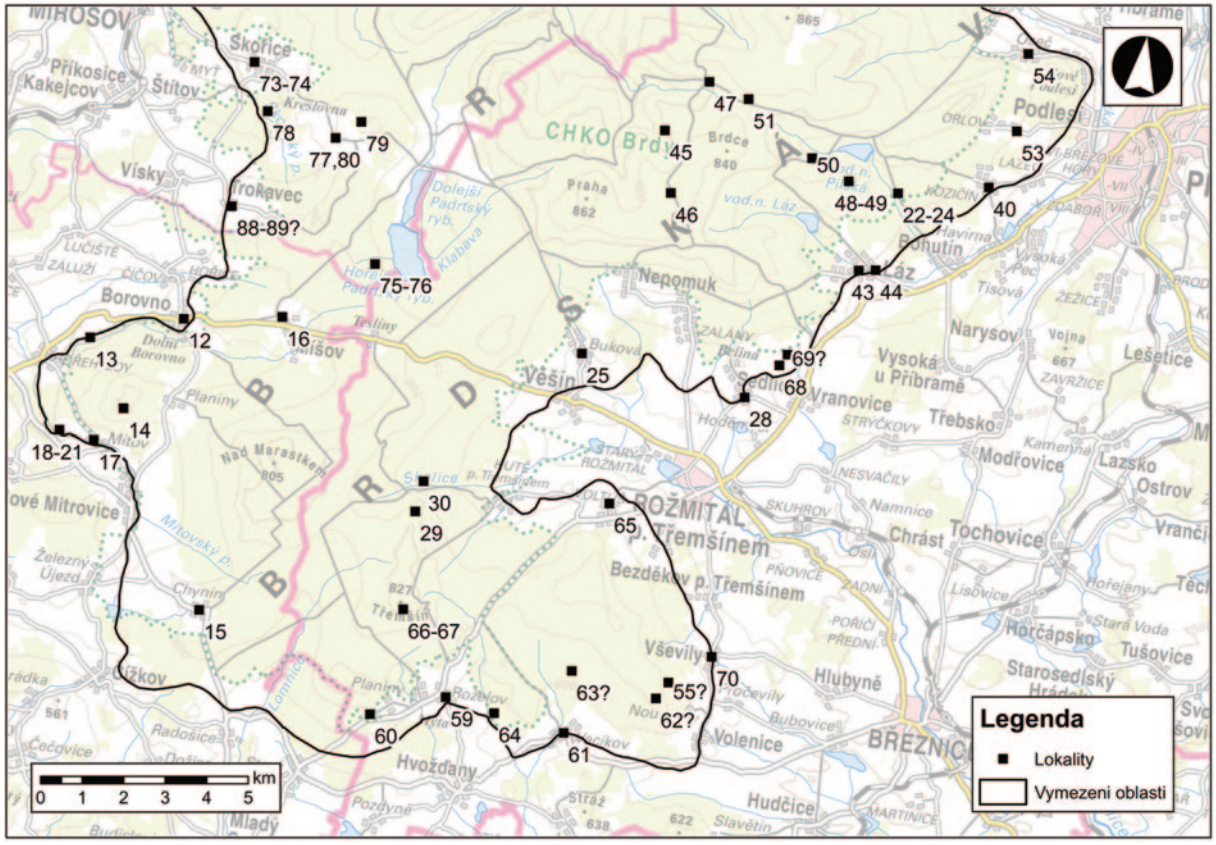

Obr. 2. Jižní část sledované oblasti. Čísla lokalit odpovídají číslům uvedeným v závorce za názvem lokality v textu.

SOUPIS

OKRES BEROUN

Chaloupky v Brdech

Chaloupky v Brdech I – Valdek, hrad (1)

Lokalizace: Jihovýchodně od obce Neřežín, skalnatý výběžek nad údolím Červeného potoka; 570 m n. m.

Datace: A: vrcholný středověk; hrad.
B: pozdní středověk; hrad.
C: novověk 1; hrad.

Literatura: *Heber 2012*, 454–459; *Sedláček 1995*, 169–179; *Menclová 1976*, 145–148; *Poche a kol. 1982*, 165; *Bělohlávek a kol. 1985*, 375–376; *Anderle 1998*; *Čáka 1998*, 132–147; *Durdík 2000*, 578–579; *Durdík – Sušický 2000*, 138–140; *Razím 2000*; *Durdík 2002*, 99; *Durdík 2005a*; *Durdík 2005b*, 113; *Neustupný 2010*, 31; *Razím a kol. 2010*; *Durdík 2011*, 111; *Fediuk et al. 2012*, 153–154; *Záruba 2012*; *Gerleová 2016*.

Komentář: Hrad Valdek byl založen nedlouho po polovině 13. století. Ve ztraceném potvrzení založení kláštera Ostrov (Sv. Dobrotivá) z roku 1263 v Paprockého opisu je uveden *Ulricus Waldek Sub-Pincerna* a na jiném místě dokumentu *Ulricus de Waldek* – tedy Oldřich (Zajíc) z Valdeka. Za historicky jistý doklad existence hradu se považuje až predikát Viléma Zajíce z Valdeka (*Wilhelmus dictus Lepus de Waldek*) z roku 1315 (*Brand 1907*, 19; srov. *Záruba 2012*, 198–199). Době vzniku kolem poloviny 13. století nasvědčují i výsledky dendrochronologie (*Záruba 2012*, pozn. 7). V roce 1331 se valdecké panství stává manstvím českého krále. Neznámo jak (prodejem?) se hrad dostává do držení rodu Běškovců z Běškova a v roce 1346 došlo k jeho obležení Děpoltem z Rýzmberka. Na počátku 15. stol. byl Valdek patrně v přímém držení krále. Za husitských válek byl manem na Valdece Jan z Lestkova. Poté až do roku 1509 bylo valdecké panství v užívání často se střídajících majitelů z řad méně významných šlechticů. Právě toho roku ho do dědičného vlastnictví vyplatil Kunata Pešík z Komárova. V jeho rodu hrad zůstal až do roku 1623, kdy byl s celým panstvím zabaven a je uváděn jako pustý. Zřícenina hradu byla v 19. století upravována majiteli hořovického panství (*Sedláček 1995*, 169–179; *Poche a kol. 1982*; *Záruba 2012*).

Do současnosti se dochovaly mohutné zříceniny. Hrad se dělí na dvě, respektive tři části. První je předhradí obehnané příkopem, které dnes nenese žádné jisté pozůstatky zástavby. Jádro za mohutným, ve skále vylámaným příkopem a impozantní čelní hradbou se rozpadá na dvě výškové úrovně – přihrádek a samotné jádro. Do přihrádku se vstupuje branou upravovanou v 19. století. Obvodová hradba obsahuje velmi netypický baštovitý výstupek (s prohlubní uvnitř – údajným reziduem studně) a pozůstatky po nedochované zástavbě. V jádru hradu lze rozpoznat palác na nejchráněnějším místě, velkou věž na kruhovém půdoryse a pozůstatky další zástavby a velké množství stavebních detailů, které v úplnosti nebyly dosud zhodnoceny a mnohé dosud čekají na podrobnou analýzu.

Archeologický výzkum na Valdeku provedl v roce 1975 F. Gabriel, materiál i s nálezovou zprávou je uložen v Hornickém muzeu v Příbrami. Hrad prodělal poměrně složitý stavební vývoj,[8] který se daří poznat až v posledních letech. J. Anderle (*1998*) navázal na nepublikovaný stavebně historický průzkum J. Muka a v kombinaci se svými poznatky uvedl do literatury zásadní zjištění o původní podobě paláce, který ještě vycházel z románské stavební tradice, a naopak upozornil na množství druhotně použitého stavebního materiálu ve stavbě okrouhlé věže, a dává ji proto do souvislosti až s možnou přestavbou v 15. století. Raně gotické podobě paláce se následně velmi podrobně věnoval V. Razím (*2000*) a přinesl srovnání s lépe dochovanými stavbami na britských ostrovech. Nejnověji stavební vývoj popsal F. Záruba (*2012*) na základě drobného zjištění v prostoru hradby jádra v jižním sousedství velké věže. Zde destrukce nevelkého rozsahu odhalila špaletu brány patrně z první fáze existence hradu. Tento detail umožnil nastínit zcela novou hypotézu vývoje hradního areálu. Ten považuje F. Záruba ve své první fázi za bezvěžový a výstavbu velké věže klade do počátku 14. století. V této době také patrně docházelo k poměrně dynamickým změnám v komunikačním schématu. Nejnovějším poznatkem je zachycení pozůstatků vlčí jámy brány přihrádku, která měla odlišnou podobu od té současné vzniklé úpravou v 19. století (*Neustupný 2010*; *Razím a kol. 2010*).

Bez povšimnutí dosavadní odborné literatury zůstal zlomek architektonického článku, který ve své publikaci uvádí J. Čáka (*1998*). Jedná se o talířovitý prstenec, který mohl být součástí portálu sakrálního prostoru. Tyto portály jsou známy z církevních staveb zejména v jižním podhůří Brd (srov. *Schmotz 2012*; *Kovář – Houšková 2015*). Zda byl tento zaniklý portál součástí kaple, či sem byl přenesen s jinými architektonickými články z pobořeného kláštera ve Svaté Dobrotivé (viz *Anderle 1998*), je v současnosti neřešitelné.

Z výše uvedeného plyne, že Valdek je prvořadou památkou svého druhu, která je schopna přinést odpovědi na mnohé otázky, zejména ty spojené s počátkem šlechtických hradů v Čechách a jejich následným vývojem. V kontrastu se stavebně historickým průzkumem je doposud jen omezený rozsah archeologických výzkumů.

Hrad je veden jako kulturní památka rejst. č. ÚSKP 39520/2-2960.

8 D. Menclová a T. Durdík ve svých dřívějších pracích naopak Valdek považovali za raný doklad vyspělého použití bergfritového typu a celé jádro včetně věže kladli do 13. století.

Chaloupky v Brdech II – Jedová hora, těžební areál (2)

Další katastr: Podluhy v Brdech, okr. Beroun
Lokalizace: Severovýchodně od obce Neřežín, západní až jižní úpatí Jedové hory (někdy též Dědovy hory, něm. Giftberg); 510 m n. m.
Datace: A: vrcholný středověk (?); těžební areál.
B: pozdní středověk; těžební areál.
C: novověk 1 – industrial 1; těžební areál.
Literatura: *Kratochvíl 1958*, 101–109; *Velebil 2003*.
Komentář: Důl na Jedové hoře patřil v novověku a v 19. století k těm nejvýznamnějším na Podbrdsku. Těženy byly železné rudy a také cinabarit (rumělka) – zdroj rtuti. Je nutné zdůraznit, že jde o jednu ze tří lokalit s doloženou těžbou cinabaritu z Čech (další: Luby v Krušných Horách a Svatá u Berouna). Rtuť bývala ojediněle nalézána i ryzí v podobě kapek (*Velebil 2003*). Na úbočí hory se nalézají pozůstatky rozsáhlé hornické činnosti, např. dosud otevřená a zajištěná šachta Barbora, dědičná štola zaplavená částečně v. n. Záskalsko či pozůstatky hornické zástavby ze závěrečné etapy fungování dolu. Archeologicky blíže nezkoumané rozsáhlé těžební pole však v sobě skrývá i pozůstatky starších etap dolování, které mohou pocházet ze středověku nebo raného novověku. Krom důkladnějšího archeologického zhodnocení chybí i seriózní historické práce o počátcích dolování. Starší práce uvádějí, že dolování probíhalo již ve 13. století (a snad i dříve), ale bez jasného odkazu na primární historický pramen. Prvně měly být železnorudné doly zmíněny roku 1463, ale odkaz na pramen opět není uveden (srov. *Kratochvíl 1958*, 101–109).

Kvaň

Kvaň I – Kozojedy, extravilán (3)

Lokalizace: Jižně od místní části Kozojedy, západně od silnice Kozojedy–Zaječov; 490 m n. m.
Datace: A: eneolit; areál neurčen.
Literatura: *Matoušek 1985*.
Komentář: Při sběru kamene byl nalezen kamenný sekeromlat, který byl datován do období eneolitu a následně uložen v muzeu v Berouně (*Matoušek 1985*). Z Brd a jejich podhůří známe několik podobných ojedinělých nálezů kamenné industrie neolitu a eneolitu (např. *Stolz et al. 2009*). Spíše než s trvalým osídlením v místě nálezu souvisejí s osídlením v podhůří, v tomto případě patrně s Hořovickem. Interpretace těchto nálezů bývá dávána do souvislosti s rituálním uložením předmětu v neosídlených krajinách, ztrátami při lovu či získávání surovin v lese nebo s průběhem komunikací mezi osídlenými oblastmi (*Hejhal 2012*, 23).

Kvaň II – Kvaň, ves (4)

Lokalizace: Historické jádro obce se nachází mezi místními částmi Kozojedy, Čihadlo a Horní (Prostřední) Kvaň na severozápadním svahu vrchu Beran; 560 m n. m.
Datace: A: vrcholný středověk; ves.
B: pozdní středověk; ves.
C: novověk 1 – současnost; ves.
Literatura: *Brand 1907*; *Profous 1949*, 455; *Sedláček 1998a*, 489.
Komentář: Na katastru obce Kvaň se nyní nachází pět samostatných sídlištních areálů. Kromě historického jádra vsi ještě místní části Čihadlo, Kozojedy, Horní (Prostřední) a Dolní Kvaň. Ve středověkých pramenech tyto části zmíněny nejsou a patrně vznikají až v novověku v návaznosti na hornickou činnost (přímo na katastru obce se nacházel železnorudný důl – *Kratochvíl 1960*, 395–396). Ves Kvaň tvořila součást původního nadání pro klášter Ostrov (Sv. Dobrotivá), který byl založen roku 1263, a následně byla patrně integrální součástí jeho panství. Zmiňuje se opět až v urbáři kláštera sv. Dobrotivé založeném 1578 a znovu roku 1591, a to jako pustá. Zničena byla patrně spolu s klášterem za husitských válek (*Brand 1907*; *Profous 1949*, 455). Na mapách stabilního katastru je zachycena velmi nejasná situace s náznakem drobného návesního prostoru a pravidelnosti na severní straně intravilánu. Z prostoru vsi a okolí nepocházejí žádné archeologické nálezy. Na katastru bylo provedeno několik archeologických dohledů nad stavbou domů nebo při pokládce inženýrských sítí. Všechny bez nálezů.

Malá Víska

Malá Víska I – Velké Vísky, ves (5)

Lokalizace: Severní část intravilánu kolem kapličky; severovýchodní svah nad údolím Červeného potoka; 530 m n. m.
Datace: A: vrcholný – pozdní středověk; ves.
B: novověk 1 – současnost; ves.
Literatura: *Profous – Svoboda 1957*, 554–555.
Komentář: Ves je poprvé zmíněna jako součást panství hradu Valdeku roku 1520 („*Vésky přední a zadní*“). Z tohoto zápisu vyplývá, že již v tomto období se jednalo o dvě samostatná jádra. Na Müllerově mapě Čech z roku 1720 jsou

vedle sebe uvedena dvě sídla – *Gros Wisky* a *Klein* (Wisky), obdobně i na mapě prvního vojenského mapování (*gross Wiskii* a *Klein Wiskii*). Na originálních mapách stabilního katastru Čech jsou již obě části zahrnuty pod společný název *Klein Wisek*. Na těchto starých mapách a i v současnosti jsou rozlišitelná dvě samostatná jádra, každé kolem vlastní malé návsi. S ohledem i na pramen z roku 1520 můžeme předpokládat, že toto rozdělení má svůj základ již ve středověku. Velká Víska je na mapách stabilního katastru zachycena jako ves relativně pravidelné zástavby kolem drobné, oválné návsi. V případě Malé Vísky lze identifikovat obdélný prostor, který by bylo možné označit za náves. K tomuto prostoru se na jihu připojují tři selské usedlosti, na protější straně pouze jedna, západní je tvořena nepravidelnou zástavbou chalup a východní zůstala nezastavěna. V rámci katastru bylo provedeno několik archeologických dohledů, ale ani z jednoho nepocházejí archeologické nálezy.

Malá Víska II – Malé Vísky, ves (6)

Lokalizace: Jižní část intravilánu kolem návesního rybníčku; 540 m n. m.
Datace: A: vrcholný – pozdní středověk; ves
B: novověk 1 – současnost, ves.
Literatura: *Profous – Svoboda 1957*, 554–555.
Komentář: Druhé historické jádro současné vsi Malá Víska, informace jsou shrnuty pod lokalitou Malá Víska I.

Malá Víska v Brdech

Malá Víska v Brdech I – vrch Hejlák (7)

Lokalizace: Vrch Hejlák (690 m n. m.) se nachází v brdských lesích, 3 km jižně od kapličky v obci Malá Víska, východně od Letiště pod Hejlákem; 690 m n. m.
Datace: A: vrcholný – pozdní středověk; areál neurčen.
Literatura: *Sklenář 1980*; *Profantová 1989*; *Nováček 1995*.
Komentář: Bez bližších nálezových okolností je z tohoto vrchu uváděn nález železné sekery („bradatice"), o které informoval M. Lüsner (*Sklenář 1980*, 98). N. Profantová (*1989*, 205) sekeru patrně chybně dává do souvislosti se středohradištním zázemím hradiště na Otmíčské hoře (k. ú. Otmíče, okr. Beroun). K. Nováček (*1995*, 9) tuto interpretaci zpochybnil a domnívá se, že předmět byl mnohem mladší a je málo pravděpodobné, že by pocházel ze sídlištního kontextu. Předmět se patrně nedochoval, a tak nelze dataci upřesnit. Sekeru můžeme nejpravděpodobněji dávat do souvislosti se ztrátou při pohybu v lesním prostředí (lov, lesní řemesla, těžba dřeva).

Podluhy v Brdech

Podluhy v Brdech I – Hrachoviště, zaniklá ves (8)

Lokalizace: Bývalá ves se nacházela východně od Neřežína, mezi vrchy Jedová Hora, Beranec a Špičák v pramenné pánvi drobné vodoteče; 530 m n. m.
Datace: A: vrcholný – pozdní středověk; ves.
B: novověk 1 – industrial 2; ves.
Literatura: *Profous 1954*, 674.
Komentář: Malá horská ves byla vysídlena v roce 1952 (*Březovský 2005*, 256) a následně zničena v souvislosti s rozšiřováním vojenského újezdu. Dosud stojí jedna stodola, zbytek budov je ve zříceninách nebo již zcela archeologizován. Část bývalé plužiny je pozměněna areálem vojenské autoškoly. Ves se zmiňuje v letech 1331 a 1547 jako součást panství hradu Valdeku (*Profous 1954*, 674). Jedná se tedy o v recentní době zaniklou ves, jejíž původ lze spatřovat již ve středověku. Na mapách stabilního katastru je zachycena jako drobná ves soustředěná kolem komunikace či malé protažené návsi s malou plužinou a zcela obklopená lesy.

Rpety

Rpety I – Ostrý, hrad (9)

Lokalizace: Vrchol výrazného vrchu Ostrý, jihozápadně od vsi Rpety; 540 m n. m.
Datace: A: vrcholný – pozdní středověk; hrad.
Literatura: *Beneš 1868*; *Jelínek 1878*; *Sedláček 1995*, 209; *Durdík 1976*; *Bělohlávek a kol. 1985*, 248; *Sklenář 1992*, 222; *Čáka 1998*, 129–130; *Svoboda a kol. 2000*, 555; *Novák – Vařeka 2013*.
Komentář: Hrad (tradičně v literatuře označovaný jako tvrz) neznámého jména a neznámý z písemných pramenů. Jméno je odvozeno z názvu vrchu a není jisté, zda byl takto nazýván i objekt, který na něm byl postaven patrně ve středověku.

Vrcholek kopce byl opevněn okružním příkopem, který vymezuje plošinu o přibližných rozměrech 28 × 20 metrů. Soustavu prohlubní na západním pokračování hřebene kopce považují někteří autoři za doklad opevnění předhradí. V okolí se nacházejí četné pozůstatky nejspíše novověké hornické činnosti. O něco níže se nachází již na sousedním

katastru Rpet pozůstatek železnorudného dolu Ostrý, který byl využíván hlavně v 18. a 19. století (*Čáka 1998*, 129). Na vrcholové plošině se v současnosti nachází dřevěná konstrukce napodobující opevnění.

Lokalitu uvedl do literatury i s popisem a plánkem F. Beneš (*1868*). Byl přesvědčen, že se nejedná o středověký hrad ale o „předhistorické" ohrazení, které „tu z příčin náboženských nebo strategických bylo vykopáno, jsouc snad v nějakém spojení s předhistorickou osadou na Plešivci". Společně s Plešivcem ho také zkoumal B. Jelínek (*1878*), který v popisu uvádí i soudobé úpravy (můstek, kamenné schody). Součástí článku je i plánek. Objekt popisuje jako tvrz a konstatuje absenci nálezů. A. Sedláček (*1995*, 209) dává do hypotetické souvislosti objekt na Ostrém s rodem Čamských z Ostrého, který je známý ale až z počátku 17. století. Za jejich předka považuje Bořitu z Jinec žijícího na počátku 14. století. T. Durdík lokalitu navštívil v roce 1976 a konstatuje absenci hmotných nálezů a všímá si nedokončenosti opevnění (*Durdík 1976*). Objevil se i názor o raně středověké dataci objektu (*Čáka 1998*, 130). V encyklopedii tvrzí (*Svoboda a kol. 2000*, 555) je publikován plánek od Z. Fišery a popis lokality. Autoři se domnívají, že existenci lze klást do 14. století. Novák a Vařeka (*2013*) při srovnání s dalšími tvrzemi z okresu Beroun tuto lokalitu vyčleňují a na základě vzdálenosti od předpokládaného zázemí a výběrem výrazné polohy dávají do souvislosti s kategorií hradů.

Ač z lokality dosud nepocházejí žádné známé nálezy, lze ji na základě formální podoby jednoznačně považovat za hrad z vrcholného až pozdního středověku. Jak naznačuje různá hloubka příkopu, může se jednat o nedokončenou stavbu (obdobně jako lokalita Hutě pod Třemšínem I – Hengst). Účel objektu lze snad dávat do souvislosti s kontrolou okolních cest (Norimberská stezka, přechod na Jinecko) či okolních hornických prací.

Hrad (tvrziště) je veden jako kulturní památka rejst. č. ÚSKP 33821/2-434.

Zaječov

Zaječov I – Ostrov (Svatá Dobrotivá), klášter (10)

Lokalizace: Nízká ostrožna mezi rybníky mezi novodobým centrem obce a místní částí Nová Ves; 470 m n. m.

Datace: A: vrcholný středověk; dvorec.
B: vrcholný středověk; klášter.
C: pozdní středověk; klášter.
D: novověk 1; klášter.
E: novověk 1; tvrz.
F: novověk 2 – současnost; klášter.

Literatura: *Brand 1907*; *Profous 1954*, 365; *Maličký 1965*; *Poche a kol. 1982*, 237–329; *Vlček – Sommer – Foltýn a kol. 1998*, 691–693; *Zahradník 2014*; *Žižka 2014*; *Gerleová 2016*; *Rožmberský 2020*.

Komentář: Klášter, původně zvaný Ostrov, je považován za nejstarší konvent řádů augustiniánů v Čechách. Měl být založen roku 1262 či 1263 Oldřichem Zajícem z Valdeka z rozrodu Buziců. O tomto aktu nás informuje potvrzení pražského biskupa, jehož originál se ztratil, ale dochoval se v opisu. P. Zahradník (*2014*, 28) se však domnívá, že klášter mohl být založen již dříve a původně náležel vilemitům. Klášter se následně stal rodovým pohřebištěm valdecké (házmburské) větve rozrodu Buziců a získal mnohé donace od jeho členů. Před rokem 1327 jsou do klášterního kostela přeneseny ostatky sv. Dobrotivé (Benigny), od které je odvozen mladší název. Za husitských válek byl klášter třikrát vypleněn, patrně v letech 1421, 1422 a 1425. Předpokládá se však poměrně brzké obnovení. Roku 1468 (či 1469?) se připomíná nový převor. Na konci 15. století mělo dojít k rozsáhlé přestavbě kostela. V roce 1552 mniši opět z kláštera na delší dobu odcházejí. Při pozdně gotické přestavbě měl být klášter opevněn a vybaven nárožními baštami, což dokládá Weidnerův plánek ze 17. století. Patrně v 70. letech 16. stol. vzniká v areálu kláštera panské sídlo, v pramenech označované jako tvrz. V roce 1620 byl bývalý klášter vyloupen uherskými stavovskými vojsky a místními obyvateli a je posléze označován jako pustý. Roku 1676 byl vrácen augustiniánům a následně byla provedena rozsáhlá barokní obnova (*Brand 1907*; *Vlček – Sommer – Foltýn a kol. 1998*, 691–692; *Záruba 2012*, 198; *Zahradník 2014*; *Rožmberský 2020*).

Klášter se nachází na nevýrazné nízké a široké ostrožně nad soustavou rybníků, z nichž některé jsou delší dobu vypuštěné. K v jádru gotickému kostelu Zvěstování Panny Marie se přikládá kaple sv. Augustina a sv. Mikuláše Tolentinského, která stojí na místě původního klášterního kostela, který zaujímal přibližně stejný prostor jako nově vzniklá kaple. Na kapli navazují dvě barokní křídla konventu (východní a jižní). Západní nebylo nikdy dokončeno. Ve východním křídle je dochován gotický portál. Barokní přestavba byla radikální, i když Weidnerovy kresby naznačují, že konvent může obsahovat ještě gotické části. V současném kostele se dochovalo několik pozdně gotických prvků. Podrobný stavebně historický průzkum ale dosud nebyl proveden. V okolí se nacházelo hospodářské zázemí kláštera, které známe z písemných pramenů a Weidnerových kreseb. V areálu kláštera se mimo jiné nacházela ještě zvonice a farní kostel Všech svatých se hřbitovem. Při barokních stavebních pracích došlo na různých místech k odkryvu starších pohřbů (*Poche a kol. 1982*, 327–329; *Vlček – Sommer – Foltýn a kol. 1998*, 693; *Zahradník 2014*; *Rožmberský 2020*).

V roce 1964 bylo při kopání kanalizace na nádvoří kláštera narušeno několik středověkých hrobů a nalezeny zlomky pozdně středověkých až renesančních nádob, o čemž informoval J. Maličký (*1965*). Záchranný výzkum při rekonstrukci kláštera provedl v letech 2006 a 2007 K. Nováček. Byl odkryt zaniklý gotický opěrný systém klášterního kostela, přesněji vymezen rozsah gotických a barokních stavebních fází, doložena existence západního křídla konventu (nepublikováno). Zajímavým pramenem pro poznání předbarokní podoby kláštera je dílo augustiniánského mnicha

a historika Valentina Weidnera, který žil na přelomu 17. a 18. století. Dějinám kláštera se věnovali i jiní členové řádu (*Zahradník 2014*; *Mareš 2015*). Podrobně se dějinami a stavebním vývojem zabýval P. Zahradník. Jeho článek obsahuje bohatý ikonografický materiál. Jím vypracovaná archivní rešerše měla být základem pro standardní stavebně historický průzkum, který se však bohužel nerealizoval (*Zahradník 2014*; *Žižka 2014*).

Lze se domnívat, že klášter byl založen v areálu staršího sídla Buziců, nejspíše charakteru dvorce. Za indicie této hypotézy považujeme zmínku o smrti Oldřicha Zajíce z Valdeka v klášterních pamětech, kde by mělo být uvedeno, že klášteru daroval „... *silvas et villam Kvaň et curiam in Insula cum duobus allodiis et piscinam cum molendino*...", tedy lesy a ves Kvaň a dvůr v Ostrově se dvěma usedlostmi a rybníkem s mlýnem (dle *Brand 1907*, 24–25). Oldřich by tedy bratřím daroval svůj dvorec Ostrov a své sídlo přesunul na nově budovaný hrad Valdek. Výše uvedený zápis by také mohl osvětlovat původ názvu. Jméno místa – Ostrov – nemuselo být odvozeno od opuštěnosti lokality hluboko v lesích, jak se domníval Profous (*1954*, 365), ale od polohy na místě obklopeném vodními plochami (rybníky, potoky a podmáčenými dny údolí). Ve 14. století se klášter stal významným pozemkovým vlastníkem a místem církevních poutí. Tento vývoj byl narušen husitskými válkami a opětovným opuštěním v 16. století a bylo na něj navázáno opět až ve 2. polovině 17. století.

Klášter je veden jako kulturní památka rejst. č. ÚSKP 18246/2-402.

Zaječov II – Svatá Dobrotivá, okolí kláštera (11)

Lokalizace: Bez bližších nálezových okolností; okolo 470 m n. m.
Datace: A: neolit–eneolit (?); areál neurčen.
Literatura: *Stocký 1926*, 179; *Sklenář 1992*, 279.
Komentář: K areálu kláštera či k jeho okolí je vztahován nález nožovitého nástroje či hrotu deskového silexu. Ten je datován s pochybností do širokého intervalu od neolitu do eneolitu. Jedná se o starší nález, u kterého nejsou uvedeny bližší nálezové okolnosti než povšechná lokalizace ke klášteru Svatá Dobrotivá. V literatuře je veden i další nález (zlatý drát – zlaté svitky; d. bronzová?). Ten dle pověsti měl být nalezen při založení kláštera (*Sklenář 1992*, 279). První zmíněný nález lze pro jeho ojedinělost a absenci nálezového kontextu těžko komentovat. V druhém případě se pohybujeme spíše v rovině legend.

OKRES PLZEŇ-JIH

Borovno

Borovno I – Borovno, ves (12)

Lokalizace: Historické jádro vsi se rozkládá kolem malé návsi a je značně porušeno státní silnicí; jihozápadní svah vršku Škalice; 580 m n. m.
Datace: A: vrcholný – pozdní středověk; ves.
B: novověk 1 – současnost; ves.
Literatura: *Profous 1954*, 126–127.
Komentář: Drobná ves, která se dle stabilního katastru rozkládala kolem malé nepravidelné návsi. Poprvé se zmiňuje v roce 1379 jako součást buzického rožmitálského panství a opět v roce 1544 při prodeji tohoto panství Adamem Lvem z Rožmitálu. Lze tedy s jistou dávkou opatrnosti předpokládat, že k tomuto panství patřila po celý středověk. Původ jména se vykládá jako ves založená v borech (*Sedláček 1997*, 194–196; *Profous 1954*, 126–127). U „cesty Rožmitálské" se údajně měla nacházet „Stará ves" u Borovna (*Kolektiv 1930*, 34). Prameny potvrzující existenci této údajné zaniklé vsi se však dosud nepodařilo dohledat. V prostoru současné vsi byly dosud provedeny dvě archeologické akce, obě s negativním výsledkem.

Hořehledy

Hořehledy I – Hořehledy, hrad (13)

Lokalizace: Poloha Na Zámku (Na Zámečku), hrana terasy nad údolím potoka Bradava, severovýchodně od vsi Hořehledy; 520 m n. m.
Datace: A: vrcholný středověk; hrad.
B: pozdní středověk; hrad.
Literatura: *Lüsner 1857*; *Sedláček 1998b*, 88; *Škrábek 1969*; *Rožmberský 1989a*; *Rožmberský 1990*; *Svoboda a kol. 2000*, 84.
Komentář: Původní jméno lokality není známé a nelze s ní spojit žádný písemný pramen. Vzhledem k poloze v blízkosti vsi Hořehledy je opevnění spojováno s ní. Samotná ves Hořehledy se poprvé zmiňuje až v roce 1379 v berním rejstříku Plzeňského kraje, kdy patřila k panství (Spálené) Poříčí, patrně však ne celá. V 1. pol. 13. století Poříčí i s okolím patřilo Buzicům a poté kladrubskému klášteru, v 2. pol. 14. století pánům ze Švamberka (*Rožmberský 1990*, 102).

Z hradu je dochován příkop, který centrální plochu nad prudkým, skalnatým svahem nad potokem vyděluje ze tří stran z přiléhající plošiny. Vnitřní plocha dosahuje rozměrů 24 × 16 metrů. V jižní části se nachází sníženina, snad in-

terpretovatelná jako pozůstatek suterénu stavby. Jiné pozůstatky zástavby či osídlení nejbližšího okolí nebyly zaznamenány (*Rožmberský 1990*, 101).

Pozůstatky panského sídla uvedl poprvé do literatury M. Lüsner (*1857*), který uvádí stručný popis, který je následně přejímán. Roku 1968 lokalitu navštívil K. Škrábek a provedl zde povrchový sběr a lokalitu označil za „malý slovanský hrádek". Několik nalezených „střepů na kruhu točených s výzdobou vodorovných rýh, některé i v ruce robené" bylo datováno do raného středověku (*Škrábek 1969*). V roce 1986 provedl povrchový průzkum P. Rožmberský (*1989*) a jeho výsledky následně publikoval (*Rožmberský 1990*). Lokalitu popsal, vyhotovil plánek a provedl historický rozbor a sběr keramických zlomků. Ty byly datovány do 13. až 1. pol. 14. století. Vznik sídla dával do souvislosti s kolonizací oblasti rodem Buziců.

Lokalita byla dosud označována jako tvrz, ale svou formální podobou se neliší od jiných hradních lokalit v okolí. Za velmi podobný polohou, dochováním a celkovou charakteristikou lze označit tzv. Liškův hrad (zde v soupise jako Mítov V – Liškův hrad, hradiště a hrad) či tzv. Strašnou skálu na k. ú. Přešín. Na základě popisu K. Škrábka je lokalita zřejmě chybně označovaná jako raně středověká. Uvedený popis střepů však odpovídá spíše keramice vrcholně středověké (keramika tzv. hradištní tradice má v oblasti dlouhou setrvačnost). Přikloníme-li se k hypotéze P. Rožmberského, může se jednat o poměrně raný doklad hradu, který patrně neměl dlouhého trvání.

Hrad (tvrziště) je veden jako kulturní památka rejst. č. ÚSKP 21578/4-293.

Hořehledy II – Kokšín, hradiště (14)

Další katastr: Mítov, okr. Plzeň-jih
Lokalizace: Temeno vrchu Kokšín se dvěma skalnatými vrcholy; 680 m n. m.
Datace: A: zemědělský pravěk (?); hradiště.
Literatura: *Faktor 1884*; *Píč 1909*, 360; *Čtverák et al. 2003*, 84; *Metlička 2008*, 91–92.
Komentář: Hradiště na výrazném vrchu přesahuje svou rozlohou 1 hektar. Kamennými valy je opevněn nepravidelně lichoběžníkovitý areál. Valy jsou vedeny nad hranou strmé části svahu. V jižní části je dochováno několik souběžných terasovitých útvarů zpevněných kameny. Na severoseverozápadě, v sedle mezi oběma vrcholy, je předpokládána brána.

Hradiště objevil F. Faktor (*1884*), který uvádí svůj popis v Památkách archeologických. Z něj vychází i J. L. Píč (*1909*). V encyklopedii hradišť (*Čtverák et al. 2003*, 84) jsou shrnuty starší popisy, literatura a je zmíněna absence nálezů. Nejpodrobněji popsal současný stav hradiště ve své diplomové práci M. Metlička (*2008*, 91–92). Konstatuje také překvapivou absenci keramického materiálu a dle charakteru hypoteticky datuje lokalitu do pozdní doby bronzové nebo pozdní doby halštatské.

Jde o jedno z několika brdských hradišť, které – ač je velmi dlouho známé a s výraznými zbytky opevnění – není dosud pro absenci jakýchkoli nálezů datováno (srov. *Nováček – Krofta 2018*, 25–28). V okolí je dochováno velké množství montánních areálů, které dosud také nebyly datovány. Počátek těžby lze snad hledat již v době existence hradiště či ve středověku. Z písemných pramenů jsou známy doly na stříbro a železnou rudu (*Kratochvíl 1960*, 252).

Hradiště je vedeno jako kulturní památka rejst. č. ÚSKP 11250/4-294.

Chynín

Chynín I – Chynín, ves (15)

Lokalizace: Malá ves na jihozápadním svahu vrchu Pod kamenem; 670 m n. m.
Datace: A: vrcholný – pozdní středověk; ves.
B: novověk 1 – současnost; ves.
Literatura: *Profous 1949*, 83–84; *Karel – Krčmář 2006*, 86.
Komentář: Na starých mapách vévodí vsi rozměrný hospodářský dvůr na jejím dolním, západním konci, který je dnes rozdělen mezi více vlastníků. Od dvora nahoru, na východ, se kolem komunikace koncentruje nepravidelná drobnější zástavba. Svou nepravidelností vyniká i podoba plužiny zachycená na mapách stabilního katastru, kde většinu orné plochy zabírá půda dominikální náležející poplužnímu dvoru. Zda se jedná o původní středověký stav, nebo důsledky vývoje nelze rozhodnout. Ves se poprvé zmiňuje v rámci rožmitálského panství Buziců roku 1379 (*Profous 1949*, 83–84). Na počátku 15. století se v pramenech vyskytuje jakýsi Jaroslav z Chynína. Hypoteticky je tedy možné v rámci vsi předpokládat nějakou formu panského sídla (*Karel – Krčmář 2006*, 86). Jestli se jednalo o Jaroslava, syna Zdeňka z Rožmitálu, u kterého Sedláček (*1997*, 195) neví, jaký majetek při dělení s bratry získal, nelze za současného stavu vědomostí rozhodnout. Chynín byl patrně po celý středověk v majetku Buziců, jelikož se také zmiňuje jako součást prodávaného rožmitálské panství Adama Lva z Rožmitálu v roce 1544 (*Sedláček 1997*, 196). Chynín je nejvýše položenou brdskou vsí středověkého původu. Z prostoru vsi nejsou známy žádné archeologické nálezy.

Míšov

Míšov I – Míšov, ves (16)

Lokalizace: Ves na jižním svahu mezi obcemi Borovno a Teslíny; 650 m n. m.

Datace: A: vrcholný – pozdní středověk; ves.
B: novověk 2 – současnost; ves.
Literatura: *Sedláček 1998a*, 610; *Profous 1951*, 96; *Roubík 1959*, 61; *Rožmberský 2016*.
Komentář: Ves původně zvanou Milšov tvoří několik částí. Na starých mapách můžeme identifikovat velký poplužní dvůr na západním konci dnešní vsi. Ten bývá v mapách označován také jako Bělehrad či Welehrad[9] a dnes je rozdělen na více usedlostí. Na východ od dvora zachycují mapy několik domů na jižní straně cesty. Tato část je na starých mapách uvedena jako Míšov, na současných mapách někdy jako Bělehrad. Další část se koncentruje na cestě vedoucí od dvora na jih do údolí Bradavy. Poslední část se rozkládá v údolí Bradavy a jejích přítoků a nazývá se Huť podle skelné huti, která zde byla činná v 17. a 18. století. Ves se připomíná poprvé roku 1349 (a následně 1379 a 1390) jako součást arcibiskupského rožmitálského panství (*Sedláček 1997*, 194; *Sedláček 1998a*, 610; *Profous 1951*, 96; *Rožmberský 2016*). V písemných pramenech se poté neobjevuje a chybí i v berní rule z roku 1654 a opět se s ní setkáváme až na počátku 18. století (srov. *Roubík 1959*, 61; *Doskočilová 1952*, 82; *Rožmberský 2016*, 49). Je tedy pravděpodobné, že zanikla již během husitských válek a byla obnovena až po více než 250 letech. Pod katastrem Míšov není veden žádný záznam o archeologické akci.

Mítov

Mítov I – Mítov, ves (17)

Lokalizace: Ves rozptýlená v údolí Mítovského (Jalového) potoka; 510 m n. m.
Datace: A: vrcholný – pozdní středověk; ves.
B: novověk 1 – současnost; ves.
Literatura: *Sedláček 1998a*, 610; *Profous 1951*, 97.
Komentář: Staré mapy zachycují ves rozptýlenou podél potoka, resp. podél cesty mezi Novými Mitrovicemi a Hořehledy. Tento stav je nepochybně ovlivněn železářskou výrobou doloženou v novověku, která snad ale mohla mít již středověký původ (srov. nálezy „železné houby" na východním svahu tzv. Liškova hradu – *Novobilský 1999*, 19). Ves byla součástí arcibiskupského rožmitálského panství, a je tak připomínána v letech 1349, 1379 a 1390 (*Profous 1951*, 97). V roce 1436 bylo arcibiskupské rožmitálské panství císařem Zikmundem dáno do zástavy Zmrzlíkům ze Svojšína. Neznámo přesně kdy po polovině 16. století získává ves k rožmitálskému panství Florián Gryspek z Gryspachu (*Sedláček 1997*, 194–196). Jaké byly osudy vsi v tomto mezidobí, není jasné. Z intravilánu jsou známy pouze dvě archeologické akce – dohledy – oba s negativním výsledkem.

Mítov II, III, IV a V – Liškův hrad, výšinné sídliště, hradiště a hrad[10] (18–21)

Lokalizace: Ostrožna nad Mítovským potokem v sousedství rozsáhlého kamenolomu, západně od intravilánu; 530 m n. m.
Datace: A: chamská kultura; výšinné sídliště.
B: zemědělský pravěk (d. bronzová?, d. halštatská?); hradiště (?).
C: střední d. hradištní; výšinné sídliště (?).
D: mladší d. hradištní; výšinné sídliště (?).
E: vrcholný středověk; hrad.
F: pozdní středověk (poč. 14. stol.); hrad.
Literatura: *Faktor 1884*; *Píč 1909*, 360; *Sedláček 1998b*, 88; *Soukup 1940*; *Čtrnáct 1952*; *Beneš 1964*; *Durdík 1984a*; *Krušinová 1986*; *Sklenář 1986*, 18; *Baštová 1987*; *Bašta – Baštová 1988*; *Baštová 1989*; *Sklenář 1992*, 142–143; *Novobilský 1999*; *Durdík 2000*, 364; *Čtverák et al. 2003*, 204–205; *Durdík 2005a*, 222; *Karel – Krčmář 2006*, 145; *Metlička 2008*; *John 2010*, 89; *Hložek et al. 2013*.
Komentář: Místo bylo osídleno již ve středním eneolitu a následně patrně v době bronzové či halštatské. Lokalita byla využita ještě ve střední až mladší době hradištní. Vrcholně středověký hrad se přímo v písemných pramenech neobjevuje. Vzhledem k poloze lze předpokládat jeho souvislost s vesnicí Mítov, která byla součástí arcibiskupského rožmitálského panství a připomíná se poprvé až v polovině 14. století.

Lokalita je od okolí vydělena hluboce ve skále vylámaným příkopem, který ji obklopuje na třech stranách. Čtvrtou stranu tvoří prudký svah k potoku. Před příkopem je vyhozen val. Východní předpolí je odtěženo lomem, severní pozměněno mohutnými navážkami materiálu. Vlastní hradní areál zaujímá plochu 50 × 35 m. Na severní a západní straně prochází po okraji valovité těleso tvořené přepálenou mazanicí a spečenými kameny. Na jižní konci je patrná zahloubenina, která může být považována za suterén stavby (*Hložek et al. 2013*, 402–404). Tyto pozůstatky lze všechny spojit až s vrcholně středověkým hradem. Jestli byla plocha nějakým způsobem opevněna již v pravěkých obdobích či v raném středověku nelze za současných znalostí říci.

9 Müllerova mapa Čech z roku 1720 – dostupná na *http://oldmaps.geolab.cz/map_root.pl?lang=cs&map_root=mul*.

10 Výšinné sídliště, uvažované pravěké a raně středověké hradiště a vrcholně středověký hrad jsou zde popsány dohromady, jelikož současný stav poznání neumožňuje jejich prostorové vymezení a popisované vlastnosti se mnohdy týkají vícero komponent.

Lokalitou se zabývalo neobvyklé množství badatelů (ve srovnání s ostatními lokalitami ve vymezené oblasti). Do literatury ji uvedl F. Faktor (*1884*), který konstatuje absenci písemných pramenů, které by k místu šly přiřadit, a uvádí její popis. V seznamu hradišť ho uvádí i J. L. Píč (*1909*, 360). A. Sedláček (*1998b*, 88) hrad též stručně popisuje a doplňuje o popis pozůstatků budov a vyslovuje názor, že hrad existoval ve 13. a 14. století a že k němu nelze přiřadit žádný písemný pramen. V. Čtrnáct podává zprávu o nálezu zlomků keramiky učiněných M. Anderlovou, které datoval do doby knovízské kultury (*Čtrnáct 1952*). Z návštěvy A. Beneše (*1964*) na lokalitě máme pouze stručnou informaci o tom, že provedl průzkum a hradiště považoval za halštatské. T. Durdík provedl v 80. letech dvakrát povrchový průzkum, podruhé s L. Krušinovou. Nalezené střepy datoval do 13. století a také do blíže neurčitelného období pravěku (*Durdík 1984a*; *Krušinová 1986*). V roce 1985 zde manželé Baštovi položili sondu 1 × 1 metr, ze které získali mazanici, zlomky keramiky z blíže neurčitelného pravěkého období a ze střední doby hradištní (*Baštová 1987*; *Bašta – Baštová 1988*). V roce 1987 předal své starší sběry do Západočeského muzea J. Anderle (*Baštová 1989*). Předané keramické zlomky byly datovány jako blíže neurčený pravěk a do raného a vrcholného středověku. K. Sklenář (*1992*, 142–143) se zmiňuje o prvním záznamu o hradišti v Archivu Národního muzea, který je datován do roku 1829. První podrobnější studii o lokalitě připravil M. Novobilský (*1999*), který vytvořil půdorysný plánek, hmotovou rekonstrukci a hrad společně s nedalekým hradem na Strašné skále (k. ú. Přešín) popisuje a oba hrady dává do souvislosti s držbou této oblasti šlechtickým rodem Buziců a jejich uvažovaným železářským podnikáním ve 13. století. Lokalitě se stručně věnuje jak encyklopedie hradů (*Durdík 2000*, 364; zde i půdorysný plánek vytvořený na podkladech J. Anderleho), tak encyklopedie hradišť (*Čtverák et al. 2003*, 204–205). Z popisu uvedeného v druhé ecnyklopedii je patrné, že autoři vycházejí ze starších popisů a tápou mezi rozlišením pozůstatků hradu a potenciálního hradiště. Existenci lokality v pravěku uvádějí s otazníky pro dobu bronzovou, halštatskou a raný středověk. M. Metlička (*2008*, 133–135) ve své diplomové práci lokalitu nově popsal, krátce se zmínil o dosavadním bádání a nastínil výsledky drobné sondáže (sonda 0,5 × 1 metr). Své nálezy datoval do období chamské kultury (štípaná industrie, keramické zlomky) a do mladší d. hradištní (konkrétně 12. století). Zmiňuje se též o jednom dříve nalezeném zlomku ze střední d. hradištní. Ke starším nálezům pravěké keramiky se nevyjadřuje. Naposledy se lokalitě věnoval J. Hložek s kolektivem (*Hložek et al. 2013*). Autoři podrobně shrnují dosavadní bádání, popsali současný stav terénních reliktů a v závěru diskutují stavební podobu hradu a možnou souvislost s těžbou kovových rud v okolí. Součástí plánku je i nové geodetické zaměření a výsledky geofyzikálního výzkumu v jádře hradu. Na tomto místě je třeba upozornit, že v práci publikovaný plánek od J. Čížka nezobrazuje lokalitu Liškův hrad, ale hrad u Hořehled (zde jako lokalita Hořehledy I).

Počátek osídlení místa lze dle výše uvedených informací datovat do středního eneolitu – chamské kultury. Dle nálezů se předpokládá osídlení i v mladších obdobích, to však není blíže určeno (snad d. bronzová a/nebo d. halštatská). Dále bylo místo využito ve střední době hradištní a v mladší d. hradištní (12. století?). Zda v pravěku či raném středověku byla lokalita opevněna a jaký byl charakter tohoto opevnění, není jasné. V 2. polovině 13. století zde totiž vzniká vrcholně středověký hrad, kterému lze patrně přisoudit zbytky mohutné fortifikace. Hrad dle výpovědi keramických zlomků mohl existovat do počátku 14. století.

Lokalita je v brdském kontextu ojedinělá svými středoeneolitickými i raně středověkými doklady osídlení. Mladší pravěké osídlení by mohlo mít snad spojitost s výskytem nerostných surovin v okolí. Pro absenci datovacích opor je neřešitelný vztah této lokality k velmi blízké lokalitě Hořehledy II – hradiště Kokšín. Raně středověké nálezy jsou vzácným dokladem časného pronikání do pohoří. I vrcholně středověký hrad je významnou lokalitou, která může dát množství odpovědí na otázky organizace majetkové správy šlechty ve 13. století, jejího vztahu k surovinovým zdrojům a podoby těchto raných hradů, jelikož patrně neprodělal výraznější stavební úpravy.

Hrad (hradiště) je veden jako kulturní památka rejst. č. ÚSKP 41964/4-410.

OKRES PŘÍBRAM

Bohutín

Bohutín I, II a III – U Prokopa, hutnický areál (22–24)

Další katastr: Obecnice v Brdech, okr. Příbram

Lokalizace: Hájovna u Prokopa leží mezi obcí Bohutín a v. n. Pilská v širokém údolí Pilského potoka; 620 m n. m.

Datace: A: zemědělský pravěk (?) (d. bronzová – halštatská); areál neurčen.
B: mladší d. hradištní (?); hutnický areál (?).
C: vrcholný středověk; hutnický areál.
D: pozdní středověk; hutnický areál.
E: novověk 1 (16. stol.); hutnický areál.

Literatura: *Kratochvíl 1957*, 114–117; *Kudrnáč 1976*; *Kudrnáč 1980a*; *Kudrnáč 1980b*; *Kudrnáč 1983a*; *Huml 1984*, 512; *Huml – Studničná1986*; *Kudrnáč 1987*; *Vurm – Kunický 2000*; *Ettler et al. 2009*.

Komentář: Zajímavá lokalita byla nejprve považována za pozůstatky těžebních pracích, později byla přehodnocena jako výrobní. J. Kratochvíl (*1957*, 114–117) se o montánních pracích v tomto prostoru nezmiňuje. Větší pozornost věnuje ložiskům přímo v Bohutíně (již mimo sledovanou oblast), kde se v novověku a v 19. století těžil galenit a anti-

monit. Ze staré literatury uvádí zmínky o pozůstatcích sejpů západně od Bohutína a v údolí Litavky. Průzkumem (nejen) údolí Pilského potoka se zabýval amatérský montánní archeolog V. Huml pod vedením J. Kudrnáče. V roce 1932 měl být v tomto prostoru nalezen mlecí kámen z kambrického slepence. V padesátých letech bylo objeveno dřevěné mlýnské kolo o průměru přes tři metry, které se nedochovalo. Na staré hornické práce a nálezy atypických keramických zlomků upozornil v 50. letech J. Maličký, který uvažoval o raně středověké dataci těžby. V roce 1980 byl zahájen archeologický výzkum, během něhož bylo vykopáno 12 sond na různých místech mělkého a širokého údolí mezi Bohutínem a v. n. Pilskou. Všechny obsahovaly strusku nebo sedimenty se známkami působení ohně. Strusky a vzorky sedimentů byly analyzovány a zjišťován poměr zastoupených kovů či vybraných oxidů. Nalezeny byly také kusy rudy, uhlíky, dřevěné prvky, pozůstatky srubové stavby, náhony a zbytky pyrotechnologických zařízení. Nalezená keramika byla datována do 13.–16. století, některé střepy dokonce do 12. (mohlo se ale jednat o hrubší technologickou či zásobní keramiku vrcholně středověkou). Jeden zlomek byl dokonce určen jako pravěký a datován do doby bronzové až halštatské. Dle laboratorních výsledků byly hutněny polymetalické rudy. Jejich zdroj se nepodařilo identifikovat. V. Huml se domnívá, že snad mohly pocházet z vrchu Zavírky, kde identifikoval pozůstatky staré těžby (*Maličký 1954*, 87; *Huml – Studničná 1986*; *Kudrnáč 1987*, 226). Někteří badatelé (*Vurm – Kunický 2000*) se domnívají, že tímto výzkumem bylo odhaleno místo nejstarší příbramské hutě zmiňované v listině z roku 1311. Publikace výzkumu bohužel nikdy nepřesáhla charakter předběžného sdělení, podrobná nálezová zpráva nebyla vypracována a dochovaná dokumentace je poměrně sporá.

Strusky získané na místě výzkumu V. Humla a J. Kudrnáče (v okolí sond 11 a 12) analyzovali chemicky a mineralogicky Ettler a kol. (*2009*) a konstatují malou efektivitu extrakce kovů z rudy. Kapusta, Dolníček a Malý (*2012*, 193) podotýkají, že na základě hodnocení obsahu olova ve skelné fázi strusek byla technologie hutnění u Bohutína mnohem hůře zvládnutá než na podobně starých lokalitách na Jihlavsku.

Významem se jedná o prvořadou lokalitu, s pozůstatky zpracovatelských areálů středověkého původu, které nejsou patrně výrazněji ovlivněny novověkou či industriální fází. Do budoucna jde o velmi perspektivní lokalitu pro moderně vedený montánně-archeologický výzkum, který by mohl přinést mnohé odpovědi na otázky související s počátky využívání příbramského polymetalického ložiska.

Buková u Rožmitálu

Buková u Rožmitálu I – Buková, ves (25)

Lokalizace: Buková je ves ležící na stejnojmenném potoce v údolí otevřeném na jihovýchod; 580 m n. m.
Datace: A: vrcholný – pozdní středověk; ves.
B: novověk 1 – současnost; ves.
Literatura: *Profous 1954*, 233–234; *Kolektiv 1930*, 241-242.
Komentář: Ves se poprvé zmiňuje v roce 1349 v rámci poloviny rožmitálského panství, která připadla k pražskému arcibiskupství – to získalo ale jen její polovinu. V rámci arcibiskupského panství se pak dále zmiňuje v letech 1379 a 1390 a opět až při prodeji celého rožmitálského panství v roce 1544 (*Profous 1954*, 233–234; *Sedláček 1997*, 194–196). Na starých mapách je zachycena velmi nepravidelně uspořádaná ves po obou březích potoka s dvěma rybníky a mlýny. Z katastru obce neexistuje žádný záznam o archeologické akci.

Čenkov

Čenkov I – Čenkov, ves (26)

Lokalizace: Ves Čenkov se rozkládá v úzkém údolí říčky Litavky; 380 m n. m.
Datace: A: vrcholný – pozdní středověk; ves.
B: novověk 1 – současnost; ves.
Literatura: *Profous 1954*, 313; *Nováček 1995*.
Komentář: Původně se ves dle A. Profouse jmenovala Črnkov, což má být odvozeno ze jména Černkův dvůr. V historických pramenech se s ní poprvé setkáváme v roce 1368, kdy Zbyněk Zajíc z Hazmburka daruje svůj dvůr v Čenkově klášteru Svaté Dobrotivé („*Zbinco de Hasenburg ... villam Givinam et curiam in Drazdow et in Czenkow*“). Znovu se v pramenech objevuje až roku 1454 jako součást jineckého panství, k němuž bude nadále stabilně patřit (*Profous 1954*, 313; *Nováček 1995*, 10). Na starých mapách je zachycena velmi nepravidelná zástavba patrně silně ovlivněná novověkou železářskou výrobou a možná i vojenskými aktivitami v 15. a 17. století. I přes provedení několika dohledů nad stavebními pracemi na katastru obce nebyly zaznamenány žádné středověké či raně novověké situace ani movité nálezy.

Čenkov II – Rájce, zaniklá ves (27)

Další katastry: Jince, okr. Příbram (?); Rejkovice, okr. Příbram (?)
Lokalizace: Zaniklá ves, jejíž poloha zatím nebyla přesvědčivě identifikována; ? m n. m.
Datace: A: vrcholný – pozdní středověk; ves.
B: novověk 1; ves.
Literatura: *Profous 1951*, 553; *Roubík 1959*, 26; *Nováček 1995*, 22–23.

Komentář: Ves Rájce se poprvé zmiňuje roku 1454 jako součást panství Jince, ke kterému náleží až do svého zániku v novověku. V pramenech je často zmiňována společně s Čenkovem a v jednom případě se uvádí brod na Litavce u zaniklé vsi Rájce. Lokalizována tak bývá do údolí Litavky, a to buď do okolí Čenkova, do míst samoty Kopáčov nebo na sever od Jinců do polohy Na rumech na k. ú. Rejkovice. Na žádné z těchto poloh se ale dosud nenašel doklad ztotožnitelný se stopami po vsi (*Profous 1959*, 553; *Nováček 1995*, 22–23).

Hoděmyšl

Hoděmyšl I – Sedlice, ves (28)

Lokalizace: Drobná ves na jižním svahu mezi Rožmitálem a Vranovicemi; 550 m n. m.
Datace: A: vrcholný – pozdní středověk; ves.
B: novověk 1 – současnost; ves.
Literatura: *Profous – Svoboda 1957*, 25; *Kolektiv 1930*, 265–267.
Komentář: Jako mnoho vsí v této oblasti se připomíná poprvé v roce 1349, kdy polovina vsi připadla arcibiskupské části rožmitálského panství, dále pak v roce 1379, 1390 a 1544 stále jako součást rožmitálského panství (*Sedláček 1997*, 194–196; *Profous – Svoboda 1957*, 25). Na starých mapách je ves zachycena jako nepříliš uspořádaný shluk usedlostí okolo malé nepravidelné návsi s kapličkou. I přes poměrně rozsáhlou archeologickou akci v letech 2016 a 2017 – dohledy nad výkopy pro vodovod –, která obsáhla celý intravilán, nebyly registrovány žádné archeologické situace (AMČR, C-201669576A).

Hutě pod Třemšínem

Hutě pod Třemšínem I – Hengst, hrad (29)

Lokalizace: Vrch Kobylí hlava na severním konci třemšínského hřebene, západně od obce Hutě pod Třemšínem; 750 m n. m.
Datace: A: vrcholný – pozdní středověk; hrad.
Literatura: *Sedláček 1997*, 199; *Sedláček 1998a*, 213; *Nováček 1991*; *Durdík 2000*, 159; *Durdík 2005*, 227.
Komentář: Hrad neznámého jména a osudů je uváděn pod novodobým jménem Hengst (Henšt, Hynšt či Kobylí hlava). Zaujímá výrazný vrcholek na konci hřebene, na jehož druhém konci se nalézají zbytky hradu Třemšína. Z hradu se dochovaly zříceniny centrální čtyřhranné stavby pokryté destrukcí. Centrální pahorek pak obíhá zjevně nedokončený příkop a val před ním.

V 19. století byla lokalita parkově upravena (*Durdík 2000*, 159). V této době zde lidé údajně našli vězeňské okovy a přenesli je na Třemšín, kde visely nějaký čas na stromě (*Čáka 1999*, 187). Hradem se zabývala celá řada regionálních badatelů (*Nováček 1991*). Patrně osobně ho navštívil společně s hradem na Třemšíně A. Sedláček (*1997*, 199). Naproti tomu T. Durdík (*2000*, 159; 2005, 227) zde osobně nikdy nebyl a jeho poznatky pocházely jen z dřívější literatury (osobní sdělení autorovi).

V novější době se hradem zabýval pouze K. Nováček (*1991*), který na lokalitě v roce 1985 provedl povrchový průzkum. Ve svém článku poté publikuje půdorys lokality, popis a interpretační možnosti jejího účelu. Odmítá hypotézu starších autorů, kteří předpokládali, že se jedná o předsunuté opevnění více než 2 kilometry vzdáleného Třemšína. Naopak podrobněji se zabývá možností, že hrad mohl plnit nějaké funkce spojené buď s cestou mezi Rožmitálskem a enklávou rožmitálského panství na západní straně Brd, s těžebními a zpracovatelskými areály v prostoru mezi ním a Teslíny nebo s uvažovaným zaniklým osídlením v tomtéž prostoru. Naznačena je také možná spřízněnosti stavby se zaniklým proboštstvím Baštiny nedaleko Teslín.

Z hradu dosud nepocházejí žádné datovatelné nálezy. Architektonické články nalezené v příkopu nenesou žádnou složitější profilaci. Vytvořeny byly z granitoidní horniny a nikoli z pískovce, jak se v dosavadní literatuře uvádí.

Hrad zvaný Hengst je jednou z mnoha nedokončených hradních staveb v širším okolí Brd. V tomto případě zatím postrádáme i jakékoli datační opory. Bližší poznání tohoto hradu a jeho blízkého okolí by mohlo přinést cenné poznatky o vývoji a využití tohoto území ve středověku.

Hrad je veden jako kulturní památka rejst. č. ÚSKP 16235/2-3116.

Hutě pod Třemšínem II – poloha Myší díra (30)

Lokalizace: Poloha Myší díra, údolí říčky Skalice západně od vsi Hutě pod Třemšínem; 630 m n. m.
Datace: A: vrcholný – pozdní středověk; areál neurčen.
Literatura: *Koppová 1972*; *Nováček 1991*, 16.
Komentář: Miniaturní středověkou pokličku nalezl M. Masner z Písku a v roce 1969 předal do tamního muzea. V 90. letech byl nález nezvěstný. Poklička měla být nalezena asi 2,5 kilometru od Hutí pod Třemšínem proti proudu Skalice. Bližší nálezové okolnosti se nedochovaly (*Koppová 1972*; *Nováček 1991*, 16).

Místo nálezu v zalesněném údolí pod hradem Hengst je mimořádně zajímavé. Mohlo by se jednat o nález související s předpokládanou středověkou cestou či zaniklým osídlením v těchto místech. Bohužel absence nálezových okolností neumožňuje nález interpretovat. Pro revizi místa nálezu chybí podrobnější popis.

Jince

Jince I – Jince, ves (31)

Lokalizace: Původní ves se patrně nacházela ve východním sousedství kostela nad nivou říčky Litavky, na východním svahu; 380 m n. m.

Datace: A: vrcholný středověk; ves.
B: pozdní středověk; ves.
C: novověk 1 – současnost; ves.

Literatura: *Sedláček 1995*, 207–209; *Sedláček 1998a*, 372; *Profous 1949*, 153; *Nováček 1995*, 10; *ARÚ Praha HLAS 2643/2000*; *ARÚ Praha HLAS 5434/2002*.

Komentář: První zmínka o Jincích je spojena s osobou Bořity z Jinec, který se připomíná na počátku 14. století a nosil ve znaku sekeru. Další osoby píšící se ve 14. století „z Jinec" měly náležet rodu Běškovců z Běškova, mimo jiné vlastníků blízkého hradu Valdeka. Někdy před rokem 1390 se k držení Jinců dostává král Václav IV., který v roce 1390 vydává významnou listinu pro Jaklina ze Strašic a Mikuláše z Radnic, které pověřuje obnovou zpustlé jinecké železářské hutě. Jince byly královským majetkem (až na epizodní zástavní držbu) minimálně do vypuknutí husitských válek. Mimo královský majetek zůstávala část Jinců v držení zdejší šlechty. V roce 1454 bylo dědictví po Alešovi z Jinců provoláno královskou odúmrtí a darováno Janovi ze Ctěnic. Poté se celé jinecké panství dostává do držení Pešíků z Komárova (*Sedláček 1995*, 207–209; *Profous 1949*, 153; *Beránková – Hofmann 1977*; *Nováček 1995*, 10).

Podoba vesnice, jak ji zachycují staré mapy, je výrazně ovlivněna novověkým vývojem. Na její podobu měla jistě nemalý vliv stavba barokního zámku a s ní spojené úpravy okolí a patrně též novověká činnost železářských hutí. Její středověké jádro lze patrně hledat ve východním sousedství kostela sv. Mikuláše, což naznačují i dosavadní nečetné archeologické nálezy.

Na území obce proběhlo několik archeologických akcí. V 80. až 90. letech nalézal p. Beljajev na zahradě (patrně) domu čp. 54 keramické zlomky, které pocházejí ze širokého intervalu 13.–19. století (nejstarší určeny ještě jako možná pozdně hradištní). Tento dům však žádnou zahradou, která by se nacházela přímo u něj, nedisponuje. V hlášení jsou ale uvedeny souřadnice odkazující na parcelu ppč. 154, což je nezastavěná parcela v těsném severním sousedství kostela (*ARÚ Praha HLAS 2643/2000*). Při dohledech nad výkopy pro plynovod v trase ulic Plešivecká, Eškova, Slavíkova zaznamenal R. Korený v roce 2001 zlomky zvířecích kostí a keramiky, kterou datoval do vrcholného středověku až novověku (*ARÚ Praha HLAS 5434/2002*). Ostatní archeologické akce v intravilánu zachytily pouze ojedinělé pravěké nálezy, novověké či industriální situace nebo byly archeologicky negativní a k poznání podoby a charakteru středověkého osídlení tedy nepřispívají.

Jince II – Jince, tvrz (32)

Lokalizace: Tvrz stávala na místě pozdějšího barokního zámku; 380 m n. m.

Datace: A: vrcholný – pozdní středověk; tvrz.
B: novověk 1; tvrz.
C: novověk 2; zámek.
D: industrial 1 – současnost; pivovar.

Literatura: *Sedláček 1995*, 207–209; *Poche a kol. 1977*, 602; *Bělohlávek a kol. 1985*, 120–121; *Vlček 2001*, 287–288.

Komentář: Historie je pojednána v lokalitě Jince I. K podobě a rozsahu samotného objektu se nelze blíže vyjádřit. Poloha středověké tvrze bývá kladena do prostoru současného zámku, ale v jeho hmotě nebyla identifikována žádná takto stará konstrukce. Zámek prodělal několik výrazných přestaveb (v 2. pol. 17. století, 30. a 40. léta 18. století, 60. –70. léta 18. století. Zejména raně barokní podoba, kdy byl zámek významným centrem panství, byla velmi hodnotná. V 19. století ztratila stavba definitivně rezidenční funkci a byla následně postupně adaptována na pivovar (*Bělohlávek a kol. 1985*, 120–121; *Vlček 2001*, 287–288). V současnosti je budova po dlouholeté absenci údržby nevyužitá a ve velmi špatném technickém stavu.

Pozůstatky tvrze dosud nebyly identifikovány a je otázkou, zda zcela nezanikly výraznými barokními úpravami terénu. Podoba a kvalita tvrze proto zůstává velkou neznámou. S ohledem na vývoj majetkové držby ve středověku je možné, že v určitých dobách existovalo na území Jinců více panských sídel zároveň.

Zámek je veden jako kulturní památka rejst. č. ÚSKP 45299/2-2923.

Jince III – Jince, farní kostel sv. Mikuláše (33)

Lokalizace: Středověký kostel zaujímal místo pozdějšího barokního, k východu orientovaný svah nad nivou říčky Litavky; 390 m n. m.

Datace: A: vrcholný – pozdní středověk; kostel.
B: novověk 1 – současnost; kostel.

Literatura: *Poche a kol. 1977*, 602.

Komentář: Současný kostel je barokní novostavba z 18. století, která zaujala místo původního gotického kostela. Ve stěně sakristie je zazděn drobný gotický sanktuář (*Poche a kol. 1977*, 602).

Kostel je veden jako kulturní památka rejst. č. ÚSKP 20900/2-2440.

Jince IV – Jince, farská zahrada (34)

Lokalizace: Farská zahrada, jižně od kostela sv. Mikuláše; 390 m n. m.
Datace: A: paleolit – eneolit (?); areál neurčen.
Literatura: *ARÚ Praha HLAS 2638/2000*; *Korený 2000a*.
Komentář: Jedná se o náhodný nález štípané industrie, který nalezl P. Petřík v roce 1994 či 1995 na farské zahradě pod vyvráceným stromem. Nález byl datován do širokého intervalu od paleolitu až do eneolitu s poznámkou, že mohl být druhotně použit jako novověké křesadlo (*Korený 2000a*).

Jince V – Jince a okolí (35)

Lokalizace: Bez bližších nálezových okolností; ? m n. m.
Datace: A: lineární k.; areál neurčen.
B: eneolit; areál neurčen.
Literatura: *Böhm 1949*; *Hájek 1958a*; *Slabina 2000*; *Stolz – Korený 2008*, 145.
Komentář: Na Jinecko či přímo do Jinců je lokalizováno několik nálezů kamenné broušené industrie. Zpravidla se jedná o starší nálezy bez bližšího kontextu. Nicméně i tak dokládají velký význam tohoto místa pro pravěké komunity neolitu a eneolitu, zvláště přihlédneme-li k velkému počtu takovýchto artefaktů nalezených na nedalekém Plešivci a jeho okolí (*Stolz et al. 2009*). Otázkou zůstává, zda se jedná o doklad významné komunikace přes Brdy skrz údolí Litavky, pozůstatek malé sídelní buňky či doklady sakralizace prostoru kolem Plešivce.

V roce 1886 byl do Národního muzea darován silně zvětralý sekeromlat, který byl L. Hájkem datován do období kultury s lineární keramikou (*Böhm 1949*; *Hájek 1958a*). Ze sbírky amatérského archeologa M. Nováka z Jinec byl bohužel bez průvodní dokumentace předán do příbramského muzea zlomek týlu sekeromlatu datovaný do eneolitu. Jeho původ na Jinecku je pouze předpokládán (*ARÚ Praha HLAS 5433/2002*; *Stolz – Korený 2008*, 145). Zda další předměty ze sbírky M. Nováka pocházejí z blízkého okolí Jinců či z vrchu Plešivec nebo odjinud, se s ohledem na ztrátu doprovodné dokumentace už asi nikdy nedozvíme (*Slabina 2000*).

Jince VI – Jince, areál pily (36)

Lokalizace: Areál pily se nachází severně od intravilánu, při levé straně silnice směrem na Rejkovice v prostoru mezi Budilovým a Chramostovým mlýnem; 360 m n. m.
Datace: A: vrcholný – pozdní středověk; areál pole.
B: novověk; areál pole.
Literatura: *ARÚ Praha HLAS 2617/2004*.
Komentář: V roce 2003 R. Korený nalezl při stavebních pracích v areálu pily středověké a novověké keramické zlomky, které se na místo dostaly pravděpodobně v souvislosti se zemědělským využíváním plochy (*ARÚ Praha HLAS 2617/2004*; R. Korený, osobní sdělení 2021).

Jince VII – Jince, hutnický areál (37)

Lokalizace: Poloha středověké železářské hutě zatím nebyla identifikována; ? m n. m.
Datace: A: pozdní středověk; výrobní areál.
Literatura: *Beránková – Hofmann 1977*; *Šťovíček 1977*; *Hofmann 1981*, 231.
Komentář: Jinecko je dosavadními badateli o historii železářství na Podbrdsku vedeno jako jedna z nejvýznačnějších lokalit pro 14. a 15. století (srov. *Beránková – Hofmann 1977*; *Šťovíček 1977*; *Hofmann 1981*). Vychází to z několika faktorů. Prvním je ojedinělá zmínka o obnově zdejší hutě z roku 1390. Dalším je význam zdejší oblasti v následujícím novověkém období, který je poměrně dobře podchycen prameny písemné povahy. Přírodní předpoklady pro středověkou železářskou výrobu byly vhodné (snadná dostupnost rudy v okolí, rozsáhlé lesní porosty, vhodný tok poskytující vodní energii). Význam zdejšího železářství ve středověku se však dosud archeologicky prokázat nepodařilo a systematický pokus o vyhledání archeologicky detekovatelných pozůstatků této činnosti citelně chybí.

Jince v Brdech

Jince v Brdech I – Velcí, ves (38)

Lokalizace: Částečně zaniklá ves na severozápadním svahu hřebenu Klouček, nad Mlýnským rybníkem, jihovýchodně od zámku v Jincích; 500 m n. m.
Datace: A: vrcholný – pozdní středověk; ves.
B: novověk 1 – industrial 2; ves.
Literatura: *Profous – Svoboda 1957*, 494; *Nováček 1995*, 10.
Komentář: Ves Velcí nazývaná v pramenech též jako Veliká či Velká (Welika, Welikau, Welka[11]) má středověké osudy dle dochovaných písemných pramenů poměrně jednoduché. Poprvé se zmiňuje roku 1454 jako součást panství Jince, ke kterému bude patřit i následující staletí (*Profous – Svoboda 1957*, 494; *Nováček 1995*, 10). Po zahrnutí do vojenského

11 Takto označena na Müllerově mapě Čech i na I. vojenském mapování.

prostoru v 50. letech byla částečně zdemolována a dnes z ní zbylo jen několik domů. Okolí je velmi výrazně pozměněno dlouhodobou činností armády. Původní jádro vsi lze na mapě stabilního katastru identifikovat jako půlobloukovité seskupení selských usedlostí kolem návesního rybníku. Patrně v průběhu novověkého vývoje bylo toto jádro doplněno o shluky domků mezi původním jádrem a velkým Mlýnským rybníkem a řadou usedlostí níže po proudu Pstruhového potoka. Ze vsi ani z jejího okolí nepocházejí žádné záznamy o archeologických akcích.

Jince v Brdech II – Vranovská Hůrka, zaniklá ves (39)

Lokalizace: Poloha Vranová, údolí Slonoveckého potoka pod hřebenem Slonovcem; 570 m n. m.
Datace: A: vrcholný středověk; ves.
B: pozdní středověk; ves.
Literatura: *Nováček 1995*, 22–31.
Komentář: K této vsi nedokážeme vztáhnout žádné jméno ani děje zachycené v písemných pramenech. V literatuře bývá označována jako Vranová či Vranovská Hůrka, což je novodobé jméno odvozené od jména pomístního, resp. od jména blízké a dnes již zaniklé hájovny Vranová. Lokalita je známá již od 19. století, kdy o ní psal místní amatérský archeolog J. Zykán. V roce 1994 ji opět lokalizoval K. Nováček. Terénní pozůstatky svědčí o existenci rybníka patrně s mlýnem, dvou usedlostí a přiléhající plužiny. Jednalo by se tedy o velmi malou vesnici, resp. o tzv. sedliště. Nepočetné keramické zlomky jsou datovány na konec 13. století a do průběhu 14. a 15. století. Hlavní způsob obživy obyvatel nespatřuje K. Nováček v zemědělství, ale v orientaci obyvatel na těžbu a zpracování dřeva a uhlířství (*Nováček 1995*, 22–31).

V zimě na přelomu let 2020 a 2021 byla severní část lokality značně poškozena těžkou technikou při těžbě dřeva. V nedávné době byl též obnoven rybník, který měl při průzkumu v 90. letech protrženou hráz. Zcela tím bylo pozměněno těleso hráze a silně narušeny objekty v okolí – zanikl přepad hráze a objekty spojované hypoteticky s pozůstatky mlýna. Technikou byl narušen i výrazný obj. 23.

Kozičín

Kozičín I – Kozičín, ves (40)

Lokalizace: Ves na svahu s jihovýchodní expozicí nad širokým údolím Litavky; 580 m n. m.
Datace: A: vrcholný středověk; ves.
B: pozdní středověk; ves.
C: novověk 1 – současnost; ves.
Literatura: *Profous 1949*, 347; *Nováček 1992*.
Komentář: Ves tvořila součást příbramského panství už od 13. století. Roku 1298 byl potvrzen desátek z Kozičína faráři Vojslavovi, jelikož prokázal, že mu byly tyto desátky odváděny již více než před 40 lety. Ves tedy musela existovat již před polovinou 13. století. Následně se připomíná roku 1379 jako příslušenství arcibiskupského příbramského panství, k němuž bude náležet i nadále (*Profous 1949*, 347; *Nováček 1992*). Na starých mapách je Kozičín zachycen jako malá ves. Selská stavení jsou seskupena kolem malé nepravidelně oválné návsi. V současnosti stojí v jižní části návsi drobná kaplička. Na území katastru vsi proběhlo několik archeologických akcí – dohledů. Všechny byly s negativním výsledkem.

Křešín

Křešín I – Křešín, ves (41)

Lokalizace: Malá ves kolem obdélné návsi na svahu obráceném k východu do údolí Litavky; 450 m n. m.
Datace: A: vrcholný – pozdní středověk; ves.
B: novověk 1 – současnost; ves.
Literatura: *Profous 1949*, 393; *Nováček 1995*.
Komentář: V roce 1370 se činí první zmínka o Křešíně jako součásti majetku Oldřicha z Libomyšle, kterému část vsi patřila (*in Krzyessin parte sua*; *Emler 1870*, 438; *Profous 1949*, 393). Po Oldřichově smrti uplatňuje roku 1404 svůj nárok na jeho majetek Smil z Libomyšle (snad jeho bratr; *Friedrich 1935*, 165). V roce 1454 je Křešín uváděn již jako součást jineckého panství (*Nováček 1995*, 10). Na mapách stabilního katastru lze rozpoznat původní jádro vsi, které tvoří selské usedlosti obklopující ze tří stran malou, poměrně pravidelnou, obdélnou náves. V současnosti se uprostřed této návsi nachází malá kaplička. Na území obce se odehrály pouze dvě archeologické akce – dohled na stavbě rodinného domu a dohled nad stavbou stožárů vysokého napětí vedoucích sem přes Jince a Ohrazenice z Čenkova – obě s negativním výsledkem.

Křešín v Brdech

Křešín v Brdech I – Lniště, zaniklá ves (42)

Další katastr: Podluhy v Brdech, okr. Beroun

Lokalizace: Místo zaniklé vsi dosud nebylo identifikováno, ves bývá kladena do prostoru mezi vsi Křešín, Hrachoviště a Podluhy; ? m n. m.
Datace: A: vrcholný – pozdní středověk; ves.
Literatura: *Sedláček 1998a,* 558; *Profous 1949*, 646; *Roubík 1959*, 26.
Komentář: O této zaniklé vsi se ví pouze to, že tvořila příslušenství k hradu Valdeku. V roce 1547 se připomíná jako pustá (*Sedláček 1998a*, 558; *Profous 1949*, 646; *Roubík 1959*, 26).

Láz

Láz I – Horní Láz, ves (43)

Lokalizace: Jádro původní vsi se nacházelo v okolí současné budovy obecního úřadu v mělkém údolí říčky Litavky; 590 m n. m.
Datace: A: vrcholný – pozdní středověk; ves
B: novověk 1 – současnost; ves.
Literatura: *Profous 1949*, 486; *Nováček 1992*, 33–43.
Komentář: Dnešní ves Láz byla ve středověku rozdělena mezi dvě panství – rožmitálské a příbramské. Obě panství byla od poloviny 14. století v držení pražského arcibiskupství. První zmínka z roku 1349 se vztahuje k rožmitálské části, tj. k Hornímu Lázu. Další zmínka z roku 1379 se týká obou částí, tedy Dolního Lázu příslušnému k Příbrami i Horního Lázu panství Rožmitál (*Profous 1949*, 486). V době tvorby stabilního katastru měl Horní Láz vlastní katastrální území. Na mapách má ves v jižní části poměrně pravidelnou zástavbu selských usedlostí s přímo navazující plužinou. Severně od této pravidelné fronty usedlostí se nachází nepravidelná zástavba podél toku Litavky mezi mlýnem až po východní okraj katastru, kde domy plynule navazují na Dolní Láz. Dolní Láz byl původně součástí katastru Bohutína. Na mapě stabilního katastru je zachycena částečně pravidelná zástavba a náznak menší návsi čtverhranného půdorysu a poměrně pravidelná plužina na obou stranách údolí Litavky. V současném intravilánu Lázu bylo provedeno několik archeologických akcí – všechny s negativním výsledkem.

Láz II – Dolní Láz, ves (44)

Lokalizace: Jádro této vsi se rozkládá na severní straně východní části současného intravilánu (poloha V koutě), severně od sochy sv. Jana Nepomuckého; jižní svah nad říčkou Litavkou; 590 m n. m.
Datace: A: vrcholný – pozdní středověk; ves
B: novověk 1 – současnost; ves.
Literatura: *Profous 1949*, 486; *Nováček 1992*, 33–43.
Komentář: Viz lokalita Láz I.

Nepomuk v Brdech

Nepomuk v Brdech I – U svatého Františka, dehtařská pec (45)

Lokalizace: Pec č. 1, poloha U svatého Františka, pod vrchem Brdce; 740 m n. m.
Datace: A: vrcholný – pozdní středověk; výrobní areál.
Literatura: *Pleiner 1959*; *Pleiner 1960*; *Maličký 1968*.
Komentář: Pozůstatky pece č. 1 (číslování dle R. Pleinera) se nacházejí v údolí bezejmenného přítoku Voložného potoka v prostoru sevřeném cestami Borskou a Myší dírou. V roce 1959 byl na místě proveden povrchový průzkum J. Maličkým a R. Pleinerem. Na místě pece byla nalezena propálená hlína, mazanice, kameny, uhlíky a keramické zlomky datované R. Pleinerem do 13.–14. století, J. Maličkým do 12.–13. století (*Pleiner 1959*; *Pleiner 1960*).

Nepomuk v Brdech II – U břízy, dehtařská pec (46)

Lokalizace: Pec č. 6, poloha U břízy; 820 m n. m.
Datace: A: vrcholný – pozdní středověk; výrobní areál.
Literatura: *Pleiner 1959*; *Pleiner 1960*; *Maličký 1968*.
Komentář: Pozůstatky pece č. 6 se nacházely přímo u boudy U břízy pod vrchem Hradiště. Nálezová situace byla stejná jako u pece č. 1. Keramiku R. Pleiner datoval do 13.–14. století.

Současným průzkumem bylo zjištěno, že pec byla pravděpodobně v nedávné době zničena. Prostor před boudou je využíván v souvislosti s mysliveckým provozem boudy. Podle výpovědi místního lesního pracovníky byl prostor vykácen a kolem roku 2015 zvýšen navážkou a zarovnán.

Nepomuk v Brdech III – hájovna Bor (47)

Lokalizace: Hájovna Bor ležela mezi vrchy Koruna a Brdce; 750 m n. m.
Datace: A: pozdní středověk; areál neurčen.
B: novověk 1; areál neurčen.
Literatura: *Nováček – Krofta 2018*, 34.

Komentář: Hájovna Bor ležela uvnitř brdského pohoří v údolí Třítrubeckého potoka. Hodnotná stavba v tyrolském slohu byla v 50. letech zlikvidována. V současnosti se jedná o malou luční enklávu s rybníkem. V její blízkosti měly být nalezeny zlomky keramiky z 15.–16. století (*Čáka 1998*, 55–56; *Nováček – Krofta 2018*, 34). Nález středověké keramiky uprostřed pohoří by mohl indikovat ranější průnik (specializovaného) osídlení, než bylo dříve předpokládáno. Úkolem pro budoucí bádání bude nález ověřit a pokusit se určit, jaký charakter a účel toto osídlení mohlo mít.

Obecnice v Brdech

Obecnice v Brdech I a II – Zavírka, hradiště a vrch (48–49)

Lokalizace: Vrch Zavírka se nachází jižně od v. n. Pilská; 720 m n. m.
Datace: A: zemědělský pravěk; hradiště.
B: vrcholný – pozdní středověk (?); areál neurčen.
Literatura: *Wildmann 1941*; *Bezděka 1952*; *Maličký 1954*; *Huml 1979*; *Huml – Spurný 1979*; *Kudrnáč 1983b*; *Huml – Studničná 1984*; *Smejtek 1987*, 362; *Sklenář 1992*, 159; *Čáka 1998*, 48; *Korený 2000b*; *Čtverák et al. 2003*, 222; *Smejtek 2005*, 180; *Sklenář 2011*, 215–216; *Kypta – Marounek – Neustupný 2018*; *AMČR C-N9000172*.
Komentář: Vrch Zavírka při pohledu z údolí Litavky nijak výrazně vizuálně nevystupuje nad okolí. To je způsobeno jednak blízkostí mnohem dominantnější hory Třemošné, a jednak se za Zavírkou nachází nejvyšší vrcholky Brd – Tok a Brdce.

Ohrazení na Zavírce je umístěno netypicky mimo vrchol plochého temene kopce a není do něj zahrnut ani výrazný skalní útvar několik metrů severně od vrcholového bodu o výšce 722 m n. m. (skalní útvar svou výškou výrazně vrchol kopce převyšuje). Ohrazení se rozkládá v jižní části postupně klesajícího temene. Je tvořeno kamenným valem z místního kambrického slepence. Val je místy silně porušen recentními aktivitami spojenými s těžbou dřeva. Celkový tvar ohrazení je nepravidelně ledvinovitý a pouze na západní a jižní straně sleduje hranu svahu.

Lokalitu uvedl do literatury J. Maličký (*1954*) ve svém článku o slavníkovsko-přemyslovských hranicích.[12] Dle vnější podoby se domníval, že hradiště pochází z doby pozdně halštatské a nevylučoval ani jeho pozdější raně středověké využití. Dále J Maličký uvádí, že objevitelem hradiště byl amatérský archeolog F. C. Friedrich. Jeho archeologická sbírka byla i s dokumentací předána do Národního muzea. Žádné záznamy o jeho nálezech ze Zavírky se však nedochovaly (cf. *Lutovský – Slabina 2004*).

Velmi dobré shrnutí stavu bádání a popis současné podoby jsou uvedeny v článku J. Kypty, J. Marounka a Z. Neustupného (*2018*). Autoři vyjmenovávají přínos a názory dosavadních badatelů, kteří se lokalitě věnovali. Připomínají, že lokalita byla od počátku řazena mezi pravěká hradiště, chyběly však hmotné opory k datování. To později zavdalo příčinu k pochybnostem o správnosti interpretace lokality. Až amatérský archeolog V. Huml (*Huml – Studničná 1984*) se okrajově a nepříliš konkrétně zmínil o nálezu středověkých keramických zlomků ze 13.–14. století. J. Kudrnáč (*1983b*) se následně zcela negativně vyjádřil k intencionalitě ohrazení a pokládal kamenné valy za pouhé snosy kamení. V literatuře pak lokalita nadále figurovala jako domnělé hradiště a zůstala zcela na okraji zájmu odborníků. Amatérský badatel J. Čáka (*1998*, 48) přišel s názorem, že by se dokonce mohlo jednat o zbytky barokní obory. V současnosti je lokalita opět řazena sice mezi nedatovaná, ale velmi pravděpodobně pravěká hradiště (*Kypta – Marounek – Neustupný 2018*).

Z hradiště dosud nepocházejí žádné jisté a ověřitelné nálezy, které by umožnily jeho dataci a potvrdily hypotézu o pravěkém stáří. Ve srovnání s dalšími brdskými hradišti (např. Kokšín, Třemšín) se nejedná o nic neobvyklého.

Pokud přijmeme hypotézu o pravěkém hradišti, vyvstává řada otázek. Zejména jde o účel tohoto objektu a důvod jeho výstavby. Lokalita je totiž velmi vzdálena hustějšímu pravěkému osídlení, postavena v poměrně značné nadmořské výšce, v místě naprosto nevhodném pro běžné soudobé osídlení a provozování zemědělské činnosti. Průběh valů příliš nevyužívající, ba přímo nerespektující přirozené vlastnosti terénu nesvědčí pro primárně fortifikační účel a spíše než jako opevnění je vhodnější je označit jako vymezení prostoru. Nutno je také upozornit na nerostné bohatství okolí s možností již pravěké exploatace zdejších rud (srovnej s lokalitou Bohutín I – U Prokopa). V patrnosti je také třeba vést existenci výše zmíněného výrazného skalního útvaru, který se nachází několik metrů od severního konce opevnění a nezalesněnému vrchu musel zákonitě vizuálně dominovat. K charakteru využití prostoru ve vrcholném středověku se nelze, pro absenci blíže popsané nálezové situace, vyjádřit.

Hradiště je vedeno jako kulturní památka rejst. č. ÚSKP 52632/2-2620.

Obecnice v Brdech III – U poustevníka, výrobní areál s osídlením (50)

Lokalizace: Poloha U poustevníka se nachází mezi v. n. Pilská a polohou Skelná Huť; jedná se o mírný, k severu klesající svah; 700 m n. m.
Datace: A: pozdní středověk (15 stol.); výrobní areál.
Literatura: *Nováček 1987*; *Nováček 1992*, 54–55; *Čáka 1998*, 52.

12 Údajné uvedení lokality do literatury již J. E. Vocelem (*Sklenář 1992*, 159) vyvrací Kypta, Marounek a Neustupný (*2018*). Zmínky F. Beneše (*1868*, 434) a J. L. Píče (*1909*, 378) o hradišti v Obecnici se týkají nějaké lokality přímo ve vsi, patrně pozůstatků tvrze (srov. *Wildmann 1941*).

Komentář: Žádná historická písemná zmínka, kterou by bylo možné k lokalitě vztáhnout, není známá. Lokalita se nachází v těsné blízkosti rybníčku U Poustevníka. Místo objevil roku 1978 amatérský archeolog J. Telenský a následně ho opět vyhledal a v 1984–1985 podrobil průzkumu K. Nováček (*1987*; *1992*, 54–55). Ten zde identifikoval destrukci nadzemního objektu a několik dalších neurčených reliktů a dva milíře. Soubor nálezů J. Telenského obsahoval keramiku z poloviny 15. století, hřebíky, strusku, uhlíky a zlomky skla. K. Nováček se domníval, že osídlení je možné klást do souvislosti s těžebními aktivitami v okolí.

V současnosti je lokalita porostlá vysokým smrkovým lesem, v některých místech však naprosto nepřehledná kvůli bujnému podrostu mladých smrčků. V roce 2020 se přesto podařilo autorovi tohoto článku patrně identifikovat ohrazení navazující na relikty předpokládané usedlosti a na několik konvexních objektů v okolí. Jeden z nich lze s velkou pravděpodobností interpretovat jako (dehtařskou?) pec.

Pro budoucí výzkum jde o velmi perspektivní lokalitu. V rovině hypotézy je možné předpokládat středověké osídlení neagrárního rázu, které bylo trvalejšího, resp. stabilního charakteru a nešlo pouze o provizorní obydlí. Obživu zdejším obyvatelům mohla přinášet těžba a zpracování rud či provozování lesních řemesel (srov. *Woitsch 2010*).

Obecnice v Brdech IV – Na páté, dehtařské pece (51)

Lokalizace: Pece č. 3, 4 a 5, poloha Na páté, východojihovýchodně od bývalé hájovny Bor; 790 m n. m.
Datace: A: vrcholný – pozdní středověk; výrobní areál.
Literatura: *Pleiner 1959*; *Pleiner 1960*; *Maličký 1968*.
Komentář: Pece č. 3, 4, a 5 (číslování dle R. Pleinera) jsou umístěny v řadě v sedle na rozvodí Třítrubeckého a Pilského potoka. Opět se mělo jednat o pahorky podobné peci č. 1 (zde lokalita Nepomuk v Brdech I – U svatého Františka). U pece byly nalezeny nepříliš výrazné keramické zlomky a zbytky keramického korýtka (*Pleiner 1959*; *Pleiner 1960*).

Ohrazenice

Ohrazenice I – Ohrazenice, ves (52)

Lokalizace: Široké údolí Pstruhového (Ohrazenického) potoka, západně od obce Jince; 410 m n. m.
Datace: A: vrcholný středověk; ves.
B: pozdní středověk; ves.
C: novověk 1 – současnost; ves.
Literatura: *Profous 1951*, 255; *Nováček 1995*, 9–10.
Komentář: Se jménem vsi se poprvé setkáváme v predikátu Jaroslava a Oldřicha z Ohrazenic (*Jaroslaus de Ohraženicz et Ulricus de loco eodem*), kteří jsou uvedeni spolu s další místní šlechtou mezi svědky fundátorské listiny kláštera Ostrova (Svatá Dobrotivá) z roku 1262/1263 (*Brand 1907*, 19–23). Jak dokládají další zmínky ze 14. a 15. století, byla ves rozdělena mezi více majitelů. V roce 1404 se po Ohrazenicích píše Smil, jinde uváděný s predikátem z Libomyšle. Roku 1456 máme na delší dobu poslední zprávu o vsi, která musela zpustnout, jelikož kolem roku 1520 jsou zmiňována pouze ohrazenická luka a v roce 1605 čteme v záznamu v Deskách zemských „... *ves Nowau Wohrazeniczy...*“, a musela tedy být nedlouho před tímto rokem obnovena (*Profous 1949*, 393; *Profous 1951*, 255; *Nováček 1995*, 9–10).

Na I. vojenském mapování i na mapách stabilního katastru jsou Ohrazenice zachyceny jako ves s rozptýlenou zástavbou, která evokuje náznak koncentrace (resp. pravidelnosti plužiny) v okolí polohy „*na návsy*“. Dle písemných pramenů předpokládáme, že ves mohla být až 150 let pustá, a situace (rozptýlená zástavba) zachycená na starých mapách tedy vůbec nemusí souviset s podobou středověké vsi. Minimálně pro polovinu 13. a přelom 14. a 15. století musíme počítat s existencí panského sídla či sídel. Ta nutně nemusela mít opevněnou podobu, ale mohlo se jednat o sídla charakteru (lehce opevněného) dvorce či rezidenčního dvora. Umístění tohoto sídla, resp. sídel, není známo.

Na území Ohrazenic bylo provedeno několik archeologických akcí – dohledů, všechny s negativním výsledkem.

Orlov

Orlov I – Orlov, ves (53)

Lokalizace: Ves pod vrchem Třemošnou, k východu se sklánějící svah; 600 m n. m.
Datace: A: vrcholný – pozdní středověk, ves.
B: novověk 2 – současnost, ves.
Literatura: *Profous 1951*, 286; *Roubík 1959*, 37; *Nováček 1992*, 32–47.
Komentář: Ve sledované období se ves Orlov zmiňuje pouze dvakrát, a to v urbářích pražského arcibiskupství z let 1379 a 1390. Někdy mezi lety 1420 a 1520 zpustla a byla obnovena až po třicetileté válce (*Profous 1951*, 286; *Roubík 1959*, 37; *Nováček 1992*, 32–47). Na I. vojenském mapování je patrná rozptýlená zástavba podél cesty stoupající do hor. Stejnou situaci zachycují mapy stabilního katastru. Na nich nově rozeznáváme i koncentrovanou nepravidelnou zástavbu na západním okraji katastru. Tato zástavba tedy musela začít vznikat až po vydání I. vojenského mapování. Ač je nejstarší část původní zástavby (zachycená na starých mapách) rozptýlená, lze (zejména v plužině) vypozorovat jistou pravidelnost a plánovitost. Středověká podoba vsi mohla být značně odlišná, ves byla totiž možná až 200 let pustá. Na katastru obce proběhlo několik archeologických akcí formou dohledu. Výsledek všech byl negativní.

Oseč

Oseč I – Oseč, ves (54)

Lokalizace: Malá ves na svahu klesajícím k severu k Obecnickému potoku; 560 m n. m.
Datace: A: vrcholný středověk; ves.
B: pozdní středověk; ves.
C: novověk 1 – současnost; ves.
Literatura: *Profous 1951*, 287; *Nováček 1992*, 32–47.
Komentář: Ves se poprvé připomíná v roce 1291 v rámci příbramského biskupského zboží. Následně je uvedena v urbáři z roku 1379. Dále je zmíněna až v roce 1570 jako pustá a někdy brzy poté byla obnovena, jelikož v roce 1584 se zde zmiňuje už 5 osedlých (*Profous 1951*, 287; *Nováček 1992*, 32–47). Musíme zde tedy opět počítat s delší periodou zpustnutí, které mohlo trvat až 150 let. Na mapách stabilního katastru je zachyceno několik dvorů okolo polohy označené jako „*Mjstni plac*“, na které přímo navazuje část plužiny. Koncentrace domků na východ od výše zmíněné polohy je patrně mladší, jelikož není zachycena na I. vojenském mapování a je zaklíněna mezi dvory a část jejich plužiny. Podoba a umístění středověké vesnice však mohly být značně odlišné, vzhledem k delší době jejího zpustnutí. Na území obce nebyla dosud zaznamenána žádná archeologická akce.

Pročevily

Pročevily I – vrch Altán (55)

Lokalizace: Zeď novověké obory na úpatí vrchu Altán; ? m n. m.
Datace: A: starší d. bronzová; areál neurčen.
Literatura: *Dubský 1949*, 63; *Hájek 1954*, 156; *Fröhlich 1993*, 37; *Korený 2008*, 81.
Komentář: Kamenná sekera s obvodovým žlábkem byla nalezena již na počátku 20. století u Pročevil v ohradní zdi novověké obory, která měla být vybudovaná asi v 18. století na úpatí vrchu Altán (*Korený 2008*, 81). Sekery tohoto typu jsou ponejvíce datovány do starší doby bronzové.

Rejkovice

Rejkovice I – Rejkovice, ves (56)

Lokalizace: Ves Rejkovice se dnes rozkládá po obou stranách úzkého údolí říčky Litavka; 360 m n. m.
Datace: A: vrcholný – pozdní středověk, ves.
B: novověk 1 – současnost; ves.
Literatura: *Profous 1951*, 554; *Nováček 1995*, 10.
Komentář: Ves se poprvé zmiňuje v rámci jineckého panství v roce 1454 („*In villa Ginecz, Welika, Krzessin, Czrnkow, Komorsko, Raycze et Roykowicze...*“). K tomuto panství pak bude nadále stabilně patřit. Vznik zdejší známé železářské hutě se předpokládá již ve středověku, ale v historických písemných pramenech se objevuje až v 16. století (*Friedrich 1941*, 558–559; *Profous 1951*, 554; *Nováček 1995*, 10).

Na Müllerově mapě Čech je v prostoru Rejkovic vyznačen pouze dvůr Hejdov (*Heitow*) a rejkovický hamer (*Reikowitzer hamer*), značka pro ves chybí. Na mapě I. vojenského mapování lze rozeznat uskupení domků v těsné souvislosti se třemi objekty na vodní pohon, z nichž dva nesou názvy (*Eisen Ham.* a *Zan Ham.*), tedy železářský a cánový hamr. Na podrobnějších a mladších mapách stabilního katastru lze rozpoznat velmi nepravidelnou zástavbu na pravém břehu Litavky. Žádný objekt již není doplněn značkou znamenající přítomnost zařízení na vodní pohon, a lze tedy předpokládat, že výrobní funkce dříve mapovaných objektů již zanikla. Dále lze na mapě identifikovat pouze jeden objekt, který lze označit jako dvůr, a to čp. 20. V Rejkovicích v té době existovali pouze dva velcí pozemkoví vlastníci, kterým náležela většina polí a luk – většina půdy byla dominikální a příslušela dvoru Hejdov (čp. 18); druhá, menší část pak čp. 20. K ostatním stavbám náležely jen menší pozemky. Je tedy naprosto zřejmé, že podoba na starých mapách zachyceného intravilánu je podmíněna existencí výrobních areálů (hutě, hamry). Zda tomu bylo tak už ve středověku, nebo k tomu došlo až v průběhu novověku, nelze za současného stavu vědomostí říci. Železářská huť se uvádí poprvé až roku 1525 (*Hofmann 1981*, 236).

Většina archeologických akcí provedených na katastru obce se vztahuje k vrchu Plešivci, zdejšímu hradišti a k množství depotů v jeho okolí, případně k zaniklé středověké vesnici Roudnička (poloha Mořina) na východním úpatí Plešivce (vše již mimo vymezenou oblast zájmu). Archeologické akce provedené v intravilánu, v údolí Litavky a na jejím západním břehu byly hodnoceny jako negativní (jednalo se o dohledy nad stavbami či výkopy pro inženýrské sítě).

Rejkovice II a III – Na Bělidle (57–58)

Další katastr: Lochovice, okr. Beroun; Lhotka u Hořovic, okr. Beroun.
Lokalizace: Naproti papírně v poloze Na Bělidle u železniční trati; 340 m n. m.
Datace: A: mladší d. laténská; areál neurčen.
B: d. hradištní; areál neurčen.

Literatura: *Jelínek 1882–1884*, 87; *Böhm 1950*; *Radoměřský 1955*, 63; *Waldhauser 2001*, 431.
Komentář: B. Jelínek v 80. letech 19. století podal zprávu o čtyřech (s velkou pravděpodobností spolu nesouvisejících) nálezech, učiněných v roce 1872 při stavbě železniční trati „nad papírnou". Touto papírnou byl myšlen tovární objekt v poloze zvané Na Bělidle. Přesnou polohu nálezů neznáme. Mělo se jednat o dva bronzové kroužky s esovitým zakončením, tedy patrně raně středověké záušnice, a dvě zlaté mince. Nalezené předměty měly být získány zlatníkem a pak zničeny (*Jelínek 1882–1884*, 87). Ukazuje se, že tomu tak v úplnosti nebylo. V archivu nálezových zpráv Archeologického ústavu v Praze je záznam o záušnicích z Rejkovic, které mají být uloženy v Národním muzeu (*Böhm 1950*). Ze zlatých mincí byla roztavena pouze jedna, druhou od zlatníka získal B. Jelínek a záznamy o ní se ztrácí roku 1896. Dle popisu se ale mělo jednat s jistotou o mince z doby laténské (*Radoměřský 1955*, 63; *Waldhauser 2001*, 431).

Vzhledem k absenci podrobnějších nálezových okolností není zřejmé, zda mince a záušnice spolu nějak souvisely, nebo se jednalo jen o dva prostorově blízké nálezy. Vzhledem k charakteru místa (konec úzkého průlomového údolí) nelze u nálezů předpokládat jejich sídlištní či pohřební kontext. Málo pravděpodobná je také souvislost s komunikací, která v minulosti touto částí údolí patrně neprocházela. Snad lze tedy uvažovat o votivní funkci, což by jenom zdůrazňovalo význam Plešivce a jeho okolí v pravěku a raném středověku (k Plešivci naposled *Smejtek – Daněček 2016*).

Roželov

Roželov I – Roželov, ves (59)

Lokalizace: Malá ves na jižním svahu vrchu Třemšína; 600 m n. m.
Datace: A: vrcholný středověk; ves.
B: pozdní středověk; ves.
C: novověk 1 – současnost; ves.
Literatura: *Kolektiv 1930*, 262–264; *Profous 1951*, 604.
Komentář: Ves se poprvé zmiňuje roku 1403 jako součást panství hradu Třemšína. V rámci tohoto panství se později stává součástí panství rožmitálského, ke kterému bude poté náležet celý novověk (*Kolektiv 1930*, 262–264; *Profous 1951*, 604). Na mapě I. vojenského mapování a mapách stabilního katastru dominuje vsi areál panského hospodářského dvora, který měl být zřízen roku 1669 ze dvou pustých selských gruntů a vzápětí k němu připojeny další dva (*Kolektiv 1930*, 264). Zkombinujeme-li tuto informaci se situací zachycenou na mapách stabilního katastru, lze vyslovit hypotézu, že panský dvůr zaujal jihovýchodní část původního středověkého intravilánu, z něhož zůstala malá nepravidelná náves a dva selské dvory (čp. 2 a 3). Zbytek vsi s druhotnou nepravidelnou návsí na severozápadě intravilánu patrně vzniká až v novověku.

Při povrchových sběrech J. Šnobla na polích v okolí Roželova bylo nalezeno i několik keramických zlomků zařaditelných do 13. či snad již do 12. století (*Krofta 2014a*, 65). Existenci vsi Roželova je tedy třeba posunout již před první zmínku v písemných pramenech. V Roželově byly provedeny další dvě archeologické akce (dohledy), jedna na okraji intravilánu a druhá přímo v bývalém vrchnostenském dvoře. Obě byly vyhodnoceny jako negativní.

Roželov II – Plchov, zaniklá ves (60)

Lokalizace: Zaniklá ves Plchov leží na jižním svahu vrchu Vrchy mezi samotou Nuslovna a vsí Planiny; 630 m n. m.
Datace: A: vrcholný – pozdní středověk, ves.
Literatura: *Sedláček 1998a*, 699; *Matoušek 1940*, 40; *Profous 1951*, 378; *Roubík 1959*, 60; *Krofta 2014a*, 65–66.
Komentář: Ves Plchov se poprvé a naposledy zmiňuje v roce 1403, kdy společně s Roželovem tvořila třemšínské panství. V písemných pramenech z doby po skončení husitských válek se již neuvádí.[13] Nejspíše tedy někdy v této době trvale zaniká. Pozůstatky zaniklé vsi byly autorem tohoto textu identifikovány v roce 2014. Předpokládané pozůstatky sestávají z několika mezních teras ve vzrostlém lese. Místo, kde se meze koncentrují, bylo porostlé hustým mladým smrkovým lesem a nedovolovalo podrobnější průzkum (*Krofta 2014a*, 65–66). Budoucím výzkumem by mělo být zjištěno, zda zachycené relikty lze opravdu ztotožnit s pozůstatky Plchova. Vzhledem k jeho zániku v 15. století by budoucí výzkum umožňoval poznání podoby a charakteru drobné vesnice v tomto horském regionu.

Vacíkov

Vacíkov I – Vacíkov, ves (61)

Lokalizace: Ves na okraji lesa mezi obcemi Hvožďany a Volenice, v mělkém údolí Vacíkovského potoka; 560 m n. m.
Datace: A: vrcholný – pozdní středověk; ves.
B: novověk 1 – současnost; ves.
Literatura: *Schaller 1786*, 67; *Profous – Svoboda 1957*, 462.

13 Po této vsi měla být pojmenována cesta plhovská, zmiňovaná údajně v 16. století. Píše o ní V. Matoušek (*1940*, 40), bohužel bez uvedení pramene.

Komentář: Ves Vacíkov se poprvé zmiňuje až v roce 1548 v rámci březnického panství (*Profous – Svoboda 1957*, 462). Rozbor vývoje středověkého osídlení okolí a nálezů z povrchových sběrů z katastru obce z polohy Na Miřetínce však naznačují, že zde můžeme počítat s osídlením již ve 12./13. století (*Krofta – Šnobl 2020*). Původní středověká podoba a dokonce i umístění vsi není jasné. Situaci totiž velmi komplikuje vztah k zaniklé vsi Miřetín. Ta je zmíněna již k roku 1506, též jako součást březnického panství. Společně s Vacíkovem je Miřetín zmiňován ještě roku 1733 (*Sedláček 1998a*, 608; *Profous 1951*, 90; *Roubík 1959*, 60). Obě vsi pouze s údajem o společném počtu domů uvádí i J. Schaller (*1786*, 67). Na Müllerově mapě Čech z roku 1720 jsou zachyceny obě vsi, Miřetín (*Miretin*) na severozápad od Vacíkova (*Waczikow*). Na podrobnějším I. vojenském mapování z 2. pol. 18. století vidíme velký hospodářský dvůr se skupinkou domů v západní části intravilánu nazvané *Waczikow* a větší pravidelnou zástavbu na východě se jménem *Miretin*. Na mapách stabilního katastru jsou patrné obě části vsi a nesou společný název *Watzikow*. Celou situaci navíc znesnadňuje fakt, že v poloze Na Miřetínce, jihozápadně od intravilánu (již mimo vymezenou oblast), byla povrchovým sběrem zjištěna koncentrace středověké a raně novověké keramiky z naoraných objektů (*Krofta – Šnobl 2020*). V současném intravilánu obce byly provedeny čtyři dokumentované archeologické akce – dohledy nad výkopy, všechny s negativním výsledkem.

Vacíkov II – Hradecký hřeben, depot (62)

Lokalizace: Hradecký hřeben, severovýchodně od obce Vacíkova; 670–690 (?) m n. m.
Datace: A: střední d. bronzová; depot.
Literatura: *Anonym 1925*; *Šimek 1925*; *Anonym 1926*; *Šimek 1926*; *Stocký 1928*, 22; *Dubský 1949*, 104–105; *Anonym 1950*; *Hájek 1958b*; *Sakař – Sklenář 1987*, 12; *Korený 2006*; *Vencl – Zadák 2010*, 237.
Komentář: V roce 1925 byl u Vacíkova při lámání kamene objeven depot keramických nádob, který měl být umístěn v kamenné skříňce či skalní dutině. Přesné místo není známo a nepodařilo se ho upřesnit ani při podrobném průzkumu R. Koreného a A. Beneše v roce 2005 a nové světlo nepřináší ani rozbor korespondence Státního archeologického ústavu a Státního památkového úřadu z let 1925–1926. Obecně je však nález kladen na jižní konec Hradeckého hřebene. Nejasná je také vlastní nálezové situace a z toho odvozená interpretace nálezu, který vzbudil po svém objevu značnou pozornost. R. Korený shrnul veškeré interpretace a rozdělil je do dvou skupin – hrob/pohřebiště a depot. Při následném rozboru se přiklání k určení nálezu jako depotu (*Korený 2006*). Výjimečnost nálezu vynikne při srovnání s dalšími nečetnými nálezy keramických depotů ze střední doby bronzové, považovaných za pozůstatky velmi ritualizovaných činností (cf. *Vencl – Zadák 2010*).

Depot keramických nádob z Vacíkova je dalším dokladem svědčícím pravděpodobně o velké roli brdského pohoří v neprofánním světě pravěkých populací (dalšími příklady mohou být depoty z okolí Plešivce i sama brdská hradiště velmi vzdálená od souvislejšího soudobého osídlení).

Vacíkov III – poloha Kolné (63)

Lokalizace: Les Kolné nad vesnicí, v lesní školce; ? m n. m.
Datace: A: středověk; areál neurčen.
Literatura: *Píč 1906–1908*, 214; *Píč 1909*, 404.
Komentář: J. L. Píč uvádí pouze stručnou informaci: „Nad vesnicí při lese Kolné v lesní školce nalezl p. Gut střepy hradištné, jež zaslal do muzea“ (*Píč 1909*, 404). V současnosti není poloha Kolné na mapách uváděna a samotný nález bez moderního průzkumu není průkazný. Je možné, že spíše než o raně středověké keramické zlomky šlo o zlomky keramiky hradištní tradice, která v oblasti přetrvává patrně po celé 13. století s možným přesahem do 14. století (srov. *Krofta – Šnobl 2015*, 788–795).

Vacíkov IV – Jámy, těžební areál (64)

Lokalizace: Poloha Jámy, údolí Závišínského potoka pod Petráškovou horou při katastrální hranici s obcí Roželovem; 560 m n. m.
Datace: A: vrcholný středověk (?); těžební areál – rýžoviště.
B: pozdní středověk (?); těžební areál – rýžoviště.
Literatura: *Píč 1906–1908*, 214; *Kratochvíl 1962*, 446; *Kratochvíl 1964*, 49; *Litochleb 1982*, 21; *Heklová 2014*, 53–56.
Komentář: V poloze Jámy v údolí Závišínského potoka se nachází rozsáhlé sejpové pole – pozůstatek po rýžování zlata, které není v historických písemných pramenech zaznamenáno (*Kratochvíl 1962*, 446; *Kratochvíl 1964*, 49; *Litochleb 1982*, 21). Předpokládán je středověký původ. J. L. Píč uvádí nálezy učiněné přímo v sejpech. Dle něj by některé z nich „až do XIII. století kladeny býti mohly“. Z formulace se dá soudit, že ostatní střepy byly spíše mladší. Další nálezy uvádí z nedalekého sejpového pole z pod vrchu Javorý, kde měly být nalezeny keramické zlomky raně středověké a mladší středověké se stopami po vytáčení na kruhu (*Píč 1906–1908*, 214). Ač na problematiku nálezů ze sejpů bylo již dávno upozorněno (*Huml 1984*, 512), jedná se o zajímavý doklad, který by snad skutečně s dobou těžby mohl souviset. Mladší těžba by totiž již byla patrně podchycena písemnými prameny.

Na tomto místě je vhodné se ještě zmínit o vrchu, který se vypíná přímo nad sejpovým polem. Jedná se o Petráškovu (či Petráčkovu horu), kde byly v 80. letech 20. století identifikovány pozůstatky po staré, patrně přípovrchové těžbě. Ta zcela unikala pozornosti dosavadního bádání. Moderní ložiskový průzkum ukázal, že v místě se nacházejí zásoby zlata, o jejichž těžbě se následně uvažovalo (*Morávek 1992*, 88–91; *Litochleb a kol. 2005*, 56; *Heklová 2014*, 53–56).

Voltuš

Voltuš I – Voltuš, ves (65)

Lokalizace: Ves jihozápadně od města Rožmitálu na severovýchodním svahu Hradeckého hřebene; 590 m n. m.
Datace: A: vrcholný – pozdní středověk; ves.
B: novověk 1 – současnost; ves.
Literatura: *Kolektiv 1930*, 34, 276–278; *Profous – Svoboda 1957*, 606.
Komentář: Ves je poprvé zmíněna v urbáři rožmitálského panství z roku 1565. V předchozích výčtech vsí rožmitálského panství a v majetkových transakcích chybí. F. A. Slavík vyslovil domněnku, že původně patřila k panství hradu Třemšína (*Kolektiv 1930*, 276–277). Jako jeho příslušenství se ale také nikdy nejmenuje a žádnou jinou oporu pro tuto domněnku nenacházíme. Původní jádro vsi lze spatřovat v severním konci současného intravilánu. Bylo patrně tvořeno nepravidelným shlukem několika selských usedlostí. Návesní prostor kolem kaple svaté Anny vznikl až druhotně a původně ho obklopovaly chalupnické usedlosti, což je dobře patrné na mapách stabilního katastru. Patrně někde v okolí obce se měla nacházet poloha Stará Voltuš, kde se měla ves dříve rozkládat (*Kolektiv 1930*, 34; *Matoušek 1940*, 40). Na mapách stabilního katastru ani na současných mapách není tato poloha zanesena. V intravilánu vsi byla dosud provedena pouze jediná archeologická akce – dohled nad výkopy pro inženýrské sítě – s negativním výsledkem.

Voltuš II – Třemšín, hradiště (66)

Lokalizace: Temeno vrchu Třemšín; 820 m n. m.
Datace: A: zemědělský pravěk; hradiště.
Literatura: *Čtverák et al. 2003*, 343; *Smejtek 2005*, 195, 198; *Krofta 2012*; *Šnobl 2014*; *Krofta – Šnobl 2015*; *Malyková 2017*.
Komentář: Hradiště na Třemšíně je známo již od samých počátků archeologie v 1. pol. 19. století a v jeho 2. polovině patřilo v soudobé literatuře mezi často zmiňované lokality. Toto badatelsky bohaté období končí v polovině 20. století, kdy absence datovacích opor a vlastní terénní pozorování přivedly B. Dubského ke zpochybnění pravěkého či raně středového původu lokality. Zde můžeme sledovat počátek situace, kdy až na ojedinělé práce zůstalo hradiště zcela na okraji badatelského zájmu (*Krofta 2012*; *Šnobl 2014*; *Krofta – Šnobl 2015*, 771–775).

Hradiště se rozkládá na temeni vrchu Třemšín, jehož vrchol dosahuje výšky 827 metrů. Díky tomu je třemšínské hradiště třetím nejvýše položeným v Čechách. Vrch vizuálně dominuje široké krajině a to zejména jižním směrem. Opevněná plocha hradiště se rozkládá na ploše 5,5 hektaru. Hradiště se patrně skládalo ze dvou částí. První (akropole) zabírala vrchol vrchu a měla podobu výrazně protaženého oválu s delší osou sever–jih. Terén je zde silně pozměněn stavbou vrcholně středověkého hradu i následnou parkovou úpravou v romantismu. K první části se napojovala druhá, která zaujímá východní část temene vrchu a má mnohem lépe zachované obvodové kamenné valy. Ve východní části je patrný vstup na hradiště v podobě klešťovité brány složitějšího půdorysu s vybíhajícími rameny valů, které vedou podél úzkého vstupního koridoru. Severní a část východní strany této části hradiště opevňuje ještě druhá linie valu.

I přes dlouhodobější zájem archeologů a několik v nedávné době proběhlých akcí (*Krofta – Šnobl 2015*; *Malyková 2017*) nepochází z prostoru hradiště žádný datovací materiál. Charakter valů však svědčí o nepochybném zařazení lokality mezi hradiště. Píčem uváděné raně středověké nálezy byly nejspíše špatně určeny a jednalo se o vrcholně středověkou keramiku tzv. hradištní tradice související s pozdějším hradem. I B. Dubský jím nalezené keramické zlomky datoval až do doby po 12. století (*Krofta – Šnobl 2015*, 773, pozn. 10, 774).

Hradiště na Třemšíně se svou nadmořskou výškou zcela vymyká z této kategorie památek. Neobvyklá je taktéž jeho velká vzdálenost od území se souvislejším pravěkým osídlením (Březnicko, Blatensko). Interpretovat toto hradiště čistě (či převážně) v rovině praktických funkcí (např. trvale osídlené a opevněné centrum, refugium) v této zdaleka viditelné, drsné horské a od osídlení vzdálené poloze není, dle našeho soudu, možné. Důvod výstavby tohoto patrně nadkomunitního centra široké oblasti spatřujeme spíše ve společenské a symbolické rovině a vidíme v něm neprofánní objekt, který mohl sloužit k rituálním činnostem (*Krofta – Šnobl 2015*, 798–800).

Hradiště je vedeno jako kulturní památka rejst. č. ÚSKP 26079/2-2630.

Voltuš III – Třemšín, hrad (67)

Lokalizace: Temeno vrchu Třemšín; 820 m n. m.
Datace: A: vrcholný středověk; hrad.
B: pozdní středověk; hrad.
Literatura: *Sedláček 1997*, 199–202; *Profous – Svoboda 1957*; *Durdík 2000*, 564–565; *Durdík 2005a*, 226–227; *Krofta 2012*; *Krofta – Křivánek 2014*; *Krofta 2014a*; *Krofta 2014b*; *Krofta – Šnobl 2015*; *Krofta – Čibera 2016*; *Malyková 2017*.
Komentář: Hrad byl založen patrně v 2. polovině 13. století českým králem a zřejmě nebyl nikdy dokončen v původním rozsahu. Neznámo kdy a jakým způsobem ho získal do vlastnictví rozrod Buziců. Poprvé se se jménem hradu setkáváme roku 1349 v predikátu Beneše z Třemšína (*Beness de Trzemssin*). V jeho držení následuje poté několik dalších členů rodu pánů z Třemšína. Jejich vzájemné příbuzenské vazby jsou krajně nejasné a poměrně často užívali i predikátu odkazujícího na jiné větve rodu Buziců (Zajíců z Valdeka a Lvů z Rožmitálu). Během neklidného počátku 15. století se mohl stát hrad Třemšín cílem násilné akce. Jestli se tak skutečně stalo, se z historických písemných pra-

menů nedozvídáme. V souvislosti s postavou Hrocha z Maršovic, který je na hradě připomínán roku 1408, sehrál hrad svoji roli ve sporu krále Václava IV. s Jindřichem z Rožmberka. Zejména v populární literatuře a v jiných sekundárních textech se uvádí, že za husitských válek byl hrad dobyt husity a následně zpustl. Jestliže se k dobývání nelze na základě pramenů vyjádřit, jeho případné zpustnutí v této době vyvrací historické písemné zprávy i rozbor keramických zlomků na hradě nalezených. S jeho zpustnutím je nutno počítat až kolem poloviny 15. století, písemně je pustý hrad doložen k roku 1528 (*Krofta – Šnobl 2015*; *Krofta – Čibera 2016*).

Hradní jádro je silně pozměněno parkovou úpravou z přelomu 18. a 19. století. Z tohoto období pochází kamenná platforma, na níž donedávna stála dřevěná rozhledna (již několikátá na tomto místě), kamenné tarasy valů vedených po okrajích hradního jádra, soustava kameny zpevněných cestiček, pozůstatky tří altánů a kamenný most (resp. násep s kamennou plentou) přes příkop. Z hradních staveb se dochoval pouze malý úsek obvodové hradby v jihovýchodním rohu jádra a její maltový otisk na skále v prostoru současného vstupu a dále několik kamenických článků z blíže neurčeného, dovezeného granitoidu. Jádro hradu je tvaru protáhlého obdélníku či oválu s delší osou ve směru sever–jih o rozměrech přibližně 80 × 50 metrů a plochou 1700 m^2. Od předpolí je vyděleno mohutným, ve skále vylámaným příkopem, který je ve své východní části viditelně dokončen až v pozdější fázi. Po stranách tohoto příkopu se nacházejí výsypky vytěženého materiálu. Jakou roli hrál v době života hradu prostor před příkopem (dnes prostor louky) a zda byl součástí hradního areálu, není dosud jasné (*Krofta – Šnobl 2015*, 775–778, 800–801; *Malyková 2017*).

Povědomí o existenci hradu nikdy nezaniklo, ale v minulosti byla pozornost věnována spíše pozůstatkům hradiště. Odborně se hradu rozsáhleji věnoval jen A. Sedláček a následně až T. Durdík. Z hradu pocházelo pouze několik keramických střepů ze sběrů amatérských badatelů J. Milera a J. Telenského. První podrobný a dokumentovaný průzkum a následný výzkum byl proveden až v letech 2010–2013 (*Krofta – Šnobl 2015*, 771–775). Další výzkum byl proveden v roce 2017 v souvislosti s plánem výstavby rozhledny (*Malyková 2017*).

Zejména během výzkumu v letech 2010–2013 byl získán zajímavý soubor movitých nálezů. Keramický materiál umožnil rámcové datování existence hradu do 2. poloviny 13. století až 1. poloviny 15. století. Nalezeno bylo také několik desítek kovových artefaktů, z nichž nejvýznačnější je lamela brigantiny, hrot šípu do kuše se známkami vystřelení, resp. dopadu na tvrdý povrch a železná přezka. Existenci zděných staveb dokládají kamenické prvky roztroušené po hradním vrchu (*Krofta 2014b*; *Krofta – Šnobl 2015*, 787–797).

Moderní povrchový průzkum a následný nedestruktivní výzkum zcela změnily dosavadní pohled na hrad. Ten byl patrně založen jako královský, čímž vyvstává řada otázek souvisejících s jeho účelem a místem v soustavě tehdejších královských hradů a hradní politiky přemyslovských králů vůbec. Při výběru jeho polohy hrálo prvořadý význam symbolické působení, zatímco praktické funkce byly potlačeny. Následně se jednalo o šlechtické sídlo, které hrálo svou zajímavou roli v regionálních i celozemských událostech.

Vranovice

Vranovice I – Hůrky, hrad (68)

Lokalizace: Vrch Hůrka, severozápadně od vsi Vranovice; 580 m n. m.
Datace: A: vrcholný – pozdní středověk; areál hrad.
Literatura: *Sedláček 1997*, 202; *Kolektiv 1930*, 278–281; *Profous 1954*, 802; *Úlovec a kol. 2005*, 981–982; *Krofta – Křivánek v tisku*.
Komentář: Lokalita se výslovně v pramenech nevyskytuje a není jisté, zda skutečně nesla jméno Hůrky. Poprvé se totiž se jménem Hůrky setkáváme až v roce 1436, kdy zde vázl dluh Haška ze Zvířetic. V prameni se uvádí pouze Haškův majetek („zboží“) ve Vranovicích, Přovicích, Hůrkách a Nesvačilech. V případě Hůrek není jasné, zda lze za jménem spatřovat hrad, ves či obojí. Osudy hradu byly patrně úzce provázány se sousedními Vranovicemi. Vranovice patřily před pány ze Zvířetic jedné z větví Buziců – pánům z Vranovic (později se zvali Vranovskými z Valdeka). První zpráva, kterou se členy tohoto rodu můžeme spojit, náleží roku 1353, kdy se uvádí Jiřík z Vranovic. Následuje několik zmínek o členech rodu, které končí roku 1418 a následně jsou jejich osudy spojeny již s jinými majetky. Po husitských válkách jsou jako držitelé vranovického panství zmiňováni již uvádění páni ze Zvířetic a před rokem 1469 je toto panství připojeno k Rožmitálu (pouze epizodicky ho držel král Jiří). V 1. pol. 16. století již musel být hrad pustý a nepřímo se o něm zmiňuje Václav Hájek z Libočan (ve 20. letech 16. století působil jako farář v nedalekém Starém Rožmitále) ve své Kronice české.

Vzhledem k hustému křoví je lokalita na vrcholku kopce hůře prostupná a přehledná. V dosavadní literatuře byla tradičně označovaná jako tvrz. Z povrchového průzkumu provedeného v roce 2020 však plyne, že bude vhodnější ji posuzovat spíše v kontextu hradů. Jedná se o jednodílnou dispozici s rozměry přibližně 60 × 30 metrů (plocha 1800 m^2) poměrně pravidelného obdélného tvaru. Na vnitřní ploše se nachází asi 2 metry hluboký, do skály zasekaný, obdélný objekt s dochovanou vstupní šíjí. Patrně se jedná o pozůstatek suterénu nadzemní stavby. Pozůstatky jiných staveb nejsou patrné. Po obvodu opevněné plochy je místy dochován nevysoký val, patrně pozůstatek opevnění blíže nespecifikované podoby. Před ním se nachází několik nesouvislých úseků příkopu, který zjevně nebyl dokončen v uvažovaném rozsahu (to potvrdil i provedený geofyzikální výzkum).

Lokalita dosud stála zcela na okraji odborného zájmu a bylo dokonce zpochybňováno její středověké stáří a považována i za laténské čtyřúhelné opevnění (*Jansová 1968*; *Bezděka 1981*). V roce 2000 o jejím stavu podal zprávu

R. Korený (*AMČR, C-9105277A*). Až v roce 2020 byl proveden povrchový průzkum, vytvořen půdorysný plán a geofyzikální výzkum. Výsledky jsou připravovány do tisku (*Krofta – Křivánek v tisku*).

Z lokality pochází několik náhodně nalezených zlomků železných artefaktů, keramiky a mazanice, které byly odevzdány do muzea v Příbrami a Rožmitálu (ústní informace R. Koreného; *AMČR C-9105278A*). Během povrchového průzkumu bylo nalezeno větší množství vypálené mazanice a několik zlomků keramiky datovatelných do 14.–15. století.

Hůrky jsou pozůstatky opevněného sídla, které stavem svého dochování a současnou podobou vykazuje podobnost s hradem u Hořehled, tzv. Liškovým hradem u Mítova (zde jako lokality Hořehledy I a Mítov V) a Vimberkem u Strašic. Zdá se, že na rozdíl od uvedených lokalit je tato mladší a ještě před svým dokončením podléhá požáru. Nejasný je vztah k sousedním Vranovicím, kde je přímo ve vsi dochováno malé tvrziště. Z toho ale dosud nepocházejí žádné nálezy a jeho datace je tudíž nejasná.

Hrad (tvrziště) je veden jako kulturní památka rejst. č. ÚSKP 36716/2-3117.

Vranovice II – Hůrky, zaniklá ves (69)

Lokalizace: Ves bývá lokalizováno do blízkosti vrchu Hůrka; ? m n. m.
Datace: A: vrcholný – pozdní středověk; ves.
Literatura: *Sedláček 1997*, 202; *Kolektiv 1930*, 278–281; *Profous 1954*, 802; *Roubík 1959*, 60; *Matoušek 1969*, 224.
Komentář: Ves se nepřímo připomíná roku 1436 (viz výše). V roce 1565 měla být již pustá a její pozemky obhospodařovány nově vzniklým Vranovským dvorem. Ke vsi měl údajně patřit i mlýn (*Sedláček 1998a*, 302; *Kolektiv 1930*, 278–281). Poloha zaniklé vsi je hledána v okolí vrchu Hůrka u Vranovic. Její přesnou lokalizací se dosud nikdo nezabýval.

Vševily

Vševily I – Vševily, ves (70)

Lokalizace: Ves leží na východním svahu Hradeckého hřebene v pramenné pánvi Bubovického potoka; 580 m n. m.
Datace: A: vrcholný – pozdní středověk, ves.
B: novověk 1 – současnost; ves.
Literatura: *Profous – Svoboda 1957*, 653.
Komentář: Ves se poprvé zmiňuje v roce 1349 jako součást rožmitálského panství, ke kterému bude patřit až do konce sledovaného období (dále zmíněna 1379, 1390 a 1471). Vševily oproti ostatním vesnicím sledovaného území můžeme označit za větší ves – alespoň podle toho, co lze odvodit z map stabilního katastru. Po obvodu intravilánu je patrno několik selských dvorů, které uzavírají větší nepravidelnou náves. Ta je patrně druhotně zastavěna množstvím menších usedlostí. Všechny archeologické akce – dohledy nad stavbami – jsou vedeny jako negativní.

OKRES ROKYCANY

Dobřív

Dobřív I – Dobřív, ves (71)

Lokalizace: Široké údolí říčky Klabavy; 410 m n. m.
Datace: A: vrcholný – pozdní středověk; ves.
B: novověk 1 – současnost; ves.
Literatura: *Profous 1954*, 404–405; *Sklenář 1989*, 20; *Kočár a kol. 2001a*; *Rožmberský – Vařeka 2013*, 29–30.
Komentář: Vsi Dobřív, Kuškov a Hrádek dostal od českého krále do zástavy Nachval z Osvračína. Kdy přesně není známo. Roku 1325 dostal Petr z Rožmberka od panovníka povolení, aby tyto nyní pusté vsi od Nachvala vyplatil a připojil ke svému strašickému panství. Poté byla ves Dobřív obnovena a roku 1379 se uvádí v rámci rožmberského urbáře s 23 lány. Po zbytek středověku zůstává Dobřív součástí panství Strašice, s nímž později přechází pod panství Zbiroh (*Rožmberský – Vařeka 2013*, 29–30).

Na mapách stabilního katastru lze na levém břehu Klabavy rozpoznat pravidelnou řadu selských usedlostí s pravidelně navazující plužinou. Prostor před čelní frontou těchto usedlostí (mezi nimi a říčkou) je vyplněn nepravidelnou drobnou zástavbou. Na protějším břehu spojeném mostem lze pravidelnou parcelaci také rozpoznat, a to na západní a severní straně intravilánu, ale samotná zástavba působí už chaoticky. Ves tedy původně mohla mít podobu celkem pravidelné návesovky ze tří stran uzavírající obdélnou náves, jejímž středem v delší ose protékala Klabava. V době mapování je již rozvinutá aditivní zástavba vzniklá v souvislosti s hutním provozem. Hutní výroba je v Dobřívi doložena již v 16. století (*Hofmann 1981*, 229) a lze předpokládat, že své kořeny má již v období středověku. Hmatatelné doklady k tomu však dosud nebyly nalezeny.

V roce 1896 měly být v Dobřívě nalezeny „popelnice na kruhu z doby novější“, tedy patrně středověké keramické nádoby (*Sklenář 1989*, 20). Jejich dnešní uložení je neznámé, proto se k nálezu nelze blíže vyjádřit. Velmi zajímavé poznatky přináší důkladně zpracovaná zpráva o plynofikaci obce z roku 2001, ač se jednalo o pouhý dohled nad liniovými výkopy. Nálezové situace se však vztahují až k novověké výrobě železa a k mladšímu vývoji obce (*Kočár a kol.*

2001a). V novější době provedené dohledy byly již vyhodnoceny jako archeologicky negativní.
Ves Dobřív je vesnickou památkovou zónou vedenou pod rejst. č. ÚSKP 2302.

Dobřív v Brdech

Dobřív v Brdech I – Kuškov, zaniklá ves (72)

Lokalizace: Zaniklá ves nejasné lokalizace kladená mezi Dobřív a Strašice; ? m n. m.
Datace: A: vrcholný – pozdní středověk; ves.
Literatura: *Podlaha 1900*, 31; *Profous 1954*, 404–405; *Profous 1949*, 454; *Rožmberský – Vařeka 2013*, 69–70.
Komentář: Ves, v pramenech uváděná též ve variantách Tasov, Tuskov, Tuscow, je poprvé zmíněna roku 1325 jako pustá společně s vesnicemi Dobřívem a Hrádkem. Zatímco ty byly obnoveny a roku 1379 jsou uvedeny v urbáři rožmberského panství Strašice, Kuškov je zde veden jako les („*silva Kuskow et Chlum montes*"). Dále se ve středověkých pramenech uvádí již jen jako poloha, např. roku 1424 je uváděna louka na Kuškově (*Rožmberský – Vařeka 2013*, 69–70). Místo zaniklé vsi dosud nebylo lokalizováno. Dříve byla její poloha hledána nedaleko Svojkovic, což přesvědčivě vyvrátil P. Rožmberský (*Rožmberský – Vařeka 2013*, 84).

Skořice

Skořice I – Skořice, ves (73)

Lokalizace: Svah jihozápadní expozice nad Skořickým potokem; 550 m n. m.
Datace: A: vrcholný – pozdní středověk; ves.
B: novověk 1 – současnost; ves.
Literatura: *Profous – Svoboda 1957*, 78; *Rožmberský – Vařeka 2013*, 138–139.
Komentář: V roce 1352 jsou Skořice v pramenech poprvé zmíněny v souvislosti se zdejším kostelem. Následně ves tvořila příslušenství k hradu Drštce. Po jeho zániku někdy na počátku 2. poloviny 15. století bylo drštecké panství i se Skořicemi připojeno k Rožmitálu. Z map stabilního katastru lze odvodit, že původní ves obklopovala poměrně pravidelnou obdélnou náves s delší osou sever–jih. Prostor návsi je zaplněn druhotnou zástavbou a ves se rozšiřovala drobnými domky podél cesty směrem na východ. Na katastru obce Skořice byly provedeny pouze dvě archeologické akce – dohledy nad výkopem pro inženýrské sítě a nad rekonstrukcí mostu, obě s negativním výsledkem.

Skořice II – Skořice, farní kostel sv. Václava (74)

Lokalizace: Vrch v severozápadním cípu intravilánu vesnice; 550 m n. m.
Datace: A: vrcholný – pozdní středověk; kostel.
B: novověk 1 – současnost; kostel.
Literatura: *Profous – Svoboda 1957*, 78; *Poche a kol. 1980*, 326; *Fajt a kol. 1995*, 267, 347.
Komentář: Původní gotický kostel byl radikálně barokně přestavěn a naposledy upravován ještě po požáru v roce 1940. Gotického původu je pouze presbytář. Stavba je bez slohových znaků a je zajímavá svým dominantním umístěním. Vznik je kladen do 1. pol. 14. století. Kostel je poprvé zmíněn roku 1352 (*Poche a kol. 1980*, 326; *Fajt a kol. 1995*, 267, 347).
Kostel je veden jako kulturní památka rejst. č. ÚSKP 16531/4-2589.

Skořice v Brdech

Skořice v Brdech I – Baštiny, proboštství (75)

Lokalizace: Svah severovýchodní orientace u Hořejšího padrťského rybníka; 660 m n. m.
Datace: A: pozdní středověk; klášter.
Literatura: *Lüssner 1857*; *Lego 1900*; *Podlaha 1900*, 65–66; *Profous 1954*, 33; *Reichertová 1957*; *Rožmberský 1989b*; *Vlček – Sommer – Foltýn a kol. 1998*, 309; *Foltýn 2006*; *Smolová 2007*; *Nováček – Petr 2009*.
Komentář: Skromné pozůstatky malého proboštství benediktinského kláštera Ostrov (u Davle). Údaje o založení v 11. či 12. století, jak se někdy v literatuře objevuje, jsou nepodložené. Proboštství mohlo vzniknout až po roce 1310, kdy Protiva z Rožmitálu sepsal svou poslední vůli, ve které daroval vrch Baštiny („*bona in Virchbastin*") výše uvedenému klášteru. K témuž roku se také hlásí seznam pobočných domů ostrovského kláštera, kde se proboštství Baštiny nevyskytuje. Poprvé je v pramenech zmíněno roku 1385, kdy je zaznamenána osoba jeho probošta Oldřicha. Roku 1395 se připomíná probošt Jan a od téhož roku několikrát probošt Franěk, který se roku 1416 stává opatem v mateřském klášteře. Roku 1421 je proboštství v souvislosti s tažením husitů na Rokycany a Plzeň zničeno a patrně definitivně opuštěno. Barokní historici Jiří Crucigerius a Bohuslav Balbín uvádějí i přesná data a další podrobnosti. Ve všech pramenech z doby života proboštství se důsledně označuje jako Baštiny. Jméno Baštiny bylo ve středověku používané i pro pohoří, které v současnosti označujeme jako Brdy. Název Teslíny je až novodobý a setkáváme se s ním od roku 1565 jako označení luk (*Foltýn 2006*; *Smolová 2007*).

Nejvýraznějším pozůstatkem probošství jsou zříceniny kostela. Ze starších prací známe popisy obvodového zdiva, v současnosti nelze nad zemí již žádné pozorovat. Nicméně půdorys je poměrně dobře odvoditelný. Kostel tvořilo dlouhé jednolodí a byl zakončen polygonální závěrem. Na severní straně se ke kostelu připojuje skupina konvexních a konkávních útvarů, jejichž interpretace je bez podrobnějšího výzkumu problematická. Areál je ohraničen kaskádou čtyř rybníků, z nichž dva jsou obnoveny. Areál probošství pokračoval i jižním směrem od kostela, za současnou cestu. Zde lze krom (patrně novověkého) milířiště identifikovat kamenné základy zřejmě dřevěného objektu. Jak se zdá, pravidelná kvadratura konventu zde nevznikla a zástavba měla spíše volnější charakter (*Nováček – Petr 2009*). Tuto hypotézu je ale nutno ověřit dalším výzkumem.

Areál probošství zaujímá mezi brdskými středověkými lokalitami výsadní postavení a stal se předmětem zájmu mnoha badatelů. V roce 1986 zde nalezl několik zlomků keramiky a profilovaných ostění P. Rožmberský (*1989b*). Obhlídku lokality v novější době provedl R. Korený (2002; *AMČR, C-9105157A*) a T. Durdík (2011; *AMČR, C-201124977A*). R. Korený si povšiml několika pískovcových (?) článků a zlomku klenebního žebra. Historii nejnověji shrnula V. Smolová (*2007*), která uvádí na správnou míru řadu nepřesností. Široký úhel pohledu je lokalitě věnován v práci K. Nováčka a L. Petra (*2009*), kde je podrobně popsán současný stav areálu a publikován jeho plán. Autoři se věnují také srovnání podoby kostela s dosud stojícími stavbami, zařazení do evropských souvislostí tohoto typu malých pobočných domů a podobě okolního prostředí a ekonomickému zázemí. Lokalita byla také zařazena do popularizační publikace Archeologický atlas ČR.[14]

Nepříliš rozsáhlý soubor keramických zlomků (P. Rožmberský 20 ks; K. Nováček a kol. 45 ks) je datován souhlasně se známou dobou existence probošství, tedy do pozdního středověku, resp. 1. poloviny 15. století (*Rožmberský 1989b*; *Nováček – Petr 2009*, 291–292). Zajímavý je údaj o dvou atypických zlomcích tzv. keramiky hradištní tradice, což by snad mohlo dokládat starší sídlištní tradici místa. Keramika tzv. hradištní tradice se ale dle dosavadního poznání v oblasti vyskytuje patrně ještě ve 14. století (srov. *Krofta – Šnobl 2015*, 788–795).

Zaniklé probošství Baštiny přesahuje svým významem hranice regionu i státu. Podle dosavadních zjištění se jedná o zvláštní typ probošství velmi malého rozsahu s rozvolněnou zástavbou, jaký je v západní Evropě neznámý. Na tomto místě je také třeba uvést, že historické písemné prameny nedokládají žádné ekonomické zázemí probošství. Okolní vesnice patřily v době existence probošství k majetkům okolních vrchností (srov. též *Rožmberský 2003*). To vše (spolu s patrně dobrým stavem dochování) z lokality činí velmi perspektivní místo pro další výzkum.

V památkovém katalogu lokalita není uvedena.

Skořice v Brdech II – Baštiny, u kostela (76)

Lokalizace: Areál probošství Baštiny, zřícenina lodi kostela; 660 m n. m.
Datace: A: střední d. bronzová; areál neurčen.
Literatura: *Sklenář 1986*, 12; *Smejtek 2005*, 197.
Komentář: Přímo z prostoru zřícenin kostela probošství Baštiny má pocházet keramický zlomek s dochovaným ouškem a s rytou výzdobou pod ním. Zlomek byl darován p. Vyhlídkou v roce 1949 a je uložen v rokycanském muzeu. Datován je do mohylové kultury střední doby bronzové. Bližší nálezové okolnosti nejsou uvedeny (*Sklenář 1986*, 12; zde chybně pod katastrem Věšín). Vzhledem k existenci jediného zlomku a k charakteru jeho získání se nelze vyjádřit k jeho interpretaci. Je nutno ale uvést, že nálezový kontext v takové nadmořské výšce a ve značné vzdálenosti od soudobých dokladů osídlení je velmi zvláštní. Datace do pravěkého období je ale nepochybná.

Skořice v Brdech III – Kolvín, zaniklá ves (77)

Lokalizace: Bývalá ves jihovýchodně od Skořic, mírný jihozápadní svah vrchu Pancíř; 640 m n. m.
Datace: A: vrcholný středověk; ves.
B: pozdní středověk; ves.
C: novověk 1 – industrial 2; areál ves.
Literatura: *Profous 1949*, 289–290; *Nováček 1997*; *Karel – Krčmář 2006*, 103; *Ryšková 2017*, 72.
Komentář: Se jménem vsi se poprvé setkáváme roku 1381 v predikátu Nachvala Kolvína z Kolvína (*Nachwaloni dicto Colwin de Colwina*), syna Dobrohosta z Ronšperka, který byl držitelem nedalekého hradu Drštky. Nachval zde tedy mohl mít své sídlo poté, co se osamostatnil ještě za života otce. Předpokládá se, že ves před tím i po té patřila k panství hradu Drštky. Kolvín používal jako příjmení i další člen rodu pánů z Ronšperka – Zdeněk Kolvín, jinde zvaný jako Zdeněk ze Dvorce či Zdeněk Kolvín z Ronšperka. Předpokládá se, že Kolvín za husitských válek zpustl, jelikož při sporech o dršteckě dědictví v polovině 15. století není výslovně jmenován. V pramenech se opět objevuje až v roce 1545 (*Profous 1949*, 289–290; *Novobilský – Rožmberský 1995*, 6–10). Ves zaniká v 50. letech 20. století v souvislosti s rozšiřováním vojenského prostoru (*Březovský 2005*).

Kolvín tvořily selské usedlosti mírně nepravidelně obklopující téměř čtvercovou náves, která byla druhotně zaplněna chalupami. Alespoň taková je situace zachycená na mapách stabilního katastru. Toto svědčí o plánovitém rozvržení vsi v minulosti. Kdy se tomu tak stalo, nelze bez podrobného archeologického výzkumu rozhodnout. Vznik vsi jako takové lze předpokládat již ve 13. století, budeme-li za doklad její existence považovat nález mincovního depotu. Na-

14 *http://www.archeologickyatlas.cz/cs/lokace/kolvin_pb_proboststvi_bastiny.*

lezen byl v roce 1939 a obsahoval několik stovek řezenských feniků, které byly uloženy v nízkém kulovitém hrnku. Jak hrnek, tak mince jsou datovány do 2. poloviny 13. století (*Nováček 1997*; *Ryšková 2017*, 72).

Skořice v Brdech IV – Drštka, hrad (78)

Lokalizace: Skromné zříceniny hradu se nachází na buližníkovém hřebeni jihovýchodně od Skořic; 550 m n. m.
Datace: A: vrcholný středověk; hrad.
B: pozdní středověk; hrad.
Literatura: *Heber 2002*, 48; *Sedláček 1998b*, 80–83; *Reichertová 1957*; *Bělohlávek a kol. 1985*, 70; *Durdík 1990*; *Novobilský – Rožmberský 1995*; *Fajt a kol. 1995*, 381; *Durdík 2000*, 125–126; *Durdík 2005*, 227–228; *Durdík – Sušický 2005*, 33–34; *Karel – Krčmář 2006*, 53–54; *Rožmberský – Vařeka 2013*, 29–30.
Komentář: Předpokládá se, že hrad byl založen v 2. pol. 13. století Buzici – obdobně jako nedaleký Homberk u Příkosic. V 1. polovině 14. století se dostává do držení pánů z Ronšperka. V husitských válkách tvořil oporu katolické šlechty. V majetku pánů z Ronšperka zůstává až do poloviny 15. století, kdy je připojen k rožmitálskému panství a zaniká (*Novobilský – Rožmberský 1995*).

Hrad byl patrně tvořen věžovitým palácem na nejvyšším bodě skály a snad i budovou pod skálou a dalším objektem na protějším skalisku. Jižně od skaliska se nachází zaniklý rybník a v jeho okolí je předpokládáno hospodářské zázemí. T. Durdík v okolí hradu předpokládal vesnici (*Durdík 1990*; *Durdík 2005*, 228). Ta se však v písemných pramenech nevyskytuje a povrchovým průzkumem její pozůstatky nebyly dosud potvrzeny.

Jméno hradu postupně upadlo v zapomnění a v okolí byl nazýván též Losumberk. Historické písemné prameny s jeho pozůstatky poprvé ztotožnil F. A. Heber (*2002*, 48). Drštce společně s Mirošovem a tvrzí Dvorec se věnuje i A. Sedláček (*Sedláček 1998b*, 80–83), Sedláčkovy údaje jsou zopakovány v díle M. Bělohlávka a kol. (*1985*, 70). Důkladnější pozornost pozůstatkům hradů v terénu věnoval opět až T. Durdík (1990; *AMČR, C-201124976A*). Krom pozůstatků vlastního hradu se zmiňuje i o haltýři, rybnících a pozůstatcích stavby. Na druhém břehu rybníku, v neprostupném mlází, se mělo nacházet větší množství dalších objektů. Další povrchový průzkum byl proveden v roce 1994 a publikován o rok později (*Novobilský – Rožmberský 1995*). Autoři žádné pozůstatky staveb kolem rybníka neregistrují. Zmiňují se o keramice datované do 2. poloviny 13. stol. až 15. století uložené v rokycanském muzeu. V roce 2002 kontroloval stav hradu R. Korený a zjistil novodobý výkop v prostoru hlavní budovy (*AMČR, C-9105156A*).

Hrad Drštka byl malým šlechtickým hradem, stavebně plně přizpůsobeným svému staveništi. Byl zároveň centrem malého kompaktního panství skládajícího se z hradu, vsi (a dalšího sídla?) Kolvín, vsi s farním kostelem ve Skořicích a vsí Mirošovem s dalším sídlem, tvrzí Dvorec.

Hrad je veden jako kulturní památka rejst. č. ÚSKP 53418/4-2591.

Skořice v Brdech V – vrch Palcíř (79)

Lokalizace: Vrch tvořící lokální dominantu, mezi vsí Skořice a Dolejším padrťským rybníkem; severovýchodně od bývalé vsi Kolvín; 720 m n. m.
Datace: A: neolit; areál neurčen
Literatura: *Sklenář 1986*, 5; *Cílek – Mudra – Sůvová a kol. 2015*, 120.
Komentář: Ve sbírkách rokycanského muzea se nachází kopytovitý sekeromlat. Ten byl nalezen p. Bělohlávkem ve skalní rozsedlině na Palcíři. Další nálezové okolnosti nejsou uvedeny (*Sklenář 1986*, 5; zde pod k. ú. Kolvín).

Skořice v Brdech VI – Kolvín, intravilán (80)

Lokalizace: Bývalá ves Kolvín, jihovýchodně od vsi Skořice; 640 m n. m.
Datace: A: neolit; nález v druhotné poloze.
Literatura: *Sklenář 1986*, 5.
Komentář: Ve sbírkách rokycanského muzea se nachází plochá sekerka. Ta byla v roce 1930 darována p. Žofkou. Původně se měla nacházet ve zdi domu. O jaký dům se jednalo a jakým způsobem byla do zdi zakomponována, se neuvádí (*Sklenář 1986*, 5).

Strašice

Strašice I – Strašice, hrad (81)

Lokalizace: Hrad Strašice stál nad místní částí Dvory, mezi Dvorským rybníkem a kostelem sv. Vavřince; 520 m n. m.
Datace: A: pozdní středověk; hrad.
Literatura: *Heber 2002*, 408; *Sedláček 1995*, 258–260; *Bělohlávek a kol. 1985*, 322; *Anderle – Švábek 1989*; *Fajt a kol. 1995*, 416; *Anderle – Švábek 1997*; *Durdík 1984b*; *Durdík 2000*, 522; *Durdík 2005*, 225–226; *Durdík – Sušický 2005*, 208–210; *Karel – Krčmář 2006*, 228–229; *Rožmberský 2013*; *Rožmberský – Vařeka 2013*, 142–146.
Komentář: Patrně původně královské území postupně získává ve 20. letech 14. století Petr I. Rožmberka a systematicky vytváří na Plzeňsku enklávu rožmberského majetku. Jedním z center se stávají Strašice. Výslovně se hrad a městečko zmiňují roku 1349. V roce 1352 byl hrad vojskem Karla IV. dobyt a vypálen. Poté musel být obnoven, jelikož se v pramenech dále vícekrát připomíná. Jeho majitelé, Rožmberkové, ho několikrát zastavili, jak dokládají přímé i nepřímé

zmínky. K roku 1424 se uvádí nejistá zpráva o dobývání husity. Možná jako reakci na tuto událost zastavují Strašice Rožmberkové Zdeňkovi z Rožmitálu (do nějaké formy správy mu předávají i sousední zbirožské panství). Po tomto datu je hrad zmíněn až roku 1478, a to jako pustý (*Sedláček 1995*; *Anderle – Švábek 1989*; *Anderle – Švábek 1997*).

Hrad se nacházel na lokálně dominantní pozici. Společně s nedalekým kostelem stál na vršku mezi městečkem a vesnicí. Dle dnes dochované situace byl hrad jednodílný, obklopený pravidelným kruhovým příkopem a vnějším valem. Starší popisy a terénní situace naznačuje možnost existenci dalšího, vnějšího prstence příkopu. Z vlastního hradu se příliš nezachovalo. Nad zemí je patrná asi polovina okružní hradby zbavené líce. Na jih z ní vybíhající krátký úsek zdiva je snad pozůstatek vstupního objektu. Nesymetricky je na zříceninu umístěna budova fary. Ta vznikla na přelomu 18. a 19. století přeměnou myslivny, jež byla vybudována v 17. století. Sklepy pod tímto objektem nebyly součástí hradu, jak se dříve soudilo, ale souvisejí až s tímto novověkým objektem (*Rožmberský 2013*). Hrad neměl vyvinuté předhradí a jeho bezprostřední hospodářské zázemí pravděpodobně tvořil dvůr. Ten se patrně nacházel přímo mezi ním a Dvorským rybníkem. Nepřímo je zmíněn roku 1424, kdy Strašicko dostává do užívání Zdeněk z Rožmitálu („*tvrz svú Strašice s poplužími a s pěti rybníčkami, ješto k tvrzi slušejí*"; dle *Anderle – Švábek 1997*, 14). Dvůr měl být roku 1653 rozdělen mezi tři sedláky (*Anderle – Švábek 1997*, 18) a jeho umístění je zachováno ve jménu místní části dodnes.

O pozůstatcích hradu se zmiňuje už F. A. Heber, nebylo mu však nic známo o jeho majitelích (*Heber 2002*, 408). A. Sedláček (*1995*, 258–260) zařadil do svého díla kapitolu o strašických hradech, kde se věnuje více lokalitám, které jsou geograficky a snad i historicky spřízněné. Spolu s dalšími tzv. strašickými hrady se jimi jednotlivě i jako skupinou zabývali J. Anderle a V. Švábek (*1989*; *1997*). Od nich informace přejímá T. Durdík a v dílčích otázkách jejich závěry rozvíjí. T. Durdík na hradě provedl několikrát zběžný průzkum (*Durdík 1984b*; *Durdík 2000*, 522; *Durdík 2005*, 225–226; *AMČR, C-9108293A*; *AMČR, C-201120042A*). Z prostoru hradu přes nezanedbatelný zájem badatelů dosud nepocházejí žádné movité nálezy.

Kromě významu hradu pro poznání regionálního vývoje, může stavba při případném budoucím výzkumu poskytnout cenné údaje o málo probádané kategorii památek. Strašice byly totiž, jak plyne ze současného stavu vědomostí, založeny jako nerezidenční šlechtický hrad. Objektem bez rezidenční funkce zůstaly po celou dobu svého života.

Hrad je veden jako kulturní památka rejst. č. ÚSKP 25684/4-2593.

Strašice II – Strašice, farní kostel sv. Vavřince (82)

Lokalizace: Návrší mezi místními částmi Ves a Dvory; 520 m n. m.

Datace: A: pozdní středověk; kostel.
B: novověk 1 – současnost; kostel.

Literatura: *Poche a kol. 1980*, 439–440; *Fajt a kol. 1995*, 265, 353; *Fajt a kol. 1996*, 441–442; *Kuča 2008*, 76–83.

Komentář: Kostel snad vzniká společně s hradem v 1. polovině 14. století. Dílčí stavebně historický průzkum nedoložil větší stáří. Poprvé se zmiňuje roku 1352. Z jeho gotické fáze se dochoval polygonální presbytář, sakristie a část zdiva lodě. Ve svorníku klenby presbytáře se nachází erb s rožmberskou růží. Stěny presbytáře zdobí velmi hodnotné gotické malby datované do doby kolem roku 1380. Stávající podoba kostela je barokní (*Poche a kol. 1980*, 439–440; *Bělohlávek a kol. 1985*, 322; *Fajt a kol. 1995*; 353; *Fajt a kol. 1996*, 441–442; *Nováček 2007*, 169). Při opravě vnějších omítek bylo odhaleno v dutině zdiva presbytáře několik druhotně uložených zlomků kostí. Nález ohledal M. Čechura (*AMČR, C-9108294A*).

Kostel je veden jako kulturní památka rejst. č. ÚSKP 14640/4-2592.

Strašice III – Strašice, městečko (83)

Lokalizace: Místní část Ves; mělké údolí pravostranného přítoku Padrťského potoka; 500 m n. m.

Datace: A: pozdní středověk; městečko.
B: novověk 1; městečko.
C: novověk 2 – současnost; ves.

Literatura: *Profous – Svoboda 1957*, 187–188; *Anderle – Švábek 1989*; *Anderle – Švábek 1997*; *Kuča 2008*, 76–83; *Rožmberský – Vařeka 2013*, 142–146.

Komentář: Městečko je zmiňováno hned v první zmínce o Strašicích z roku 1349 (*castrum et oppidum Strassicz Petri de Rosenberg*) a následně několikrát poté. Ve středověkých pramenech se krom městečka, hradu a kostela setkáváme ještě se dvěma sídlištními jednotkami – vsí Strašičky (zvanou též Milošovka) a sídlištěm při huti. V rožmberském urbáři z roku 1379 jsou uvedeny Strašice dolní čili velké (*Strassicz inferius seus maius*) o velikosti 10 lánů, ke kterým mimo jiné patřily i masné krámy. Toto městečko je kladeno do místa, které se dnes nazývá Ves. V malé vřetenovité návsi zachycené na mapách stabilního katastru je spatřováno tržiště, obdobné jiným rožmberským malým městečkům (*Anderle – Švábek 1989*, 112; *Nováček 2007*, 170; *Kuča 2008*, 76–83; *Rožmberský – Vařeka 2013*, 143).

Přímo v intravilánu městečka byl prováděn dohled při plynofikaci obce s negativním výsledkem (*ARÚ Praha HLAS 2762/2002*). Obdobně byl vyhodnocen dohled nad výkopy na náměstí v roce 2019 (*Procházka 2019*). Archeologie tedy dosud nepřinesla do diskuze o středověké podobě městečka a stáří zdejšího osídlení žádné doklady.

Strašice IV – Strašičky (Milošovka), zaniklá ves (84)

Lokalizace: Jihovýchodní sousedství kostela; 520 m n. m.

Datace: A: mladší d. hradištní; ves.
B: vrcholný středověk; ves.
C: pozdní středověk; ves.
Literatura: *Profous – Svoboda 1957*, 187–188; *Anderle – Švábek 1989*; *Anderle – Švábek 1997*; *Kuča 2008*, 76–83; *Rožmberský – Vařeka 2013*, 142–146.
Komentář: V rožmberském urbáři z roku 1379 je uvedena samostatná sídelní jednotka Strašice horní čili menší zvané též Milošovka (*Strassicz superior seu minor dicta Miloschowca*) o velikosti 5 lánů. V dalších pramenech je poté krom Strašic uváděna ještě ves Strašičky a to až do roku 1505, kdy jsou označeny jako pusté. Není zcela jisté, kde tuto sídlištní jednotku hledat. Jedna z hypotéz umisťuje osídlení na jihovýchodní svah vrchu s kostelem. Z této polohy jsou uváděny nálezy zlomků keramiky datované do 12.–15./16. století (*Anderle – Švábek 1989*, 112; *Kuča 2008, 76–83*). Strašičky by tedy mohly být původní osadou před vznikem města, která existovala už ve 12. století. V tomto kontextu je třeba zmítnit falzum, podle kterého strahovský klášter držel roku 1143 ve Strašicích čtyři země. Není jasné, zda se tento údaj zakládá na pravdivé skutečnosti a zda se týká těchto Strašic. Jelikož se další v listině zmiňované lokality nacházejí jinde, pravděpodobně se o Strašice na Rokycansku nejednalo (*Anderle – Švábek 1989*, 105; *Anderle – Švábek 1997*, 5).

Strašice V – Strašice-Huť, hutnický areál (85)

Lokalizace: Místní část Huť, mezi čp. 106 a areálem vodárny; 490 m n. m.
Datace: A: pozdní středověk; výrobní areál.
Literatura: *Hofmann 1981*, 238; *Anderle – Švábek 1989*; *Anderle – Švábek 1997*; *Nováček 2007*; *Křivánek 2011*, 537.
Komentář: Středověké prameny se zmiňují o osadě hutníků a železářské huti (hutích) v okolí Strašic opakovaně. Poprvé tak činí rožmberský urbář z roku 1379. Zde jsou zaznamenány dva lány, které náleží k hutnické osadě (*Anderle – Švábek 1997*, 10–11; *Rožmberský – Vařeka 2013*, 143). Železářská výroba se na Strašicku rozvíjí i v novověku. Již v 17. století zde byla postavena vysoká pec (druhá nejstarší na Podbrdsku), v 18. století ke zdejším železářským hutím náležely dokonce tři vysoké pece a pět hamrů. Činnost hutě byla ukončena v 2. pol. 19. století (*Hofmann 1981*, 238).

Kde středověká osada a jednotlivé hutě ležely, není jasné. Přesněji řečeno, není jasné jejich prostorové vymezení. Už starší tradice jejich umístění hledala v místní části Huť. Archeologickým průzkumem posledních let se již podařilo identifikovat dvě polohy s nálezy pocházejícími ze středověké hutní výroby. Jednou je poloha mezi čp. 106 a areálem vodárny, druhou nedaleká poloha v lese nad vodárnou ležící již na k. ú. Strašice v Brdech (zde jako Strašice v Brdech II – U vodárny, hutnický areál).[15] V roce 2006 byly v první poloze identifikovány základy staveb s koncentracemi fayalitické strusky a středověké keramiky. Ta byla datována od 2. pol. 14. stol. do 1. pol. 15. století. V okolí jsou pozůstatky vodních děl, které mohou mít také středověký původ. V místní části Hutě byly dále ověřeny další známé polohy struskových hald – ty však byly určeny jako odpad z novověké vysokopecní výroby (*Nováček 2007*, 167). Areál byl podroben i geofyzikální prospekci (*Křivánek 2011*, 537). Ruda byla pravděpodobně těžena přípovrchově v severním sousedství Strašic (již mimo vymezenou oblast) a snad i přímo v intravilánu (*Nováček 2007*, 166).

V těsném západním sousedství lokality byly prováděny v roce 2002 výkopy pro vodovod z areálu vodárny na sever. Při dohledu nebyly doklady hutní ani jiné činnosti registrovány (*Široký 2004*). Dohled při výkopech pro základy domu severně od výše zmíněné polohy byl archeologicky také negativní (*Hentschová 2017*). V roce 2000 při dohledech nad výkopy pro plyn bylo zjištěno v místní čtvrti Huť několik raně novověkých deponií strusky a pozůstatky vodních děl (*Kočár a kol. 2001b*).

Strašice v Brdech

Strašice v Brdech I – U vodárny, tvrz (86)

Lokalizace: Jižně od areálu vodárny; severní úpatí vrchu Kamenná; 510 m n. m.
Datace: A: pozdní středověk; tvrz.
Literatura: *Nováček 2007*; *Křivánek 2009*, 24; *Křivánek 2010*.
Komentář: Drobné opevněné sídlo do nedávné doby zcela unikalo pozornosti a staršímu bádání bylo neznámé. Jedná se o malé kruhové tvrziště se středovým pahorkem o průměru 7 metrů. Úzký a nehluboký příkop zčásti z vnější strany obepíná val. V těsném sousedství se nacházejí další objekty, které jsou dávány do souvislosti s výrobním areálem. K. Nováček uvažuje o tvrzi jako o sídle železářského podnikatele – nákladníka. Ti pocházeli ze svobodného, majetného měšťanského stavu. Jedním z nich by mohl být v pramenech k roku 1388 uváděný plzeňský měšťan Ješek ze Strašic. Dalším byl Jeklín (Jakub) ze Strašic, který se podílí na obnově hutě v Jincích v roce 1390 (snad totožný s nově přijatým staroměstským měšťanem *Jaxem Eisnerem de Pilsna* z roku 1381). Tvrziště je předběžně datováno do 2. poloviny 14. stol. až poč. 15. stol. Provedený geofyzikální průzkum zachytil pod povrchem pravděpodobně kamennou destrukci (*Nováček 2007*; *Křivánek 2010*).

15 Je možné, že budoucí výzkum ukáže, že obě polohy tvořily původně jeden kontinuální výrobní areál. Nelze také vyloučit možnost objevu dalšího (samostatného) areálu níže po proudu potoka.

Strašice v Brdech II – U vodárny, hutnický areál (87)

Lokalizace: Jižně od areálu vodárny; severní úpatí vrchu Kamenná; 510 m n. m.
Datace: A: pozdní středověk; výrobní areál.
Literatura: *Nováček 2007*.
Komentář: Při průzkumu lesního prostředí Strašicka v roce 2006 bylo v okolí dosud neznámé tvrze identifikováno více objektů antropogenního původu. Jednalo se o svazek cest a objekty interpretované jako haltýř a pozůstatek dehtařského milíře. Nalezena byla také železářská fayalitická struska svědčící o hutní výrobě.

Lokality Strašice v Brdech I a II společně s lokalitou Strašice V tvoří naprosto jedinečnou skupinu lokalit, která je velice vhodná pro studium pozdně středověké železářské výroby a její organizace. Komplex výrobních, sídlištních a komunikační areálů je na povrchu velmi dobře dochován a představuje značnou perspektivu pro budoucí výzkum.

Trokavec

Trokavec I – Trokavec, ves (88)

Lokalizace: Ves v pramenné pánvi na mírném svahu orientovaném k západu; 610 m n. m.
Datace: A: vrcholný – pozdní středověk; ves.
B: novověk 1 – současnost; ves.
Literatura: *Profous – Svoboda 1957*, 384; *Rožmberský – Vařeka 2013*, 158–159.
Komentář: Ves musela existovat již před rokem 1380, jelikož zde měl být při posvícení zdejšími sedláky zabit Ješek z Homberka. Tato událost byla zaznamenána při řešení sporu o dědictví panství hradu Homberka, které probíhalo roku 1456. Vzhledem k tomu, že jako ostatní vesnice předpokládaného homberského panství není ves uvedena v neúplném berním rejstříku Plzeňského kraje z roku 1379, byla vyslovena domněnka, že tvořila příslušenství tohoto hradu. Následně je ves jmenována až roku 1545 jako součást rožmitálského panství.

Na mapách stabilního katastru je zachycena pravidelná ves tvořená selskými usedlostmi seskupenými kolem návsi plankonvexního tvaru. Náves je druhotně zastavěna drobnými domky. Podobná, druhotná drobná zástavba se připojuje i na východní a severní vyústění cest ze vsi.

Trokavec II a III – Trokavec (89)

Lokalizace: Bližší nálezové okolnosti nejsou známy; ? m n. m.
Datace: A: neolit; areál neurčen
Literatura: *Sklenář 1986*; 5; *Sklenář 1989*, 56; *Smejtek 2005*; 195; *Cílek – Mudra – Sůvová a kol. 2015*, 118.
Komentář: Z Trokavce jsou uváděny dva kamenné kopytovité sekeromlaty bez bližších nálezových okolností získané kdysi do muzea v Rokycanech. První byl nalezen někdy před 2. světovou válkou a převzat do muzea ze školní sbírky v Dobřívě. U druhého není jisté, zda pochází z Trokavce. Samotný předmět totiž nese nápis „Trokavec", ale v doprovodné dokumentaci se uvádí místo nálezu jako Kolvín nebo Litohlavy. Měl být darován před rokem 1945 p. Runtem z Litohlav (*Sklenář 1986*, 5; *Sklenář 1989*, 56). O nálezech se následně zmiňuje i L. Smejtek (*2005*, 195) a v knize V. Cílka a kol. (*Cílek – Mudra – Sůvová a kol. 2015*, 118) jsou neznámo z jakého důvodu lokalizovány na Trokaveckou skálu.

PROBLEMATICKÉ LOKALITY

Ve výše uvedeném soupisu nejsou zahrnuty lokality, které považujeme za neprůkazné nebo byla dalším bádáním označena za chybnou jejich lokalizace do vymezeného prostoru či byla přímo vyvrácena jejich existence. Pro úplnost je v krátkosti popíšeme alespoň v této části.

Do okolí **Chynína** je kladena zaniklá ves **Ralov** (*Profous 1951*, 537; *Roubík 1959*, 60). Ta je zmiňována v 17. století jako pustá (*Sedláček 1998a*, 755). P. Rožmberský zamítl toto umístění a ves Ralov přesvědčivě lokalizuje na základě historického pomístního jména mezi Spálené Poříčí, Vlkov, Milínov a Lipnici (*Rožmberský 2008*, 29–30) – tedy již mimo vymezenou oblast této studie. Je ovšem otázkou, jaké pozůstatky vesnice (a zda-li vesnice) identifikoval v neznámé poloze u Chynína v 70. letech Z. Smetánka (*Smetánka 1971a*; *Smetánka 1971b*). Bohužel ani v jedné zprávě se neuvádí přesnější lokalizace. Pozůstatky plužiny a nasucho kladených zídek uváděných Z. Smetánkou se dosud nepodařilo identifikovat, a není tedy možné uvést, z jaké doby pocházejí.

Do okolí **Mítova** jsou lokalizovány zaniklé vesnice **Kyptov** a **Březina**. Ves Kyptov se poprvé zmiňuje roku 1349 jako součást arcibiskupské části rožmitálského panství. Na počátku 17. století byla ves již pustá. Bývá kladena do prostoru mezi vsi Nechanice a Struhaře. P. Rožmberský se domníval, že se ves mohla rozkládat v prostoru samoty Kbely, tedy jihovýchodně od Nechanic (*Kolektiv 1930*, 34; *Profous 1949*, 468; *Roubík 1959*, 61; *Rožmberský 2008*, 17). Ves Březina je vzpomínána v rámci poříčského panství

k roku 1587 jako pustá. Vzhledem k tomu, že jméno Březina, Březiny a podobně je velmi běžné místní i pomístní jméno, nebyl areál zaniklé vsi dosud blíže určen. Pomístní jména odvozená od březového porostu se nacházejí (či nacházely) v okolí Železného Újezda, Přešína, Mítova i Číčova. Ani lokalizaci do blízkosti Chynína nelze v současnosti potvrdit či vyvrátit (*Profous 1954*, 162; *Rožmberský 2008*, 9).

Při jízdě vlakem si v roce 1946 všiml V. Kuchař, že mezi stanicemi Jince a Bratkovice se po pravé straně trati v lese nacházejí „kopce 1 m vysoké v průměru asi 10 m, které nasvědčují svým tvarem i velikostí, že by to mohly býti mohyly." Mělo se jednat přibližně o 5 až 7 objektů (*Kuchař 1946*). Existence mohyl v tomto prostoru, tedy na východním úbočí hřebene Slonovec, někde v prostoru katastrálních území **Jince v Brdech**, **Čenkov** a **Bratkovice v Brdech**, není příliš pravděpodobná. Nicméně zaznamenané objekty by mohly být pozůstatkem jiných areálů, které se mohylovitými útvary také mohou projevovat (např. pozůstatky těžby, destruované konstrukce staveb).

Výrazný vrch **Třemošná** (k. ú. **Obecnice v Brdech**) přitahoval pozornost archeologa J. Maličkého, který ji ztotožnil se známou Kosmovou horou Osek a snažil se v okolí vrcholu identifikovat hradiště (*Maličký 1954*). Částečně tak navázal na starší tradici (srov. *Beneš 1868*, 434). Omylem vznikla i informace o hradišti vyznačeném na hoře Třemošná na mapové příloze Vocelovy knihy Pravěk země české (srov. *Kypta – Marounek – Neustupný 2018*, 1). Žádné opevnění na vrchu Třemošná ani v jeho bezprostředním okolí dosud nebylo identifikováno.

Louka pod lesem mezi samotami Výrovna, opuštěným areálem bývalého zemědělského družstva a současnou státní silnicí ze Spáleného Poříčí do Rožmitálu nese dodnes název **Starý Věšín**. Toto jméno je ve stejné poloze doloženo i na mapách stabilního katastru. Regionální badatelé se domnívali, že jméno fixuje polohu původní vsi **Věšín**, která měla být v blíže nespecifikované době přesunuta na místo současné vsi (*Kolektiv 1930*, 34; *Matoušek 1940*, 40). Poloha se jménem Starý Věšín existovala již v roce 1511, kdy je zaznamenána směna pozemků mezi dvěma věšínskými obyvateli (*Kolektiv 1930*, 271, 274). Věšín je poprvé v pramenech uveden k roku 1349 (*Profous – Svoboda 1957*, 531). Stejně jako Věšín měl existovat starší předchůdce i pro vsi Voltuš (Starý Voltuš) a Borovno (Stará Ves; *Kolektiv 1930*, 34).

Někde v okolí **Teslín** se měla nacházet i zaniklá ves **Čechlice** (jinak též **Blízkoves**, **Břízkovec**) a **Nechvalov** (**Chvalov**, **Na Chvalovech**; *Kolektiv 1930*, 34, 276; *Matoušek 1940*, 40). Zaniklou ves Čechlice a Chvalov uvádí ve svém soupisu i F. Roubík (*1959*, 60). Jak ve své práci ukázala B. Smolová (*2007*, 15–17), ves Čechlice nikdy neexistovala. Vznikla chybným přepisem jména vsi Chylice v díle jezuity Jiřího Crugeria, ze kterého byl tento údaj dalšími badateli nekriticky přejímán. Ves Chylice stávala mezi Rokycany a Mirošovem v okolí kostela sv. Jakuba (*Rožmberský – Vařeka 2013*, 58). Lesy jižně a východně od Teslín dodnes nesou názvy Nechvalov a V Nechvalech; jméno je zachyceno i na mapách stabilního katastru. Údajná ves Chvalov či Nechvalov je poprvé zmíněna v urbáři z roku 1740.[16] Zachycena měla být ve starším rožmitálském urbáři z roku 1565. V jeho dochovaných částech, ale zmínka o ní chybí (*Kolektiv 1930*, 276). Existence této vsi je tedy postavena na poměrně pozdní a nepřímé zmínce a není zachycena jinými nezávislými prameny a ani samotné pomístní jméno ji nemusí dokládat.

Mezi skupinu tak zvaných **strašických hradů** ve sledované oblasti nacházejí ještě **Kuškov** a **Lipovsko**. V obou případech se jedná o pseudolokality, které se do literatury dostaly špatnou interpretací pramenů (jak historických písemných, tak antropogenních tvarů reliéfu; srov. *Sedláček 1995*, 258–260; *Anderle – Švábek 1997*, 29–32; *Durdík 2005a*, 225).

ZÁVĚR

Článek shrnuje poznatky o lokalitách souvisejících s lidskou činností na území pohoří Brdy do konce středověku. Jedná se o první takovéto shrnutí, které bylo učiněno pro tento velmi specifický a v mnohém nedoceněný region. Z uvedeného přehledu plyne, že v tomto dosud poměrně opomíjeném regionu se nachází několik klíčových lokalit nadregionálního významu (srov. též *Nováček – Krofta 2018*).

16 V urbáři by mělo být dle V. Matouška (*1940*, 40) uvedeno: „*Blíž teslínských luk vesnice Na Chvalovech řečená jest bývala, v kteréžto hospoda výsadní dle starého urbáře l. P. 1565 založeného se vynacházela, takové právo šenkovní do nynější nové na Teslínech vystavené hospody uvedeno jest.*"

okres	název	nadmořská v.	datace	areál
BE	Kvaň I – Kozojedy, extravilán	490	E	neurčen
BE	Zaječov II – Svatá Dobrotivá, okolí kláštera	470	N–E (?)	neurčen
PJ	Mítov II - Liškův hrad, výšinné sídliště	530	chamská k.	výšinné sídliště
PB	Jince IV – Jince, farská zahrada	390	?	neurčen
PB	Jince V – Jince a okolí	?	lineár. k., E	neurčen
RO	Skořice v Brdech V – vrch Palcíř	720	N	neurčen
RO	Skořice v Brdech VI – Kolvín, intravilán	640	N	neurčen
RO	Trokavec II	?	N	neurčen
RO	Trokavec III	?	N	neurčen

Tab. 1. Lokality datované do staršího pravěku (paleolit až eneolit). N – neolit; E – eneolit; N–E – neolit až eneolit; ? – dataci nelze určit blíže než do celého období paleolit až eneolit; (?) – datace nejistá.

okres	název	nadmořská v.	datace	areál
PJ	Hořehledy II – Kokšín, hradiště	680	?	hradiště
PJ	Mítov III – Liškův hrad, hradiště	530	?	hradiště (?)
PB	Bohutín I – poloha U Prokopa	620	?	neurč. (těž. areál?)
PB	Obecnice v Brdech I – Zavírka, hradiště	720	?	hradiště
PB	Pročevily I – vrch Altán	?	DB s.	neurčen
PB	Rejkovice II – poloha Na Bělidle	340	LT ml.	neurčen
PB	Vacíkov II – Hradecký hřeben, depot	?	DB stř.	depot
PB	Voltuš II – Třemšín, hradiště	820	?	hradiště
RO	Skořice v Brdech II – Baštiny, u kostela	660	DB stř.	neurčen

Tab. 2. Lokality datované do mladšího pravěku (d. bronzová až d. stěhování národů). DB s. – starší d. bronzová; DB stř. – střední d. bronzová; LT ml. – mladší d. laténská; ? –dataci nelze určit blíže než do celého období d. bronzové až d. stěhování národů.

okres	název	nadmořská v.	datace	areál
PJ	Mítov IV – Liškův hrad, výšinné sídliště	530	RS 3, RS 4	výšinné sídliště (?)
PB	Bohutín II – U Prokopa, hutnický areál	620	RS 4 (?)	výrobní areál (?)
PB	Rejkovice III – poloha Na Bělidle	340	?	neurčen
PB	Vacíkov III – poloha Kolné	?	RS 4 (?)	neurčen
RO	Strašice IV – Strašičky (Milošovka)	520	RS 4	ves

Tab. 3. Lokality datované do raného středověku. RS 3 – střední d. hradištní; RS 4 – mladší d. hradištní; ? – dataci nelze určit blíže než do průběhu celé d. hradištní; (?) – datace nejistá.

Několik ojedinělých (a bohužel často bez nálezového kontextu) nálezů z několika období starší i mladší fáze pravěku lze považovat za doklad zapojení této horské krajiny do životního prostoru soudobých lidí. Doklady jsou to pro svou povahu bohužel velmi těžko interpretovatelné, a tak za současného stavu poznání lze způsob a proměny tohoto vztahu obtížně sledovat. O to více vyniká existence několika centrálních lokalit v podobě opevněných areálů – hradišť (Hořehledy II – Kokšín; Mítov III – Liškův hrad, Obecnice v Brdech I – Zavírka, Voltuš II – Třemšín, v tomto kontextu připomeňme i další dvě rozsáhlé lokality v těsném sousedství vymezené oblasti Rejkovice-Plešivec a Pavlovsko-Žďár). Poznání jejich významu v soudobé společnosti zatím brání zejména naprostá absence datovacích opor, které bychom mohli vztáhnout k době jejich výstavby a využití. Pro svoji výjimečnost a krajinný kontext přesahuje svým významem hranice regionu i keramický depot z Vacíkova (Vacíkov II) ze střední doby bronzové.

Ojedinělost do raného středověku datovatelných nálezů naopak příliš nepřekvapuje. Některé okrajové regiony pohoří ale již na sklonku tohoto období byly na okraji či přímo součástí osídleného území (srov. Mítov IV – Liškův hrad, Strašice IV – Strašičky; *Krofta – Šnobl 2020*).

V regionu se nachází několik hradních lokalit, které mohou poskytnout cenná data k řešení některých obecných otázek. Významnou lokalitou je hrad Valdek (Chaloupky v Brdech I), jehož stavebně historický průzkum přinesl již větší množství poznatků k podobě nejstarších šlechtických hradů a jejich následného vývoje. Zcela vyniká hrad Třemšín (Voltuš III) založený patrně jako královský. Ač se nacházel z hospodářského a provozního hlediska ve zcela nevýhodné poloze, byl přesto obýván až do konce středověku. V oblasti se nachází též několik lokalit, které neznáme z dochovaných historických písemných pramenů a které z části nesou stopy nedokončenosti záměru či absence složitějšího vývoje. Jedná se o lokality Rpety I – Ostrý, Hořehledy I, Mítov V – Liškův hrad a Hutě pod Třemšínem I – Hengst. Velmi významný je též hrad ve Strašicích (Strašice I), a to tím, že jde o jeden z mála šlechtických hradů, který již od svého počátku neměl rezidenční funkci. Svou podobou, umístěním v blízkosti zpracovatelského areálu a přepokládanou funkcí a sociálním kontextem vlastníků je výjimečná i neznámá tvrz v lese nad Strašicemi (lokalita Strašice v Brdech I).

Jak ukázal dosavadní výzkum, lze za lokalitu evropského významu označit proboštství Baštiny (Skořice v Brdech I). Jedná se o pozůstatky malého proboštství, které zaniklo po krátké době existence již ve středověku a jeho prostor nebyl ovlivněn žádnou mladší stavební ani zemědělskou činností. Povrchový průzkum této v lesním prostředí dochované lokality konstatoval její poměrně dobré zachování a značný po-

okres	název	nadmořská v.	datace	areál
BE	Chaloupky v Brdech I – Valdek, hrad	570	VS, PS	hrad
BE	Chaloupky v Brdech II – Jedová hora, těžební areál	510	VS (?), PS	těžební areál
BE	Kvaň II – Kvaň, ves	560	VS, PS	ves
BE	Malá Víska I – Velké Vísky, ves	530	?	ves
BE	Malá Víska I – Malé Vísky, ves	540	?	ves
BE	Malá Víska v Brdech I – vrch Hejlák	690	?	neurčen
BE	Podluhy v Brdech I – Hrachoviště, ves	530	?	ves
BE	Rpety I – Ostrý, hrad	540	?	hrad
BE	Zaječov I – Ostrov (Svatá Dobrotivá), klášter	470	VS, PS	dvorec, klášter
PJ	Borovno I – Borovno, ves	580	?	ves
PJ	Hořehledy I – Hořehledy, hrad	520	VS, PS	hrad
PJ	Chynín I – Chynín, ves	670	?	ves
PJ	Míšov I – Míšov, ves	650	?	ves
PJ	Mítov I – Mítov, ves	510	?	ves
PJ	Mítov V – Liškův hrad, hrad	530	VS, PS	hrad
PB	Bohutín III – U Prokopa, hutnický areál	620	VS, PS	výrobní areál
PB	Buková u Rožmitálu I – Buková, ves	580	?	ves
PB	Čenkov I – Čenkov, ves	380	?	ves
PB	Čenkov II – Rájce, zaniklá ves	?	?	ves
PB	Hoděmyšl I – Sedlice, ves	550	?	ves
PB	Hutě pod Třemšínem I – Hengst, hrad	750	?	hrad
PB	Hutě pod Třemšínem II – poloha Myší díra	630	?	neurčen
PB	Jince I – Jince, ves	380	VS, PS	ves
PB	Jince II – Jince, tvrz	380	?	tvrz
PB	Jince III – Jince, farní kostel sv. Mikuláše	390	?	kostel
PB	Jince VI – Jince, areál pily	360	?	pole
PB	Jince VII – Jince, hutnický areál	?	PS	výrobní areál
PB	Jince v Brdech I – Velcí, ves	500	?	ves
PB	Jince v Brdech II – Vranovská Hůrka, zaniklá ves	570	VS, PS	ves
PB	Kozičín I – Kozičín, ves	580	VS, PS	ves
PB	Křešín I – Křešín, ves	450	?	ves
PB	Křešín v Brdech I – Lniště, zaniklá ves	?	?	ves
PB	Láz I – Horní Láz, ves	590	?	ves
PB	Láz II – Dolní Láz, ves	590	?	ves
PB	Nepomuk v Brdech I – U svatého Františka, dehtařská pec	740	?	výrobní areál
PB	Nepomuk v Brdech II – U břízy, dehtařská pec	820	?	výrobní areál
PB	Nepomuk v Brdech III – hájovna Bor	750	PS	neurčen
PB	Obecnice v Brdech II – vrch Zavírka	720	?	neurčen
PB	Obecnice v Brdech III – U poustevníka, výrob. areál s osídlením	700	PS	výrobní areál
PB	Obecnice v Brdech IV – Na páté, dehtařské pece	790	?	výrobní areál
PB	Ohrazenice I – Ohrazenice, ves	410	VS, PS	ves
PB	Orlov I – Orlov, ves	600	?	ves
PB	Oseč I – Oseč, ves	560	VS, PS	ves
PB	Rejkovice I – Rejkovice, ves	360	?	ves
PB	Roželov I – Roželov, ves	600	VS, PS	ves
PB	Roželov II – Plchov, zaniklá ves	630	?	ves
PB	Vacíkov I – Vacíkov, ves	560	?	ves
PB	Vacíkov IV – Jámy, těžební areál	560	VS (?), PS (?)	těžební areál
PB	Voltuš I – Voltuš, ves	590	?	ves
PB	Voltuš III – Třemšín, hrad	820	VS, PS	hrad
PB	Vranovice I – Hůrky, hrad	580	?	hrad
PB	Vranovice II – Hůrky, zaniklá ves	?	?	ves
PB	Vševily I – Vševily, ves	580	?	ves
RO	Dobřív I – Dobřív, ves	410	?	ves
RO	Dobřív v Brdech I – Kuškov, zaniklá ves	?	?	ves
RO	Skořice I – Skořice, ves	550	?	ves
RO	Skořice II – Skořice, farní kostel sv. Václava	550	?	kostel
RO	Skořice v Brdech I – Baštiny, proboštství	660	PS	klášter
RO	Skořice v Brdech III – Kolvín, zaniklá ves	640	VS, PS	ves
RO	Skořice v Brdech IV – Drštka, hrad	550	VS, PS	hrad
RO	Strašice I – Strašice, hrad	520	PS	hrad
RO	Strašice II – Strašice, farní kostel sv. Vavřince	520	PS	kostel
RO	Strašice III – Strašice, městečko	500	PS	město
RO	Strašice IV – Strašičky (Milošovka), zaniklá ves	520	VS, PS	ves
RO	Strašice V - Strašice-Huť, hutnický areál	490	PS	výrobní areál
RO	Strašice v Brdech I – U vodárny, tvrz	510	PS	tvrz
RO	Strašice v Brdech II – U vodárny, hutnický areál	510	PS	výrobní areál
RO	Trokavec I – Trokavec, ves	610	?	ves

Tab. 4. Lokality datované do vrcholného až pozdního středověku.
VS – 13. století;
PS – 14.–15. století;
? – dataci nelze určit blíže než do období 13.–15. století;
(?) – datace nejistá.

tenciál v jejím budoucím studiu. Zcela na okraji zájmu, který zcela neodpovídá jeho významu, stojí i druhý klášterní areál v oblasti. Klášter Ostrov (Svatá Dobrotivá; Zaječov I) je patrně nejstarší augustiniánský klášter v Čechách a archeologicky mu prakticky dosud nebyla věnována žádná pozornost. Na jeho místě lze hypoteticky předpokládat i původní sídlo rodu Buziců charakteru dvorce.

V pohoří Brdy, zejména v jeho okrajích, se dosud nachází několik žijících (či v recentní době vysídlených) vsí středověkého původu. Nečetné archeologické nálezy z intravilánu či blízkého okolí několika těchto sídel naznačují ranější dataci jejich počátků, než by se pouhým rozborem prvních zmínek mohlo zdát (srov. Jince I, Roželov I, Vacíkov I, Strašice IV – Strašičky, Skořice v Brdech III – Kolvín; obecně *Fanta et al. 2020*).

Ve vymezeném regionu registrujeme taktéž větší množství těžebních areálů. Většina z nich však postrádá datovací opory, které by umožnily jejich zařazení do této studie. Velmi pravděpodobně středověkého původu (byť průkazný materiál dosud chybí) jsou zejména pozůstatky těžby zlata v podobě sejpů u Vacíkova (Vacíkov IV – Jámy) a mladší těžbou silně pozměněný areál na Jedové hoře (Chaloupky v Brdech II), kde se nachází rudy železa a rtuti. Případná středověká těžba rtuti by byla v českém prostředí naprosto ojedinělá.

Velice významné je pohoří Brdy pro možnost poznání vrcholně a pozdně středověkého zpracování železné a polymetalické rudy. Dosud je známo několik pro budoucí výzkum velice perspektivních lokalit, které byly minimálně ovlivněny následným vývojem. Jedná se zejména o lokalitu na zpracování polymetalických rud v širším okolí hájovny U Prokopa (Bohutín III) a o pozůstatky železářských hutí v okolí Strašic (Strašice V, Strašice v Brdech II).

Zcela zásadní jsou brdské lokality pro poznání středověkého osídlení zemědělsky marginálních oblastí. Z centrálních poloh pohoří je z dosavadní literatury známo několik dokladů osídlení či výrobních areálů, které pro svou izolovanost nemohly být součástí běžného zemědělského osídlení v podhůří. Jedná se v první řadě o pozůstatky několika dehtařských pecí datovaných do středověku. Dále předpokládáme, že z velkého množství milířišť jich část bude středověkého původu. Z žádného však dosud nepocházejí středověké nálezy, a proto do soupisu nebyly zařazeny. Za velice perspektivní lokalitu vhodnou pro výzkum lze označit polohu U poustevníka (Obecnice v Brdech III), kde jsou registrovány doklady středověkého osídlení i dosud nedatované výroby. Obdobnou lokalitou je podrobnějším povrchovým průzkumem zkoumaná lokalita Vranovská Hůrka (Jince v Brdech II). U obou se předpokládá trvalý charakter osídlení a zejména neagrární způsob obživy obyvatel s nadregionální produkcí surovin získávaných z lesního prostředí. Dosavadní literaturou (např. lokalita Nepomuk v Brdech III – hájovna Bor) ale i v současnosti probíhajícím výzkumem jsou registrovány lokality, které ukazují, že tato dvě místa nebyla v oblasti ojedinělá. Úskalím v bližším poznání této kategorie památek je však jejich obtížná detekovatelnost (a to i za pomoci současných moderních prospekčních metod) a interpretovatelnost. Aktuálnost dokumentace a základního výzkumu však krom odborných otázek zdůrazňuje i několik příkladů ve zcela nedávné době silně poškozených nebo zničených lokalit (srov. Nepomuk v Brdech II – U břízy, Jince v Brdech II – Vranovská Hůrka).

PRAMENY A LITERATURA

AMČR, C-201120042A: Archeologická mapa České republiky [cit. 2021-01-05]. Dostupné z: *http://www.archeologickamapa.cz/*.

AMČR, C-201124976A: Archeologická mapa České republiky [cit. 2021-01-05]. Dostupné z: *http://www.archeologickamapa.cz/*.

AMČR, C-201124977A: Archeologická mapa České republiky [cit. 2021-01-05]. Dostupné z: *http://www.archeologickamapa.cz/*.

AMČR, C-201669576A: Archeologická mapa České republiky [cit. 2021-01-05]. Dostupné z: *http://www.archeologickamapa.cz/*.

AMČR, C-9105156A: Archeologická mapa České republiky [cit. 2021-01-05]. Dostupné z: *http://www.archeologickamapa.cz/*.

AMČR, C-9105157A: Archeologická mapa České republiky [cit. 2021-01-05]. Dostupné z: *http://www.archeologickamapa.cz/*.

AMČR C-9105277A: Archeologická mapa České republiky [cit. 2021-01-05]. Dostupné z: *http://www.archeologickamapa.cz/*.

AMČR C-9105278A: Archeologická mapa České republiky [cit. 2021-01-05]. Dostupné z: *http://www.archeologickamapa.cz/*.

AMČR, C-9108293A: Archeologická mapa České republiky [cit. 2021-01-05]. Dostupné z: *http://www.archeologickamapa.cz/*.

AMČR, C-9108294A: Archeologická mapa České republiky [cit. 2021-01-05]. Dostupné z: *http://www.archeologickamapa.cz/*.

AMČR C-N9000172: Archeologická mapa České republiky, lokalita Obecnice v Brdech: Obecnice – hradiště. [cit. 2021-01-05]. Dostupné z: *http://www.archeologickamapa.cz/*.

Anderle, J. 1998: Otázky vztahu mezi stavbami hradů Volfštejna a Valdeku. Archaeologia historica 23, 399–408.

Anderle, J. – Švábek, V. 1989: Hrady na Strašicku. Pokus o rekonstrukci jejich postavení v životě oblasti před polovinou 14. století. Castellologica Bohemica 1, 105–123.

Anderle, J. – Švábek, V. 1997: Strašické hrady. Zapomenuté hrady, tvrze a místa 16. Plzeň.

Anonym 1925: Dokument C-TX-200409278. NPÚ ú.o.p. Praha. Dostupné z: *https://digiarchiv.aiscr.cz/id/C-TX-200409278*.

Anonym 1926: Dokument C-TX-192600020. [amatérský spolupracovník]. Dostupné z: *https://digiarchiv.aiscr.cz/id/C-TX-192600020*.

Anonym 1950: Dokument C-TX-195002595. Archeologický ústav Praha. Dostupné z: *https://digiarchiv.aiscr.cz/id/C-TX-195002595*.

ARÚ Praha HLAS 2638/2000: Dokument v Archivu nálezových zpráv Archeologického ústavu v Praze, č.j. 2638/2000.

ARÚ Praha HLAS 2643/2000: Dokument v Archivu nálezových zpráv Archeologického ústavu v Praze, č.j. 2643/2000.

ARÚ Praha HLAS 2762/2002: Dokument v Archivu nálezových zpráv Archeologického ústavu v Praze, č.j. 2762/2002.

ARÚ Praha HLAS 5433/2002: Dokument v Archivu nálezových zpráv Archeologického ústavu v Praze, č.j. 5433/2002.

ARÚ Praha HLAS 5434/2002: Dokument v Archivu nálezových zpráv Archeologického ústavu v Praze, č.j. 5434/2002.

ARÚ Praha HLAS 2617/2004: Dokument v Archivu nálezových zpráv Archeologického ústavu v Praze, č.j. 2617/2004.

Bašta, J. – Baštová, D. 1988: K problematice počátků a vývoje slovanských hradišť v západních Čechách. Studia mediaevalia Pragensia 1, 9–31.

Baštová, D. 1987: Mítov, o. Nové Mitrovice, okr. Plzeň-jih. Výzkumy v Čechách 1984–1985, č. 298, s. 125.

Baštová, D. 1989: Mítov, o. Nové Mitrovice, okr. Plzeň-jih. Výzkumy v Čechách 1986–1987, č. 284, s. 116.

Bělohlávek, M. a kol. 1985: Hrady, zámky a tvrze v Čechách, na Moravě a ve Slezsku. Západní Čechy. Praha.

Beneš, A. 1964: Mítov, okr. Plzeň-jih. Bulletin záchranného oddělení 1, č. 80, s. 26.

Beneš, F. 1868: Plešivec a Ostrý na Jinecku. Památky archeologické 7, 427–434.

Beránková, V. – Hofmann, G. 1977: Obnovení železné hutě v Jincích roku 1390. Vlastivědný sborník Podbrdska 8–9, 58–64.

Bezděka, J. V. 1981: Keltská kultovní místa na Příbramsku a jejich vztah k dolování. Studie z dějin hornictví 11, 14–18.

Bezděka, J. V. 1952: Dokument C-TX-195203846. Digitální archiv AMČR. Dostupné z: *https://digiarchiv.aiscr.cz/id/C-TX-195203846*.

Böhm, J. 1949: Dokument C-TX-194902425. Digitální archiv AMČR. Dostupné z: *https://digiarchiv.aiscr.cz/id/C-TX-194902425*.

Böhm, J. 1950: Dokument C-TX195004965. Digitální archiv AMČR. Dostupné z: *https://digiarchiv.aiscr.cz/id/C-TX-195004965*.

Brand, B. M. 1907: Klášter Svato-Dobrotivský. Dějepisné vypsání pamětí o klášteře a Sv. Dobrotivé na základě pamětní knihy a staršího spisku. 2. vydání. Praha.

Březovský, M. 2005: Vojenský výcvikový prostor Jince. In: Cílek, V. a kol., Střední Brdy. Příbram, 248–260.

Cílek, V. – Mudra, P. – Sůvová, Z. a kol. 2015: Střední Brdy. Hory uprostřed Čech. Praha.

Čáka, J. 1998: Střední Brdy. Krajina neznámá. Praha.

Čáka, J. 1999: Toulání po Brdech. Praha.

Čtverák, V. – Lutovský, M. – Slabina, M. – Smejtek, L. 2003: Encyklopedie hradišť v Čechách. Praha.

Čtrnáct, V. 1952: Dokument C-TX-195201505. Digitální archiv AMČR. Dostupné z: *https://digiarchiv.aiscr.cz/id/C-TX-195201505*.

Demek, J. – Mackovčin, P. 2006: Hory a nížiny. Zeměpisný lexikon ČR. Brno.

Doskočilová, M. 1952: Berní rula 23. Kraj Plzeňský, díl 1. Praha.

Dubský, B. 1949: Pravěk jižních Čech. Blatná.

Durdík, T. 1976: Dokument C-TX-197606577. Digitální archiv AMČR. Dostupné z: *https://digiarchiv.aiscr.cz/id/C-TX-197606577*.

Durdík, T. 1984a: Mítov, okr. Plzeň-jih. Výzkumy v Čechách 1980–1981, č. 234, s. 76–77.

Durdík, T. 1984b: Strašice, okr. Rokycany. Výzkumy v Čechách 1980–1981, č. 363, s. 117.

Durdík, T. 1990: Dokument C-TX-199001372. Digitální archiv AMČR. Dostupné z: *https://digiarchiv.aiscr.cz/id/C-TX-199001372*.

Durdík, T. 2000: Ilustrovaná encyklopedie českých hradů. 2. vydání. Praha.

Durdík, T. 2002: Ilustrovaná encyklopedie českých hradů. Dodatky. Praha.

Durdík, T. 2005a: Hrady. In: Cílek, V. a kol., Střední Brdy. Příbram, 214–230.

Durdík, T. 2005b: Ilustrovaná encyklopedie českých hradů. Dodatky 2. Praha.

Durdík, T. 2011: Ilustrovaná encyklopedie českých hradů. Dodatky 4. Praha.

Durdík, T. – Sušický, V. 2000: Zříceniny hradů, tvrzí a zámků. Střední Čechy. Praha.

Emler, J. 1870: Reliquiae tabularum terrae regni Bohemiae – Pozůstatky desk zemských království Českého. Praha.

Ettler, V. – Cervinka, R. – Johan, Z. 2009: Mineralogy of medieval slags from lead and silver smelting (Bohutín, Příbram district, Czech Republic): Towards estimation of historical smelting condition, Archaeometry 51/6, 987–1007.

Fajt, J. a kol. 1995: Gotika v západních Čechách (1230–1530) I. Praha.

Fajt, J. a kol. 1996: Gotika v západních Čechách (1230–1530) II. Praha.

Faktor, F. 1884: Předhistorické hradby na Blovicku. Památky archeologické 12, 566.

Fanta, V. – Zouhar, J. – Beneš, J. – Bumerl, J. – Sklenicka, P. 2020: How old are the towns and villages in Centra Europe? Archaeological data reveal the size of bias in dating obtained from traditional historical sources. Journal of Archaeological Science 113, p.105044.

Fediuk, F. – Fediuková, E. – Sidorinová, T. – Šrámek, J. – Táborský, Z.. 2012: Hradní kámen přemyslovské doby v Čechách. Prostým okem i pod drobnohledem. Praha.

Foltýn, D. 2006: Celly a proboštství kláštera svatého Jana Křtitele na Ostrově. Zamyšlení nad problematikou benediktinských pobočných domů v raně středověkých Čechách. In: Sommer, P. (ed.), Svatý Prokop, Čechy a střední Evropa. Praha, 277–289.

Friedrich, G. 1935: Archiv český 35. Praha.

Friedrich, G. 1941: Archiv český 37/1. Praha.

Gerleová, J. 2016: Páni z Valdeka a jejich sídla do první poloviny 14. století. Minulostí Berounska 19, 11–54.

Hájek, L. 1954: Jižní Čechy ve starší době bronzové. Památky archeologické 45, 115–192.

Hájek, L. 1958a: Dokument C-TX-195801391. Digitální archiv AMČR. Dostupné z: *https://digiarchiv.aiscr.cz/id/C-TX-195801391*.

Hájek, L. 1958b: Dokument C-TX-195803104. Archeologický ústav Praha. Dostupné z: *https://digiarchiv.aiscr.cz/id/C-TX-195803104*.

Heber, F. A. 2002: České hrady, zámky a tvrze. Západní Čechy. Praha.

Heber, F. A. 2012: České hrady, zámky a tvrze. Střední Čechy. Praha.

Hejhal, P. 2012: Počátky středověké kolonizace české části Českomoravské vrchoviny. Dissertationes archaeologicae Brunenses/Pragensesque 14. Brno.

Heklová, M. 2014: Středověké osídlení jižních Brd a jejich podhůří. Diplomová práce na Katedře archeologie Západočeské univerzity v Plzni. Plzeň.

Hentschová, R. 2017: Dokument C-TX-201800064. Muzeum Plzeň. Dostupné z: *https://digiarchiv.aiscr.cz/id/C-TX-201800064*.

Hložek, J. – Baierl, P. – Kasl, F. – Menšík, P. – Procházka, M. 2013: Liškův hrad, okr. Plzeň-jih. Nové geodetické zaměření lokality a její hodnocení v kontextu soudobé hradní produkce, Archaeologia historica 38/2, 399–414.

Hofmann, G. 1981: Staré železářství na Podbrdsku (Vlastivědný sborník Podbrdska 19). Příbram.

Huml, V. 1979: Dokument C-TX- 197905782. Digitální archiv AMČR. Dostupné z: *https://digiarchiv.aiscr.cz/id/C-TX-197905782*.

Huml, V. 1984: Keramika a další nálezy ze středověkých rýžovišť zlata v Čechách. Archeologické rozhledy 36, 512–527.

Huml, V. – Spurný, V. 1979: Dokument C-TX-197903854. Digitální archiv AMČR. Dostupné z: *https://digiarchiv.aiscr.cz/id/C-TX-197903854*.

Huml, V. – Studničná, B. 1984: Výzkumy hornické archeologie v okolí Bohutína. Vlastivědný sborník Podbrdska 26, 253–263.

Jansová, L. 1968: Mšecké Žehrovice und die Frage der Viereckschanzen in Böhmen. Archeologické rozhledy 20, 470–489.

Jelínek, B. 1878: Plešivec, Ostrý a Libomyšl. Památky archeologické 10, 691–698.

Jelínek, B. 1882–1884: O Plešivci a jeho nejbližším okolí v době předhistorické. Památky archeologické 12, 85–90.

John, J. 2010: Výšinné lokality středního eneolitu v západních Čechách. Opomíjená archeologie 1. Plzeň.

Kapusta, J. – Dolníček, Z. – Malý, K. 2012: Fázové složení středověkých strusek po tavbě Pb-Ag rud z hutnického areálu Plandry u Jihlavy. Geologické výzkumy na Moravě a ve Slezsku 19, 190–194.

Karel, T. – Krčmář, L. 2006: Panská sídla západních Čech. Plzeňsko. České Budějovice.

Kočár, P. a kol. 2001a: Dokument C-TX-200203938. Digitální archiv AMČR. Dostupné z: *https://digiarchiv.aiscr.cz/id/C-TX-200203938*.

Kočár, P. a kol. 2001b: Dokument C-TX-200202763. Digitální archiv AMČR. Dostupné z: *https://digiarchiv.aiscr.cz/id/C-TX-200202763*.

Kolektiv 1930: F. A. Slavíka Rožmitál pod Třemšínem a okolí. 2. rozšířené vydání. Rožmitál pod Třemšínem.

Koppová, E. 1972: Hutě p. Třemšínem, okr. Příbram. Výzkumy v Čechách 1969, č. 62, s. 39.

Korený, R. 2000a: Rejkovice a Jince, okr. Příbram. Nové nálezy štípané industrie z katastrů obcí. Podbrdsko 7, 226–227.

Korený, R. 2000b: Obecnice, okr. Příbram. Archeologická mapa České republiky, akce C-9105182A. Dostupné z: *http://www.archeologickamapa.cz/*.

Korený, R. 2006: Depot keramiky ze střední doby bronzové z Vacíkova. Archeologické výzkumy v jižních Čechách 19, 77–84.

Korený, R. 2008: Starší doba bronzová na Příbramsku. Nové poznatky k osídlení regionu a poznámky k sedlovitým sekerám z území Čech. Archeologické výzkumy v jižních Čechách 21, 79–95.

Kovář, M. – Housková, D. 2015: Nález raně gotických článků na hradě Kumburku. Časopis Společnosti přátel starožitností 123/4, 193–204.

Kratochvíl, J. 1957: Topografická mineralogie Čech 1. A–G. 2. vydání. Praha.

Kratochvíl, J. 1958: Topografická mineralogie Čech 2. H–CH. 2. vydání. Praha.

Kratochvíl, J. 1960: Topografická mineralogie Čech 3. I–K. 2. vydání. Praha.

Kratochvíl, J. 1962: Topografická mineralogie Čech 5. O–Ř. 2. vydání. Praha.

Kratochvíl, J. 1964: Topografická mineralogie Čech 7. U–Ž. 2. vydání. Praha.

Krofta, T. 2012: Hrad obra Třemšína, místo druidského kultu či privatizovaný královský hrad? O konstruování minulosti jednoho vrchu. In: Krištuf, P. (ed.), Konstruování minulosti. Plzeň, 29–40.

Krofta, T. 2014a: Nedestruktivní výzkum hradu Třemšín a okolní krajiny. Diplomová práce na Katedře archeologie Západočeské univerzity v Plzni. Plzeň.

Krofta, T. 2014b: Militaria z hradu Třemšín. Hláska – Zpravodaj Klubu Augusta Sedláčka 25/4, 54–56.

Krofta, T. – Čibera, J. 2016: Hrad Třemšín. Dosavadní stav poznání a výsledky nového povrchového průzkumu. Castellologica Bohemica 13, 187–206.

Krofta, T. – Křivánek, R. 2014: Hrad Třemšín. Geofyzikální průzkum a jeho ověření pomocí vrtů a vzorkovací sondáže. Archaeologia historica 39/2, 503–517.

Krofta, T. – Křivánek, R. v tisku: Hrad Hůrky u Vranovic, okr. Příbram. Dosavadní stav poznání a výsledky povrchového a geofyzikální průzkumu. Castellologica Bohemica.

Krofta, T. – Šnobl, J. 2015: Nedestruktivní výzkum vrchu Třemšín v jižních Brdech. Archeologie ve středních Čechách 19, 769–808.

Krofta, T. – Šnobl, J. 2020: Zlomek keramického aquamanile z Vacíkova, okr. Příbram. Archeologie ve středních Čechách 24, 259–266.

Krušinová, L. 1986: Dokument C-TX-198601555. Digitální archiv AMČR. Dostupné z: *https://digiarchiv.aiscr.cz/id/C-TX-198601555*.

Křivánek, R. 2009: Uplatnění geoelektrických metod při průzkumech zaniklých středověkých lokalit. In: Hašek V. a kol. (eds.), Ve službách archeologie 1/2009. Brno, 22–28.

Křivánek, R. 2010: Přehled využití geofyzikálních měření v průběhu dílčích podprojektů a výzkumů v rámci výzkumného záměru Opomíjená archeologie v letech 2007–2008. In: Křištuf, P. – Vařeka, P. (eds.), Opomíjená archeologie 2007–2008. Plzeň, 160–170.

Křivánek, R. 2011: The Different Possibilities for Collaboration Between Geophysical and Archaeological Methods in the Context of the Research Project "Neglected Archaeology" of the Department of Archaeology of the University of West Bohemia in Pilsen. In: Turbanti-Memmi, I. (ed.), Proceedings of the 37th International Symposium on Archaeometry, 13th–16th May 2008, Siena, Italy. Siena, 533–539.

Kudrnáč, L. 1976: Dokument C-TX-197605608. Digitální archiv AMČR. Dostupné z: *https://digiarchiv.aiscr.cz/id/C-TX-197605608*.

Kudrnáč, L. 1980a: Dokument C-TX-198006620. Digitální archiv AMČR. Dostupné z: *https://digiarchiv.aiscr.cz/id/C-TX-198006620*.

Kudrnáč, L. 1980b: Dokument C-TX-198006845. Digitální archiv AMČR. Dostupné z: *https://digiarchiv.aiscr.cz/id/C-TX-198006845*.

Kudrnáč, L. 1983a: Dokument C-TX-198303942. Digitální archiv AMČR. Dostupné z: *https://digiarchiv.aiscr.cz/id/C-TX-198303942*.

Kudrnáč, L. 1983b: Dokument C-TX-198303578. Archeologický ústav Praha. Dostupné z: *https://digiarchiv.aiscr.cz/id/C-TX-198303578*.

Kudrnáč, J. 1987: Archeologické výzkumy hornických stařin v povodí Litavky a středověkých zlatodolů u Čeliny, Vlastivědný sborník Podbrdska 38–39, 221–247.

Kuča, K. 2008: Města a městečka v Čechách, na Moravě a ve Slezsku. Díl 7, Str–U. Praha.

Kuchař, V. 1946: Dokument C-TX-194602461. [amatérský spolupracovník]. Dostupné z: *https://digiarchiv.aiscr.cz/id/C-TX-194602461*.

Kypta, J. – Marounek, J. – Neustupný, Z. 2018: Nedatované hradiště na vrchu Zavírce (k. ú. Obecnice) v Brdech. Případ nápravy chybného upuštění od památkové ochrany. Památky středních Čech 32/1, 1–10.

Lego, J. 1900: Kde stával filiální klášter „Teslínský" benediktinů Ostrovských? Památky archeologické 18, 123–124.

Litochleb, J. 1982: Zlato v příbramské rudní oblasti. Vlastivědný sborník Podbrdska 22, 11–38.

Litochleb, J. a kol. 2005: Nerostné suroviny. In: Cílek, V. a kol., Střední Brdy. Příbram, 45–58.

Lüssner, M. 1857: Archeologické zápisky z Plzeňska. Památky archeologické 2, 286–287.

Lutovský, M. – Slabina, M. 2004: Archeologické dílo Františka C. Friedricha. Archeologie ve středních Čechách 8, 9–61.

Maličký, J. 1954: Sto let diskuse o západních hranicích Slavníkovy říše. Archeologické rozhledy 6, 84–87.

Maličký, J. 1965: Zaječov – Svatá Dobrotivá, okr. Beroun. Bulletin záchranného oddělení 2, č. 173, s. 49.

Maličký, J. 1968: Středověké smolárny v Brdech. Vlastivědný sborník Podbrdska 2, 178–179.

Malyková, D. 2017: Dokument C-TX-201900115. Archeologický ústav Praha. Dostupné z: *https://digiarchiv.aiscr.cz/id/C-TX-201900115*.

Matoušek, V. 1940: Zaniklé osady na bývalém panství rožmitálském. Bozeňsko 3/2, 39–40.

Matoušek, V. 1969: Okolí Rožmitála. I. část. Vlastivědný sborník Podbrdska 3, 219–225.

Matoušek, V. 1985: Zaječov, okr. Beroun. Výzkumy v Čechách 1982–1983, č. 534, s. 205.

Mareš, K. 2015: Augustiniánský historiograf Valentin Weidner a jeho dvě klášterní kroniky. Folia Historica Bohemica 30, 387–409.

Menclová, D. 1976: České hrady I. Praha.

Metlička, M. 2008: Pravěká a raně středověká hradiště v západních Čechách. Diplomová práce v Ústavu pro pravěk a ranou dobu dějinnou Filozofické fakulty Univerzity Karlovy v Praze. Praha.

Morávek, P. a kol. 1992: Zlato v Českém masivu. Praha.

Neustupný, Z. 2010: Oddělení archeologie – ED/A. Památky středních Čech. Ročenka 2009, 30–31.

Nováček, K. 1987: Obecnice, okr. Příbram. Výzkumy v Čechách 1984–1985, č. 335, s. 139.

Nováček, K. 1991: Hengst u Rožmitálu p. Třemšínem – předsunuté opevnění, rezidence či nedostavěný objekt. Hláska 2/2, 15–17.

Nováček, K. 1992: Středověké osídlení Příbramska a jeho vztah k surovinovým zdrojům. Diplomová práce na Filozofické fakultě Univerzity Karlovy. Praha.

Nováček, K. 1995: Zaniklé náhorní osídlení na Jinecku (K formám vrcholně středověké kolonizace brdského lesa). Podbrdsko 2, 7–37.

Nováček, K. 1997: Nádoba z mincovního nálezu v Kolvíně. Podbrdsko 4, 171–172.

Nováček, K. 2007: První sezóna průzkumu středověkého výrobního mikroregionu Strašicko. In: Krištuf, K. – Šmejda, L. – Vařeka, P. (eds.), Opomíjená archeologie 2005–2006. Plzeň, 164–172.

Nováček, K. – Krofta, T. 2018: Brdy jako historická kulturní krajina a její archeologický potenciál. In: Topinka, J. (ed.), Brdy. Krajina, historie, lidé, 23–40.

Nováček, K. – Petr, L. 2009: Praepositura in solitudo: Ostrovská cella Baštiny (Teslín) a archeologie nejmenších řádových založení. Archeologické rozhledy 61, 285–302.

Novák, D. – Vařeka, P. 2013: Tvrze na Berounsku. Archaeologia historica 38/2, 491–506.

Novobilský, M. 1999: Neznámé podbrdské hrady Strašná skála a Liškův hrad. Zapomenuté hrady, tvrze a místa 20. Plzeň.

Novobilský, M. – Rožmberský, P. 1995: Hrad Drštka u Skořic. Zapomenuté hrady, tvrze a místa 1. Plzeň.

Píč, J. L. 1906–1908: V okolí Březnice, Památky archeologické 22, 213–214.

Píč, J. L. 1909: Starožitnosti země České III.1. Čechy za doby knížecí. Praha.

Pleiner, R. 1959: Dokument C-TX-195903201. Digitální archiv AMČR. Dostupné z: *https://digiarchiv.aiscr.cz/id/C-TX-195903201*.

Pleiner, R. 1960: Dokument C-TX-195903201. Digitální archiv AMČR. Dostupné z: *https://digiarchiv.aiscr.cz/id/C-TX-196006207*.

Podlaha, A. 1900: Soupis památek historických a uměleckých v politickém okresu rokycanském. Praha.

Poche, E. a kol. 1977: Umělecké památky Čech I. A/J. Praha.

Poche, E. a kol. 1980: Umělecké památky Čech III. P/Š. Praha.

Poche, E. a kol. 1982: Umělecké památky Čech IV. T/Ž. Praha.

Profantová, N. 1989: Nález ostruhy s háčky z „hradiště u Hořovic". Archeologické rozhledy 41, 205–207.

Profous, A. 1949: Místní jména v Čechách: jejich vznik, původní význam a změny. Díl 2, CH–L. Praha.

Profous, A. 1951: Místní jména v Čechách: jejich vznik, původní význam a změny. Díl 3, M–Ř. Praha.

Profous, A. 1954: Místní jména v Čechách: jejich vznik, původní význam a změny. Díl 1, A–H. Praha.

Profous, A. – Svoboda, J. 1957: Místní jména v Čechách: jejich vznik, původní význam a změny. Díl 4, S–Ž. Praha.

Procházka, Č. 2019: Dokument C-TX-201900425. ZIP Plzeň. Dostupné z: *https://digiarchiv.aiscr.cz/id/C-TX-201900425*.

Radoměrský, P. 1955: Nálezy keltských mincí v Čechách, na Moravě a ve Slezsku. In: Nohejlová-Prátová, E. (ed.), Nálezy mincí v Čechách, na Moravě a ve Slezsku. 1. díl. Praha, 33–84.

Razím, V. 2000: Ke stavební podobě raně gotického paláce hradu Valdeka. Průzkumy památek 7/2, 23–28.

Razím, V. a kol. 2010: Oddělení průzkumů a dokumentace – ED/D. Památky středních Čech. Ročenka 2009, 23–27.

Reichertová, K. 1957: Dokument C-TX195703202. Digitální archiv AMČR. Dostupné z: *https://digiarchiv.aiscr.cz/id/ C-TX195703202*.

Roubík, F. 1959: Soupis a mapa zaniklých osad v Čechách. Praha.

Rožmberský, P. 1989a: Hořehledy, o. Těnovice, okr. Plzeň-jih. Výzkumy v Čechách 1986–1987, č. 129, s. 51.

Rožmberský, P. 1989b: Kolvín (voj. újezd Brdy), okr. Příbram. Výzkumy v Čechách 1986–1987, č. 197, s. 80.

Rožmberský, P. 1990: Tvrziště u Hořehled. Sborník Západočeského muzea v Plzni – Historie 5, 101–106.

Rožmberský, P. 2003: Chtěli mniši podvádět? Hláska 14/1, 13.

Rožmberský, P. 2008: Zaniklé vesnice jižního Plzeňska. Blovice.

Rožmberský, P. 2013: Habitatio besuchknechta ve Strašicích. In: Dějiny staveb: sborník příspěvků z konference Dějiny staveb 2013. Plzeň, 5–11.

Rožmberský, P. 2016: Ves Míšov, míšovská sklárna a další objekty v Míšově do konce 19. století. Jižní Plzeňsko 14, 30–66.

Rožmberský, P. 2020: Tvrz ve Svaté Dobrotivé. Hláska 31/4, 49–52.

Rožmberský, P. – Vařeka, P. 2013: Středověké osídlení Rokycanska. Praha.

Ryšková, A. 2017: Opory absolutní chronologie keramiky v Čechách 11.–16. století. Bakalářská práce v Ústavu pro archeologii Filozofické fakulty Univerzity Karlovy v Praze. Praha.

Sakař, V. – Sklenář, K. 1987: Nástin vývoje pravěkého osídlení Podbrdska. Vlastivědný sborník Podbrdska 32–33, 5–20.

Sedláček, A. 1995: Hrady, zámky a tvrze království Českého. Díl šestý. Podbrdsko. 3. nezměněné vydání. Praha.

S*edláček, A. 1997:* Hrady, zámky a tvrze království Českého. Díl jedenáctý. Prachensko. 3. nezměněné vydání. Praha.

Sedláček, A. 1998a: Místopisný slovník historický království českého. 2. vydání. Fotoreprint původního vydání z roku 1909. Praha.

Sedláček, A. 1998b: Hrady, zámky a tvrze království Českého. Díl třináctý. Plzeňsko a Loketsko. Fotoreprint původního vydání z roku 1905. Praha.

Schaller J. 1786: Topographie des Königreiches Böhmen. Dritter Theil. Prachiner Kreis. Prag.

Schmotz, K. 2012: Betrachtungen zu besonderen Turmsituationen an spätromanischen Kirchen diesseits und jenseits des Böhmerwaldes. Archeologie západních Čech 4, 37–52.

Sklenář, K. 1980: Archeologické zprávy Mořice Lüssnera z Hořovicka a Hostomicka. Vlastivědný sborník Podbrdska 18, 95–106.

Sklenář, K. 1986: Okresním muzeum v Rokycanech. Katalog pravěké sbírky, Zprávy Československé společnosti archeologické 31.

Sklenář, K. 1989: Pravěké nálezy na Rokycansku: archeologický místopis okresu Rokycany v pravěku a v rané době dějinné. Sborník Západočeského muzea v Plzni. Historie 4. Plzeň, 7–94.

Sklenář, K. 1992: Archeologické nálezy v Čechách do roku 1870. Prehistorie a protohistorie. Praha.

Sklenář, K. 2011: Pravěké a raně středověké nálezy v Čechách do roku 1870. Pramenná základna romantického období české archeologie. Fontes archaeologici Pragenses 36. Pragae.

Slabina, M. 2000: Archeologické nálezy z pozůstalosti Milana Nováka z Jinec. Podbrdsko 7, 233–238.

Smejtek, L. 1987: Vývoj osídlení Příbramska v mladším pravěku a jeho vztah k přírodnímu prostředí. Vlastivědný sborník Podbrdska 38–39, 313–367.

Smejtek, L. 2005: Hradiště a archeologické nálezy. In: Cílek, V. a kol., Střední Brdy. Příbram, 179–200.

Smejtek, L. – Daněček, V. 2016: Bronzový tordovaný nákrčník z Plešivce u Rejkovic, okr. Příbram. Archeologie ve středních Čechách 20, 753–758.

Smetánka, Z. 1971a: Dokument C-TX197102925. Digitální archiv AMČR. Dostupné z: *https://digiarchiv.aiscr.cz/id/C-TX-197102925*.

Smetánka, Z. 1971b: Dokument C-TX-197104082. Digitální archiv AMČR. Dostupné z: *https://digiarchiv.aiscr.cz/id/C-TX-197104082*.

Smolová, V. 2007: Benediktinské proboštství na Teslíně. Podbrdsko 14, 7–32.

Soukup, K. 1940: Dokument C-TX194001742. Digitální archiv AMČR. Dostupné z: *https://digiarchiv.aiscr.cz/id/C-TX-194001742*.

Stocký, A. 1926: Pravěk země České. Díl I. Věk kamenný. Praha.

Stocký, A. 1928: Čechy v době bronzové. Praha.

Stolz, D. – Korený, R. 2008: Broušené nástroje ze sbírky Hornického muzea Příbram. Archeologie ve středních Čechách 12, 141–150.

Stolz, D. – Korený, R. – Šrein, V. – Šreinová, B. 2009: Broušená industrie z Plešivce. Archeologie ve středních Čechách 13, 557–563.

Svoboda, L. a kol. 2000: Encyklopedie českých tvrzí. II. díl, K–R. Praha.

Šimek, E. 1925: Dokument C-TX-192500561. Dostupné z: *https://digiarchiv.aiscr.cz/id/C-TX-192500561*.

Šimek, E. 1926: Dokument C-TX-192600057. Dostupné z: *https://digiarchiv.aiscr.cz/id/C-TX-192600057*.

Široký, R. 2004: Dokument C-TX-200402903. Dostupné z: *https://digiarchiv.aiscr.cz/id/ C-TX-200402903*.

Škrábek, K. 1969: Hořehledy, o. Těnovice, okr. Plzeň-jih. Bulletin záchranného oddělení 6, č. 58, s. 37.

Šnobl, J. 2014: Hradiště Třemšín a krajina jižních Brd – archeologický průzkum „marginální" oblasti. Diplomová práce na Katedře archeologie Západočeské univerzity v Plzni. Plzeň.

Šťovíček, J. 1977: Jinecké železářství v prvé polovině 16. století. Příspěvek k hospodářským a majetkoprávním dějinám Jinecka. Vlastivědný sborník Podbrdska 8–9, 65–92.

Úlovec, J. a kol. 2005: Encyklopedie českých tvrzí. III. díl, S–Ž. Praha.

Vencl, S. – Zadák, J. 2010: Keramický depot mohylové kultury střední doby bronzové z Prahy 9 – Běchovic. Archeologické rozhledy 62, 211–258.

Velebil, D. 2003: Jedová hora (Dědova hora) u Neřežína. Bulletin mineralogicko-petrologického oddělení Národního muzea 11, 86–99.

Vlček, P. 2001: Ilustrovaná encyklopedie českých zámků. Praha.

Vlček, P. – Sommer, P. – Foltýn, D. a kol. 1998: Encyklopedie českých klášterů. Praha.

Vurm, K. – Kunický, Z. 2000: K počátkům nejstarší stříbrné a olověné hutě na Příbramsku. Podbrdsko 7, 239–241.

Waldhauser, J. 2001: Encyklopedie Keltů v Čechách. Praha.

Wildmann, J. 1941: Dokument C-TX-194100417. Digitální archiv AMČR. Dostupné z: *https://digiarchiv.aiscr.cz/id/ C-TX-194100417*.

Woitsch, J. 2010: Lesní řemesla v raném novověku: koncept. Český lid 97, 337–362.

Zahradník, P. 2014: Stavební a historický vývoj kláštera řádu augustiniánů poustevníků ve Svaté Dobrotivé. Památky středních Čech 28/1, 27–52.

Záruba, F. 2012: Valdek – příspěvek k poznání stavebního vývoje hradu. Časopis Společnosti přátel starožitností 120, 197–209.

Žižka, J. 2014: O klášteře augustiniánů poustevníků Svaté Dobrotivé v Zaječově. Památky středních Čech 28/1, 25–26.

Evidence for human activities in the Brdy Mountains until the Late Middle Ages

The study sums up knowledge about all so far published sites associated with human activities in the territory of the Brdy Mountains (stretching in the borderland between western, southern and central Bohemia) until the Late Middle Ages. This is the first summary that has been drawn up for this rather specific and in many respects underestimated region.

Several isolated finds dating from different periods of both earlier and later prehistory can be regarded as evidence for the incorporation of this mountainous landscape into the living space of contemporaneous people. Due to its nature, such evidence is very difficult to interpret. That is why the existence of several central sites in the form of fortified areas/hillforts is even more remarkable. The importance of a pottery hoard from Vacíkov, which dates from the Middle Bronze Age, seems to transcend the region's borders, due to its exceptionality and landscape context.

We also record several more important medieval castles which are promising for future research, as well as other fortified sites unknown to written sources.

The Benedictine provostry of Baštiny can be regarded as a site of European importance. These are the remains of a small provostry which ceased to exist after a short period of time and whose premises were not influenced by later construction or agricultural activities. Little attention has so far been paid to the other monastic complex in the region – the Augustine monastery of Ostrov.

In the Brdy Mountains, especially along their edges, there are still several existing (or recently evacuated) villages of medieval origin. Scarce archaeological finds from their built up areas or immediate vicinities point

to earlier origins than those indicated by the earliest available written records. A large number of exploitation districts are present in the delimited area. However, we lack data which would enable to date most such sites. The district on Jedlová Mountain, where iron and mercury ores occur, probably dates back to the Middle Ages. If this date is confirmed, mercury mining during the Middle Ages would be quite unique in the conditions of the Czech Republic. The Brdy Mountains are also very important for our knowledge of high and late medieval processing of iron and polymetallic ores.

The Brdy sites also have a crucial importance for our knowledge of medieval settlement in agriculturally marginal regions. Several pieces of evidence for residential or manufacturing districts are known from central parts of the mountains which were certainly not part of ordinary agricultural settlement in the foothills, due to their isolated locations. For sites showing a permanent nature of settlement, a non agrarian lifestyle of their inhabitants is presumed, with transregional production of resources originating from a forest environment.

English by *Jan Machula*

Figs. 1. and **2.** Northern and southern parts of the analyzed area. Site numbers correspond to the numbers in brackets, given above the site names in the text.

Tab. 1. Sites dating from early prehistory (Palaeolithic to Aeneolithic)

Tab. 2. Sites dating from late prehistory (Bronze Age to Migration period).

Tab. 3. Sites dating from the Early Middle Ages.

Tab. 4. Sites dating from the High to Late Middle Ages.

Tomáš Krofta, Katedra historie FF UP, Na Hradě 5, 771 80 Olomouc
krofta@arup.cas.cz